

Stroom Program
toonstellingen **Atel**
sier **Jaarverslag D**
Projecten *2019* **D**
ebat *Publicaties* **B**
siers **Advies** *Ento*
Documentatie **J**
liothek **Educatie**
zingen **Den Haag**

INHOUD

VOORWOORD	5
KUNST - STAD - SAMENLEVING maak kennis met...	7
VERANTWOORDING Een jaar vol inzicht	9
JAAROVERZICHT ACTIVITEITEN 2019	14
HAAGSE KUNST EN KUNSTENAARS	19
Stimulerende activiteiten	19
Subsidieregelingen	28
Atelierbemiddeling	33
KUNST IN DE OPENBARE RUIMTE	37
De Beeldengalerij	37
Beelden in de stad	39
Kunst bij scholen	41
PROGRAMMA	43
Our House, your Home	43
Reading Residency	48
Uncertainty Seminars	50
See You in The Hague	52
Overige activiteiten	54
BIBLIOTHEEK	57
PUBLIEK EN BEREIK	59
Communicatie	59
Educatie en participatie	63
Stroom online	65
Publicaties	69
Stroom in het nieuws	71
Kwantitatieve gegevens	76
FINANCIËEL VERSLAG	79
ORGANISATIE	85
Algemeen	85
Bestuur en directie	87
Personeel	89
BIJLAGEN	91
STROOM DANKT...	97

*Our House, your Home: Towards a Black Testimony door Languid Hands – performance Rebecca Belantoni
(foto: Tarona Leonora)*

VOORWOORD

“What it means to be a good person, a moral person, is calculated differently in times of crisis than in ordinary circumstances,” she says.

Jenny Offill - *Weather*

Jenny Offill schrijft prachtige boeken. Ze doet er lang over, onder meer omdat ze ‘merciless’ is in de rol van haar eigen editor: streng dwingt zij zichzelf te schrijven en schrappen en schrappen en schrappen. *Weather* verscheen begin dit jaar. Het is een boek over een actueel crisisthema: klimaatverandering. En over wat zo’n thema doet met een mens.

Je rolt in dit leven van crisis naar crisis. Zijn het niet je eigen crises, dan wel die van een familielid, de economie, het klimaat of de politiek. Hoe doen we dat in vredesnaam – leven met zoveel drukte en onzekerheid om ons heen? Telkens opnieuw beginnen. Iedere dag je kaders en je verwachtingen bijstellen. Kunnen we dat eigenlijk wel: steeds onze structuur van zekerheden en gewoonten loslaten? Zijn we feitelijk minder gestructureerd dan we denken? Of maken we voor de aanpassingen die van ons gevraagd worden, veel meer dan we ons wellicht beseffen, gewoon gebruik van onbeperke creativiteit?

Vaak vind ik het wel fijn om de nabijheid van mensen te voelen. Als je ergens in een tuincentrum een appelboompje staat uit te zoeken en er moet iemand passeren in een nauw pad, dan is het grappig als je allebei je buik inhoudt om de ander ruimte te geven. Maar eigenlijk maakt het niets uit dat je een schouder, een borst, een bil of een dijbeen tegen je aangedrukt krijgt. Het onderstreept onschuld, vertrouwen. Het maakt ons misschien verlegen maar ook menselijk. We zijn warmbloedige wezens. En als het koud is kruipen we dichtbij elkaar om te overleven.

Het is naar om te ervaren dat we momenteel alle andere mensen als potentieel gevaarlijk moeten zien en ook onszelf. Iemand een knuffel geven kan immers angst en woede overwinnen. Een hand geven kan een ruzie beëindigen. Je raapt iemand die is gevallen op, trekt iemand die verdriet of schrik heeft tegen je aan. Zelfs als je diegene niet kent kun je zo liefde tonen. Maar nu niet.

In 2019 kon het allemaal nog, maar zonder dat we het wisten bracht het eind van dat jaar ons afstand. Hadden we het maar geweten. Zouden we er direct al moediger en grootmoediger door zijn geworden?

De culturele sector is door Covid-19 nietsontziend getroffen. En was het maar een crisis die op zichzelf stond. De sector heeft al zoveel moeilijke jaren achter de rug.

Weliswaar was 2019 voor Stroom een jaar van experiment, vernieuwing en ontwikkeling. En het daarmee verbonden optimisme, de verlichting en het inzicht die deze brachten wil ik niet tekortdoen – maar zowel vanuit een bestuurlijke verantwoordelijkheid als vanuit een puur menselijk oogpunt moet ik zeggen: de omstandigheden waaronder Stroom het afgelopen jaar werkte waren zwaar. Dit is sinds de vorige crisis niet meer anders geweest; feitelijk worden de omstandigheden met de jaren steeds zwaarder.

Onze organisatie zet door, met grote toewijding voor Den Haag en Haagse kunstenaars, want weet hoeveel moois er te bereiken is. Groot is ons verlangen en onze hoop dat een crisis als deze een dieper besef van het belang van creativiteit zal brengen. Dat de angst om de kunstenaars om ons heen te verliezen ertoe zal leiden dat daadwerkelijk gekozen wordt voor Den Haag als kunststad.

Sharon Gesthuizen, voorzitter
april 2020

*De Beeldengalerij: The Observer van Berry Holslag tijdens de boerenprotesten in oktober 2019
(foto: Stroom Den Haag)*

KUNST - STAD - SAMENLEVING

maak kennis met ...

In het Nederlandse kunstlandschap is Stroom Den Haag een ongewone organisatie met veel verschillende verantwoordelijkheden en functies. Uitgangspunt voor ons beleid vormt de hedendaagse kunst. We produceren en presenteren projecten en tentoonstellingen en zijn verantwoordelijk voor het gemeentelijk beleid op het gebied van kunst in de openbare ruimte. Daarnaast dragen we zorg voor het ondersteunen en stimuleren van Haagse kunst en kunstenaars en voor het optimaliseren van het beeldende kunstklimaat in de stad Den Haag. Al deze functies verknopen we onder één dak en in nauwe samenhang met elkaar. We zijn tegelijkertijd presentatie-instelling, onderzoeksinstituut, productiehuis, gemeentelijk adviseur, subsidie- en adviesbureau én atelierbemiddelaar.

De stad en de kunst: dat is ons werkterrein. De samenleving 'vraagt' om een bijdrage vanuit de kunst: om de complexiteit van diverse maatschappelijke vraagstukken met een vaak onorthodoxe benadering te duiden. In de 30 jaar van ons bestaan hebben we steeds met vernieuwende kunstprojecten een bijdrage geleverd aan de ontwikkeling van de stad Den Haag. Enerzijds is deze stad volkomen uniek, anderzijds is het een stad die kwaliteiten en maatschappelijke dilemma's deelt met andere (inter)nationale steden. We willen juist dat denken over de stedelijke samenleving stimuleren en vanuit een cultureel perspectief verrijken. Dat doen we door via de autonome positie van de kunst naar de maatschappij te kijken. En vergt voortdurend onderzoek naar nieuwe presentatievormen, nieuwe publieksgroepen en nieuwe partners.

De Beeldengalerij: de onthulling van De dematerialisatie van de vijf geboden in de vijf zintuigen van Tirzo Martha (foto: Naomi Moonlion)

VERANTWOORDING

Een jaar vol inzicht

Begin december 2019 zetten we een punt achter onze aanvraag voor het Meerjarenbeleidsplan 2021-2024 van de gemeente Den Haag. Geschreven als een statement. We hebben een nieuwe koers uitgezet. Nu deze is vastgelegd kunnen en willen we niet meer terug. In de aanvraag maken we duidelijk waarom het roer om gaat. We gaan uit van hetgeen onze oefeningen in zelfinzicht hebben opgeleverd, en nemen gedeelde verantwoordelijkheid voor de ontwikkelingen om ons heen. We gaan denken in diensten. En dat klinkt eenvoudiger dan het is. We zetten onomwonden in op het zichtbaar maken van het maatschappelijk belang van kunst. Het is belangrijk dat we kunst op haar actuele waarde gaan schatten en haar potentieel benutten. Dit is een opdracht aan onszelf, geen opdracht aan de kunstenaars. Hiermee dienen we de samenleving. We beseffen meer dan ooit dat het initiatief voor verandering bij ons ligt. Dat is Stroom. We trekken hiermee een breed publiek binnen ons bereik en breiden ons belang verder uit. Zo laten we 2019 achter ons en luidden we 2020 in.

Onderstaande tekst gaat in op inzichten die zich in 2019 bij Stroom hebben gevormd. Ook dit jaarverslag besteedt uitvoerig aandacht aan wat is geweest. Deze keer is het jaarverslag echter ook een vooruitblik.

Zelfinzicht en organisatie

In 2020 bestaat Stroom Den Haag 30 jaar. Opgericht met de gemeentelijke taken om zowel het kunstenaarsbestel en kunst in de openbare ruimte onder haar hoede te nemen, heeft ze zich in die jaren ontwikkeld tot een belangrijke, centrale speler in het Haagse kunstenveld. Onmisbaar, betrouwbaar, begaan en capabel, zo wordt ze omschreven. Afhankelijk van gemeentelijke subsidies en fondsen, heeft de fluctuatie van die culturele gelden direct invloed op de organisatie. De vaste kern van medewerkers is gewend om met een minimum aan middelen, maximale invulling aan de taken te geven. Voordeel hiervan is een grote mate van overlevingszin en vindingrijkheid. Nadeel is een achterstand op het gebied van innovatie en het uitblijven van *geoorloofde* groei. Groei is er zeker, maar vooral inhoudelijk en ten koste van de organisatie. In eerdere jaarverslagen hebben we hier uitvoerig over geschreven.

In 2019 is op meerdere manieren werk gemaakt van deze scheefgroei. De organisatie is een tweejarige periode (2019-20) van experiment, onderzoek en herbronning gestart om zowel het interne functioneren als de rol van de instelling in de samenleving aan een analyse te onderwerpen. Het was een jaar waarin we niet over onze problemen zijn heen gestapt maar geprobeerd hebben er dichterbij te komen. Met alle onrust en onzekerheid die dit met zich mee brengt. Kort gezegd zien we een grote mate van zelfsturing in het team, gecombineerd met een voor de brede basis aan verantwoordelijkheden te smalle top. Dit heeft direct gevolgen voor besluitvorming, workflow, interne en externe communicatie, het oplopen van achterstanden en overbelasting in het team.

Op basis van deze inzichten hebben we een nieuwe organisatiestructuur ontworpen waarin de verantwoordelijkheden

verdeeld worden over een bredere top en de basis wordt versterkt. We vragen jaarlijks een hoger bedrag aan dan in de lopende periode. Dit geld is puur en alleen bedoeld om de organisatie te versterken. Leidend in het nieuwe organigram is een werkwijze die structurele samenwerking tussen de verschillende afdelingen voorstaat. In 2019 hebben we de kiem gelegd voor een nieuwe organisatie en een basis voor het inhoudelijke en financiële programma voor de komende jaren.

Rapport Ramselaar

In dit proces van zelfanalyse vinden we ons gesteund door de Gemeente Den Haag en door het Mondriaan Fonds en het BankGiro Loterij Fonds, op twee geheel uiteenlopende manieren: De Gemeente Den Haag heeft Alexander Ramselaar / *Backing Grounds* gevraagd een benchmark onderzoek te doen naar de financiële situatie van Stroom. In dit onderzoek stonden twee vragen centraal: Is de subsidie die Stroom ontvangt voor het uitvoeren van de gemeentelijke taken in vergelijking met andere instellingen in andere steden voldoende? En: Is er voor deze gemeentelijke taken een andere financieringswijze mogelijk dan de vierjaarlijkse Kunstenplanprocedure, bijvoorbeeld via een convenant?

De rapportage, gereed in november 2019, onderschrijft dat Stroom een unieke organisatie is omdat ze verschillende gemeentelijke taken onder één dak uitvoert. In andere steden zijn er vaak verschillende instellingen, ieder met eigen top en basisstructuur, verantwoordelijk voor één bepaalde taak. Hierdoor past Stroom niet echt in een benchmark vergelijking. Echter, wanneer de taken met elkaar worden vergeleken, wordt zichtbaar dat wij de taken uitvoeren met aanzienlijk minder fte's en met minder budget.

Stroom neemt sectorverantwoordelijkheid

Een ander en zeer welkom inzicht dat dit rapport heeft opgeleverd, is dat door de wijze waarop Stroom haar kerntaken uitvoert, er een belangrijke meerwaarde ontstaat voor Den Haag, met name voor de kunstsector van de stad. Het is het directe gevolg van zowel kwalitatieve als kwantitatieve inzet van Stroom medewerkers, en zou daarom tevens gekapitaliseerd moeten worden. In 2019 hebben we deze extra inzet in cijfers omgezet. Dit liet zien dat bij benadering gemiddeld 20% van het werk van Stroom gericht is op het aangaan van de sectorverantwoordelijkheid.

Wat betekent die sectorverantwoordelijkheid voor de verschillende taken die Stroom uitvoert? Een goed voorbeeld is het atelierbeleid. Het ontfermt zich over de noden van de kunstenaars waar het huisvesting betreft, en probeert eventuele knelpunten op te lossen. De infographic op p. 33 laat zien dat Stroom, in vergelijking met andere Nederlandse grote steden, met beduidend minder FTE's zorg draagt voor de uitvoering van het atelierbeleid terwijl het aantal ateliers niet wezenlijk verschilt. Bovendien is het atelierbeleid van Stroom ingebed in een breed programma van andere activiteiten met en ten behoeve van Haagse kunstenaars. Dit is zowel efficiënt en waarborg voor kwaliteit, omdat er vraag gestuurd én proactief kan worden gewerkt. Zo worden nieuwe initiatieven die de sector een belangrijke impuls geven, direct opgemerkt, waar mogelijk gefaciliteerd en indien nodig gecoacht. Mede hierdoor heeft Den Haag vooruitstrevend en positief imago op het gebied van kunstenaarsinitiatieven en talentontwikkeling.

Een vergelijkbaar voorbeeld van de brede benadering is het aantal tentoonstellingen van Haagse kunstenaars in het buitenland, dat tussen 2017 en 2019 een toename van 40% laat zien. Dit indrukwekkende resultaat illustreert dat onze stimulerende activiteiten waarin Haagse kunstenaars in contact komen met professionals uit de internationale kunstscène hun vruchten afwerpen. Zo nodigen we tijdens de *Invest Week* belangrijke curatoren uit naar Den Haag en koppelen we ervaren kunstenaars aan jonge talenten om tot nieuwe vormen van kennisoverdracht te komen. Een ander terugkerend en zeer goed ontvangen activiteit is de studietrip voor culturele collega's naar het buitenland, zoals dit jaar naar Praag. Deze stimulerende activiteiten zijn geen onderdeel van de gemeentelijke taken van Stroom, maar eigen initiatief. Het zijn voorbeelden van de meerwaarde die voortkomt uit de sectorverantwoordelijkheid die Stroom neemt. Om de rijke Haagse kunstenaarsscene zichtbaar te maken is in 2019 de website www.haagsekunstenaars.nl (in het Engels www.thehagueartists.nl) online gegaan, wat van groot belang is voor de internationale positionering van de Haagse kunstsector.

Steun voor daadwerkelijke vernieuwing

Zo komen we bij de tweede belangrijke vorm van steun die we in 2019 hebben ontvangen, van het Mondriaan Fonds en van het BankGiro Loterij Fonds. Beide fondsen reageerde positief op onze verzoeken om ondersteuning voor een open, onderzoekend en experimenteel publieksprogramma onder de titel *Where's the exhibition?*. Is een tentoonstelling de meest geëigende vorm om artistieke ideeën te presenteren? En zijn andere vormen, op andere locaties en met andere partners denkbaar? Hoe is dit van invloed op het publiek dat bereikt wordt? Als we ambiëren dat we het maatschappelijk potentieel van kunst zichtbaar willen maken en willen realiseren, wat vergt dat dan van ons als organisatie? Wat moeten we kunnen, hoe moeten we handelen, welke positie moeten we innemen? En hoe kunnen we ons het best verhouden tot kunstenaars? Wat kunnen we van anderen leren, die we misschien nog helemaal niet kennen? Hoe kunnen we buiten ons eigen perspectief kijken?

Binnen de reguliere infrastructuur van de sector krijgen daadwerkelijke vernieuwing en impact (te) weinig kans en is het moeilijk voor kunst om haar ware maatschappelijke rol te vervullen. De modus operandi waarin productie en presentatie nagejaagd worden, vastomlijnd en uitgewerkt binnen erkende kaders, brengt dit met zich mee. Door hier kritisch op te reflecteren en in zekere zin er inhoudelijk afstand van te doen, zijn we in 2019 een risico aangegaan, namelijk het verlies van zichtbaarheid en erkenning. Met *Where's the Exhibition?* hebben we domweg geprobeerd tijd en (mentale) ruimte te creëren voor experiment, innovatie en reflectie. Dat heeft geleid tot nieuwe programmalijnen als *Our House, your Home* waarin ons vaak onbekende organisaties de uitnodiging kregen om onze tentoonstellingsruimte in te richten en te gebruiken op een wijze die zij het meest urgent en passend vonden; *Close Companions* waarmee we een volstrekt nieuwe, open en gelijkwaardige relatie uitproberen tussen instelling en kunstenaar; en *Reading Residencies* waarin we internationale kunstenaars de gelegenheid boden om een maand lang een residency te doen in onze schatkamer, de bibliotheek.

Onzekerheid als culturele strategie

Uit ons experimentele publieksprogramma *Uncertainty Seminars* (vier edities in 2019) blijkt dat er behoefte is om het culturele visuele discours te vergroten. Dankzij de tijd die we onszelf geven en door voortdurend te leren hebben de US zich in de loop van 2019 zowel inhoudelijk als wat betreft publieksbereik steeds verder ontwikkeld. En juist nu, in een wereld die geteisterd wordt door een ongrijpbare crisis, blijkt hoe veelzeggend het was om destijds al te beginnen met een programma rond onzekerheid als culturele strategie, als een pleidooi voor het niet zeker weten, als verzekering dat twijfel mag.

We staan aan het begin van een bijzonder inspirerende weg. Laten we deze verantwoording dan ook afsluiten met een verwijzing naar de inmiddels emblematische onthulling van het beeld *De dematerialisatie van de vijf geboden in de vijf zintuigen* van Tirza Martha (p. 38). Het succes van deze onthulling bevestigt dat er zoveel is dat we niet weten, niet aanraken, en uitsluiten, dat de weg naar een nieuwe tijd geopend is.

Educatie: *KiK - Kunstenaar in de Klas* (foto: Lot Philipssen)

JAAROVERZICHT ACTIVITEITEN 2019

JANUARI

- 7-jan Workshop Jessy Rahman bij Johan de Witt Scholengroep
- 9-jan Lezing Betsy Damon ihkv *Repairing Earthquake Project*
- 10-jan Lancering website haagsekunstenaars.nl / thehagueartists.nl
- 11-jan Ontvangst Paul Krugerschool
- 13-jan Rondleiding Nishiko ihkv *Repairing Earthquake Project*
- 14-jan Workshop Jessy Rahman bij Johan de Witt Scholengroep
- 14-jan Nieuwjaarsborrel Haagse kunstinstellingen
- 15-jan *Zefir7: Audio Visual Night* (met Jeisson Drenth, Pleun Gremmen en Zalán Szakács)
- 16-jan Ontvangst Willem de Kooning Academie
- 18-jan Toetsingscommissie
- 23-jan Lezing Maarten Vanden Eynde en Thieme Haddeman ihkv *Repairing Earthquake Project*
- 24-jan PRO Commissie
- 26-jan Ontvangst expats onder leiding van Valeria Martielli
- 12-nov t/m 27-jan Ondertussen: *Evelina Rajca*
- 17-nov t/m 27-jan Tentoonstelling *Repairing Earthquake Project*
- 27-jan Finissage: *Repairing Earthquake Project*
- 28-jan Ontvangst ivm Piket Kunstprijzen
- 29-jan Rondleiding *De Beeldengalerij* door Wieke Terpstra met Vrijzinnig-Chr. Lyceum
- 31-jan Rondleiding *De Beeldengalerij* door André Kruysen
- 31-jan PRO Deo herhaalbezoeken door Steven ten Thije

FEBRUARI

- 15-nov t/m 17-feb *Opzicht*: Eline Benjaminsen
- 18-feb Atelierbezoeken door Natasja Kensmil
- 19-feb Rondleiding *De Beeldengalerij*
- 19-feb *Zefir7: Typographic Playground* (met Edgart Walthert & Johannes Verwoerd)
- 19-feb Atelierbezoeken door Natasja Kensmil
- 21-feb Workshop Orisun: *How To Start A Label*
- 22-feb Ontvangst Maris College

MAART

- 1-mrt t/m 24-mei Tentoonstelling *See You in The Hague: Diego Tonus & Anonymous: Fragments of a Conversation with a Counterfeiter*
- 4-mrt Workshop Orisun: *How To Start A Label*
- 6-mrt Werkbezoek studenten Middlesex University
- 7-mrt Informatiebijeenkomst nieuwe Haagse Kunstenaars
- 7-mrt Oriëntatiebezoek studenten KABK 1e en 2e jrs
- 8-mrt *Reading the City*: Sabrina Lindemann
- 8-mrt Ontvangst Willem de Kooning Academie
- 11-mrt Ontvangst KABK studenten Non Linear Narratives
- 13-mrt Ontvangst KABK *Elective Deep Future*
- 14-mrt Herplaatsing mozaïk M.C. Escher Vrijzinnig-Christelijk Lyceum
- 15-mrt *Reading the City*: Lodovica Guarnieri
- 17-mrt Workshops Stroom bij scholierenfestival *Rabarber*
- 19-mrt *Zefir7*: David Carson

- 20-mrt Stembureau Provinciale Staten
- 22-mrt *Reading the City*: Bruno Setola
- 22-mrt Ontvangst Fontys Hogeschool Tilburg
- 25-mrt Atelierbezoeken door Folkert de Jong
- 25-mrt t/m 26-mei Tentoonstelling *Hybrid Peace* door Visual Culture Research Center
- 26-mrt Movies that Matter Festival, filmvertoning *The State of Russia versus Oleg Sentsov* ihkv *Hybrid Peace*
- 26-mrt Atelierbezoeken door Folkert de Jong
- 27-mrt Filmvertoning *From Crimea to Siberia* + gesprek met Angelina Kariakina ihkv *Hybrid Peace*
- 29-mrt *Reading the City*: Elise 't Hart

APRIL

- 2-apr Workshop KABK Graphic Design
- 3-apr Atelierbezoeken door Zoë Gray
- 4-apr Workshop Haagse Hogeschool
- 4-apr Atelierbezoeken door Zoë Gray
- 6-apr Boekpresentatie en performance Yvette Teeuwen
- 8-apr Ontvangst Willem de Kooning Academie
- 13-apr Filmvertoning *Varta1, Lviv, Ukraine* + lezing Yuriy Hrytsyna ihkv *Hybrid Peace*
- 16-apr *Zefir 7: Das Leben am Haverkamp* en Studio Lennarts & De Bruijn
- 17-apr Ontvangst Veurs Lyceum
- 19-apr Ontvangst Willem de Kooning Academie
- 19-apr *Reading The City*: Vincent de Boer
- 23-apr Ontvangst KABK studenten
- 23-apr Ontvangst The Hague Contemporary
- 26-apr *Reading the City*: Willemijn Lofvers
- 28-apr Filmvertoning *Maidan and Beyond* + gesprek met Oleksiy Radynski ihkv *Hybrid Peace*

MEI

- 5-mei Rondleiding + filmvertoning *Glimpse* + gesprek Artur Zmijewski ihkv *Hybrid Peace*
- 8-mei Ontvangst delegatie gemeente Maastricht
- 13-mei t/m 26-jul *Ondertussen presentatie*: Afra Eisma en Paul de Jong
- 20-mei Ontvangst Platform Beeldende Kunst
- 21-mei *Zefir7*: Studio Spass
- 22-mei Rondleiding *De Beeldengalerij*
- 24-mei *Uncertainty Seminars (US): Not Getting It*: leesgroepen en workshops
- 24-mei t/m 26-mei *US: Not Getting It*: tentoonstellingen Florence Jung en Katherine McBride
- 25-mei *US: Not Getting It*: publiek programma
- 29-mei Ontvangst kunststudenten uit Denemarken

JUNI

- 7-jun Presentaties Rotterdamsebaan door studenten KABK Non-Linear Narratives
- 14-jun t/m 16-jun *Uncertainty Seminars: : Shadows of Tomorrow*: Tentoonstelling
- 14-jun *US: Shadows of Tomorrow*: Readings en screenings
- 15-jun *US: Shadows of Tomorrow*: Workshop Ioanna Gerkidi
- 15-jun *US: Shadows of Tomorrow*: Publiek programma
- 17-jun *Reading residence*: Katarina Petrovic
- 17-jun Atelierbezoeken door Mischa Poppe
- 17-jun t/m 21-jun *Invest Week*
- 19-jun *Invest Week: Meet the curators*, publieksavond
- 23-jun *See You In The Hague: Architecture of Peace Dialogues* i.s.m. Archis/Volume

- 24-jun Educatie Galvanischool
- 24-jun Ontvangst Piket Jury

JULI

- 2-jul Ontvangst nieuw ingeschreven Haagse kunstenaars
- 6-jul *The Hague Contemporary Art Weekend*
- 7-jul *The Hague Contemporary Art Weekend*
- 8-jul *Uncertainty Seminars: Afra Eisma, The Pizza Event*
- 11-jul Bijeenkomst Ambassade van de Noordzee: *Luisteren naar de zee als Artonauten*

AUGUSTUS

- 16-aug *Uncertainty Seminars: Feel the Space Breathing*, besloten meet-up
- 26-aug Ontvangst Piket Jury
- 29-aug Onthulling beeld Tirzo Martha in *De Beeldengalerij*

SEPTEMBER

- 2-sep Ontvangst studenten uit Libanon
- 7-sep t/m 20-okt Tentoonstelling: left gallery: *rite of access*
- 7-sep Opening: left gallery: *rite of access*
- 13-sep *Uncertainty Seminars: Other Than Art's Sake*: workshop door Susan Ploetz
- 14-sep *Uncertainty Seminars: Other Than Art's Sake*: publiek programma
- 15-sep *Uncertainty Seminars: Other Than Art's Sake*: publiek programma
- 15-sep *Uncertainty Seminars: Other Than Art's Sake*: filmvertoningen
- 17-sep *Zefir7: New Signatures 2019*
- 19-sep Ontvangst AKV St Joost Kunstacademie Breda
- 21-sep Workshop Barbara Smeenk
- 23-sep *Reading Residency: Renée Mboya*
- 26-sep Ontvangst studenten

OKTOBER

- 5-okt Curator tours left gallery tijdens Museumnacht Den Haag ihkv *rite of access*
- 5-okt Afterparty LASER CLUB #6 x Left Gallery ihkv *rite of access*
- 9-okt Ontvangst Willem de Kooning Academie en AKV St Joost kunstacademie Breda
- 9-okt *Reading Residency: R. Mboya lezing A Glossary of Words My Mother Never Taught Me*
- 10-okt PRO Deo atelierbezoeken door Steven ten Theije
- 15-okt *Zefir7: Science or Photography? Design or Fine Art?*
- 26-okt t/m 20-dec Tentoonstelling Languid Hands: *Towards a Black Testimony*
- 26-okt *Towards a Black Testimony*: opening, screening, 3 performances, Q&A
- 26-okt *Towards a Black Testimony*: afterparty bij The Grey Space in the Middle
- 27-okt Languid Hands - *Towards a Black Testimony*: performances en artist round table
- 29-okt Workshop studenten KABK Fotografie
- 29-okt Ontvangst nieuwe Haagse kunstenaars
- 29-okt Atelierbezoeken Martin van Zomeren
- 30-okt Atelierbezoeken Martin van Zomeren
- 31-okt Bijeenkomst: *The Hague Contemporary*
- 31-okt Bijeenkomst: *Cultuurschakel*

NOVEMBER

- 2-nov Talkshow *Young Ones vs Golden Goldies* ihkv *Towards a Black Testimony*
- 4-nov PRO Deo atelierbezoeken door Bas Hendrickx
- 4-nov *Reading Residency: Jules Sievert*

- 5-nov t/m 9-nov Studiereis naar Praag
- 11-nov Kunstweek Montaigne Lyceum
- 15-nov Bijeenkomst docenten Haagse Hogeschool
- 16-nov *DeeDee Talks* ihkv *Towards a Black Testimony*
- 19-nov *Zefir7: Graphic Journalism & Graphic Novel* (Mei-Li Nieuwland & Viktor Hachmang)
- 22-nov Uitreiking *Ouborg Prijs 2019* aan Jeroen Eisinga in Kunstmuseum
- 23-nov Talkshow *Young Ones vs Golden Goldies* ihkv *Towards a Black Testimony*
- 27-nov Atelierbezoeken door Rosa de Graaf en Vivian Ziherl
- 27-nov Ontvangst Willem de Kooning Academie
- 27-nov Atelierbezoeken door Rosa de Graaf en Vivian Ziherl
- 28-nov Publiekspresentatie Random Institute en Conflictorium

DECEMBER

- 4-dec Atelierbezoeken door Suzanne Swarts
- 6-dec Atelierbezoeken door Anne van der Zwaag
- 9-dec Ontvangst studenten ArtEZ Hogeschool voor de Kunsten Arnhem
- 10-dec Ontvangst nieuwe Haagse Kunstenaars
- 19-dec Atelierbezoeken door Barbara Visser
- 21-dec Ontvangst adviescommissie Rotterdamsebaan

Invest Week: Sandino Scheidegger op atelierbezoek bij Afra Eisma (foto: Christian van der Kooy)

HAAGSE KUNST EN KUNSTENAARS

ondersteunen en stimuleren

Ons voorwaardenscheppend beleid heeft tot doel het Haagse kunstklimaat te versterken. We bieden Haagse kunstenaars en kunstinstellingen een wijdvertakt stelsel van diensten, activiteiten en regelingen die zowel ondersteunend als pro-actief zijn en die elkaar onderling versterken: Stimulerende activiteiten, een uitgebreid en fijnmazig systeem aan Subsidiereregelingen en zeer actieve Atelierbemiddeling.

Initiator, intermediair, adviseur en talentontwikkelaar
STIMULERENDE ACTIVITEITEN

De stimulerende activiteiten richten zich op (A) het stimuleren van talent en excellentie, (B) het versterken van de beroepspraktijk van kunstenaars (C) en het vergroten van de zichtbaarheid van Haagse kunst en kunstenaars in de stad zelf en daarbuiten.

A. TALENTONTWIKKELING

Betrokken kunstenaars met een open blik naar stad en samenleving dragen bij aan een dynamisch kunstklimaat. Vandaar dat we er belang aan hechten om talent vroeg te signaleren, te ontwikkelen en verbondenheid te creëren met de stad Den Haag. Daarbij is het contact van Stroom met de KABK belangrijk. Zo ontvangen we veelvuldig studenten voor een rondleiding in de tentoonstellingsruimte of voor een onderzoeksproject in de bibliotheek, geven docenten regelmatig een workshop in verband met ons programma en verzorgen we een *Elective*-programma voor eerstejaars studenten Fine Arts (zie p. 63). Daarnaast zetten we in op een samenspel aan activiteiten die een bijdrage leveren aan de kwaliteitsverbetering en versterking van de professionele beroepspraktijk. Voor getalenteerde academieverlaters zijn er onder meer het *coaching*straject *KABK Invest* en de *Aanmoedigingsprijs*, voor de excellente kunstenaar de *Ouborg Prijs*. Goed bekend is ook de *Invest Week* voor kunstenaars die de gelijknamige subsidie hebben ontvangen.

Kwaliteit en potentie

KABK Invest-talentontwikkelingsprogramma *september 2019 – augustus 2020*

Voor een viertal afgestudeerden van de KABK organiseren we jaarlijks een talentontwikkelingsprogramma. Daarin is aandacht voor de artistieke ontwikkeling en verbreding en versteviging van de beroepspraktijk. Voor het huidige programma hebben we in samenwerking met Martijn Verhoeven (KABK) en kunstenaars Manon Bovenkerk en Hans van der Ham de volgende veelbelovende academieverlaters geselecteerd: Alex Avgud, Victoria Chaushyan, Zahar Bondar, Eliza Reszka.

Stroom KABK Invest 2019: vlnr: Eliza Reszka, Zahar Bondar, Victoria Chaushyan, Alex Avgud
(foto: Vanessa Kapler / KABK)

Manon Bovenkerk en Hans van der Ham zullen elk twee kunstenaars begeleiden en in nauw overleg met de kunstenaars 'tailormade' plannen toegesneden op hun wensen en behoeften in 2020 uitvoeren.

Onderscheidende kandidaten

Stroom Aanmoedigingsprijs 2019:

Christina Kordunian en Hyo Young (Moe) Kim

5 juli 2019

Jaarlijks reiken wij een prijs uit aan een eindexamenkandidaat van de KABK die zich onderscheidt met een bijzondere eindpresentatie. De prijs is welkom vanwege het bedrag, maar vooral belangrijk als blijk van erkenning en als stimulans voor de verdere ontwikkeling van de kunstenaar. Dit jaar ging de prijs naar twee afgestudeerden, te weten Christina Kordunian (afdeling Graphic Design) en Hyo Young (Moe) Kim (afdeling Textile & Fashion).

Christina Kordunian maakte indruk met een project over de relatie tussen kunstmatige intelligentie en het menselijk geheugen. Het leverde fascinerende beelden op - cinematografisch, futuristisch, vervreemdend en herkenbaar tegelijkertijd.

Daarnaast sprong het textiele werk van Hyo Young (Moe) Kim eruit. Het werk verraste door de combinatie van poëtische schoonheid, ambachtelijkheid, traditionaliteit en tactiliteit. Het weet op een niet opdringerige manier ook grotere vragen - over de waarde van ambacht, technologische ontwikkeling en het invasieve karakter ervan op ons leven - op te roepen.

Een droom waargemaakt

Ouborg Prijs 2019: Jeroen Eisinga

22 november 2019

De Ouborg Prijs is de Haagse stadsprijs voor beeldende kunst, genoemd naar de Haagse kunstenaar Pieter Ouborg (1893-1956). In 2019 reikte Saskia Bruines, Haags wethouder Onderwijs, Economie, Internationaal de prijs uit aan Jeroen Eisinga. De kunstenaar maakt films over leven en dood, angst, noodlot en catastrofe. Het is werk dat je niet gauw loslaat.

Met de prijs toont Den Haag haar trots en waardering voor het niveau, de verdienste, de kwaliteit en de bovenlokale betekenis van deze kunstenaar en de mate waarin hij een bijdrage levert aan het kunstklimaat in de stad en aan de (internationale) uitstraling daarvan. De prijs wordt tegenwoordig maximaal eens per twee jaar en minimaal eens in de vier jaar toegekend en bestaat uit een geldbedrag, een tentoonstelling in Kunstmuseum Den Haag en een publicatie verzorgd door Stroom Den Haag (zie ook p. 69). Jeroen Eisinga greep de Ouborg Prijs aan om een droom waar te maken in de vorm van een 'geïllustreerde roman', getiteld *De maatschappelijke ladder*. Het bevat schetsen, ideeën, gedachtes en overdenkingen... 25 jaar kennis en achtergronden. Openhartig, bloot en oprecht, zo is het boek het beste te omschrijven.

Voor zijn tentoonstelling in Kunstmuseum Den Haag (22 november 2019 t/m 22 maart 2020) combineerde Eisinga vijf films uit de jaren negentig: *40-44-PG* (1993), *Grauzone* (1995), *Het belangrijkste moment van mijn leven* (1995), *Night Porter* (1993) en *De maatschappelijke ladder* (1996-2019). De laatstgenoemde film was nog niet eerder in het openbaar te zien.

De jury voor de Ouborg Prijs 2019 bestond uit: Janneke Hendriks (grafisch ontwerper/Studio Janneke Hendriks), Christie van der Haak (voormalig laureaat, beeldend kunstenaar), Frits Dijcks (beeldend kunstenaar/Topp & Dubio/ism project space/hoofdredacteur Jegens & Tevens), Benno Tempel (directeur Kunstmuseum Den Haag) en Arno van Roosmalen (voorzitter, directeur Stroom Den Haag).

Inspirerend en waardevol

Invest Week

- 118 atelierbezoeken

17 t/m 21 juni 2019

De PRO Invest-subsidie is bedoeld om talentvolle kunstenaars te helpen in hun ontwikkeling (zie p. 28). Belangrijk onderdeel van deze subsidieregeling is de jaarlijkse *Invest Week*. Deze bestaat uit een kort, intensief programma waarin de kunstenaars worden bezocht door een groot aantal (inter)nationaal gerenommeerde curatoren, kunstenaars en critici. Deze intensieve week biedt kunstenaars een inhoudelijke reflectie op eigen werk en positie en vormt vaak een grote stimulans en inspiratie.

De contacten zijn niet alleen inhoudelijk waardevol, maar bieden de kunstenaars én de curatoren een belangrijke mogelijkheid tot verbreding van hun netwerk. Herhaaldelijk vernemen we dat de kunstenaars naar aanleiding van de *Invest Week* worden uitgenodigd voor *residencies* of presentaties. Negen (inter)nationale curatoren, leden van de adviescommissie PRO en medewerkers van Stroom gingen op atelierbezoek bij tien kunstenaars die in 2018 de *Invest* subsidie hebben ontvangen. In totaal vonden er 118 atelierbezoeken plaats. Daarnaast bezochten de curatoren ook diverse kunstlocaties en kunstenaarsinitiatieven in de stad. In het druk bezochte openbare avondprogramma *Meet the Curators* gaf elke curator een presentatie over zijn/haar praktijk in kleine, intieme settings. Daardoor was er voldoende gelegenheid voor informele gesprekken.

Deelnemende gasten: Catherine Biocca (kunstenaar, DE/IT), Florian Weigl (curator V2, NL), Joanna Zielinska (curator Ujazdowski Castle Center for Contemporary Art, PL), Laila Hida (kunstenaar en oprichter LE18, MA), Mizuki Endo (artistiek directeur Vincom Center for Contemporary Art, VN en directeur Higashiyama Artists Placement Service, JP), Raphael Fonseca (onderzoeker en curator Contemporary Art Museum of Niterói, BR), Sandino Scheidegger (curator en mede-oprichter Random Institute, CH), Tereza Jindrová (curator en schrijver, CZ), Yasmijn Jarram (curator GEM, NL).

Deelnemende kunstenaars: Dewi Bekker, Florentijn de Boer, Lydia Buijs, Iliada Charalambous, Afra Eisma, Paul de Jong, Sjuul Joosen, Anna Sophie de Vries, Joeri Woudstra, Mickey Yang.

Deelnemende PRO commissieleden en medewerkers Stroom: Katayoun Arian, Manon Bovenkerk, Marius Lut, Huib Haye van der Werf, Vincent de Boer, Mischa Poppe, Lua Vollaard.

“Stroom biedt op een omvangrijke manier steun aan jonge (en gevestigde) Haagse kunstenaars, en zou als model kunnen dienen voor andere steden. De Stroom Invest Week is een verlichtende educatieve ervaring die licht werpt op alle facetten van het bruisende hedendaagse cultuurklimaat in Den Haag.”

— deelnemer Invest Week

B. BEROEPSPRAKTIJK VERSTERKEN

Advies, bijeenkomsten en netwerken

Kunstenaars en kunstenaarsinitiatieven/presentatie-instellingen kunnen doorlopend advies vragen bij medewerkers van Stroom over allerlei aspecten van hun praktijk.

We organiseren informatiebijeenkomsten om kennis, ervaringen en inzichten te delen; dit kan bijvoorbeeld een publieke avond in het kader van de *Invest Week* zijn of een netwerkborrel voor kunstenaars die recent bij ons zijn ingeschreven. Tijdens deze bijeenkomsten geven we niet alleen informatie over Stroom, de subsidieregelingen en het atelierbeleid, maar is er ook voor de kunstenaars gelegenheid om elkaar en onze medewerkers persoonlijk te ontmoeten. Veel kunstenaars geven aan dat het na de academie moeilijk is om hun beroepspraktijk op te starten. Vaak worden de contacten en *feedback* gemist die toen zo vanzelfsprekend waren. Onze bijeenkomsten worden dan ook als zeer waardevol en plezierig ervaren.

Behalve de publieksavond in het kader van de *Invest Week* vonden in 2019 de volgende bijeenkomsten plaats:

- 7 maart - informatiebijeenkomst (19 kunstenaars)
- 28 maart - informatiebijeenkomst (5 kunstenaars)
- 11 juni - informatiebijeenkomst (10 kunstenaars)
- 2 juli - informatiebijeenkomst (9 kunstenaars)
- 29 november - informatiebijeenkomst (25 kunstenaars) en kennismakingsborrel (35 kunstenaars)
- 10 december - informatiebijeenkomst (5 kunstenaars)

Atelierbezoekprogramma - 66 bezoeken

Naast de *PRO Deo herhaalbezoeken* en de atelierbezoeken in het kader van de *Invest Week* nodigen we maandelijks curatoren, galeriehouders, kunstenaars en critici uit binnen- en buitenland uit om atelierbezoeken af te leggen. Doel is om de zichtbaarheid van Haagse kunstenaars te vergroten, reflectie op hun werk te bieden en de bekendheid met hun werk te stimuleren.

Voor dit *Atelierbezoekprogramma* kunnen kunstenaars zich opgeven door te reageren op de *open call* die we uitzetten via social media en de website van Stroom.

Voor de complete lijst met curatoren en deelnemers, zie de bijlage op p. 91.

C. VERGROTING ZICHTBAARHEID

Behalve het organiseren van atelierbezoeken en verstrekken van subsidies zijn we doorlopend op zoek naar andere manieren - on- en offline - om de zichtbaarheid van Haagse kunst en kunstenaars te vergroten.

Ideeënrijkdom, experiment en diversiteit

Ondertussen presentaties

In het kader van ons tweejarige experimentele programma hebben we ook voor de presentaties in de voormalige *Ondertussen*-ruimte

“De gedachte dat een museum-directrice op bezoek komt zorgt voor een spanning en een verwachtingspatroon. Het uiteindelijke gesprek was heel erg van mens tot mens en dat vond ik heel fijn. Ik kreeg er een positief gevoel van en dat zindert nog steeds na. Er werd nieuwsgierigheid veroorzaakt. De externe blik leverde me nieuwe inzichten en dat is waarvoor je dit soort gesprekken aangaat.”

“De focus van mijn werk heb ik bewust gelegd op mijn laatste project en de presentatie daarvan, omdat ik merkte dat ik in cirkeltjes draaide over hoe ik ernaar keek en hoe ik erover dacht. Door het gesprek en de tips en voorbeelden die ze aanhaalde kreeg ik een ander perspectief. Een zeer fijne ervaring waardoor ik weer andere verbindingen kon maken. – Haagse kunstenaars naar aanleiding van de atelierbezoeken

Vergroting zichtbaarheid: Studiereis naar Praag (foto: Stroom Den Haag)

een aantal voorwaarden en kaders in 2019 anders ingevuld. Het idee van een presentatie die rapporteert, terugblijkt, verantwoordt, wordt losgelaten. In plaats daarvan kiezen wij voor een periode van uitproberen, doen en denken, handeling en reflectie.

Afra Eisma en Paul de Jong namen als eerste kunstenaars in deze nieuwe serie de uitdaging aan met een tijdelijk samenwerkingsverband. Beide kunstenaars kwamen wekelijks bij elkaar in de *Ondertussen* ruimte met een presentatie die zich gaandeweg ontvouwde.

In het najaar aanvaardde Kim David Bots ons aanbod om een project op te starten dat zich richtte op experiment, onderzoek, dialoog en samenwerking. Hij nodigde andere kunstenaars uit die tweewekelijks een nieuw werk in de *Ondertussen*-ruimte, en ook in de entreerimte plaatsten. Informatie over de maker of het werk ontbrak, zodat de bezoeker – maar ook de medewerkers van Stroom – het moesten doen met de werken zelf. Het leidde tot veel interessante gesprekken over kunst, communicatie en de samenwerking tussen kunstenaar en organisatie. In januari 2020 zorgde David Bernstein voor een levendige en goed bezochte afsluiting van het project met de performance *Conspatulation*. Overige deelnemers aan het project waren: George Rippon, Anna Zacharoff, Joost Krijnen, Viktor Hachmang, Jelena Vanoverbeek, Bernice Nauta, Eliane Bots en Jeannette Slütter.

In 2019 vonden de volgende *Ondertussen*-presentaties plaats:
november 2018 t/m januari 2019 - Evelina Rajca
mei t/m september 2019 - Afra Eisma, Paul de Jong
oktober 2019 t/m februari 2020 - Kim David Bots e.a.

Nieuwe plannen, nieuwe podia voor Haagse kunstenaars

OpZicht presentatie

OpZicht wil een podium bieden aan Haagse kunstenaars die recent in het kunstenaarsbestand van Stroom zijn ingeschreven. Het zijn voornamelijk kunstenaars die net aan de academie zijn afgestudeerd en die met een *OpZicht* de ruimte krijgen om de bezoeker te verrassen, informeren, laten ervaren en/of zelfs tot deelneming te activeren. Deze vorm van *OpZicht* was al zes jaar gesitueerd in onze entreerimte waar de kunstenaar zijn of haar werk, passie, onderzoek en interesse kon delen met de bezoekers. In de loop van 2019 hebben we het programma geëvalueerd en hebben we tot een nieuw format besloten waarbij we de jonge kunstenaars directer in contact willen brengen met een meer divers publiek. Buiten onze vaste locatie aan de Hogewal. De plannen die in 2019 zijn ontwikkeld hebben geleid tot een pilot voor 2020; *OpZicht in de Stad* komt eraan!

In 2019 vond de volgende *OpZicht*-presentatie nog aan de Hogewal plaats:

15 november 2018 t/m 17 februari 2019 - Eline Benjaminsen, Notes on apocalypse fatigue

Internationaal netwerken

Studiereis Praag

5 t/m 9 november 2019

In november organiseerden we een studiereis voor Haagse kunstenaarsinitiatieven naar Praag (CZ), een buitengewone kans om via ontmoetingen met culturele collega's geïnspireerd te raken en om een internationaal netwerk op te bouwen.

“Wat een sterke en inspirerende initiatieven hebben wij zelf in Den Haag. Een erg sterke groep charismatische vertegenwoordigers die de kunstkring in Den Haag versterken. Voor mij persoonlijk was dit een erg inspirerende ontdekking om de gezichten te zien achter een achttal andere artist-run-spaces in Den Haag. De reis zorgde er voor dat wij onderling elkaar beter leerden kennen en hierdoor de kunstcollectieven in Den Haag hechter bij elkaar brengen.”

“Door gesprekken te voeren met kunstenaars in een andere stad was het ook mogelijk om te reflecteren op de kunstscene in onze eigen stad, wat ook weer tot nieuwe inzichten heeft geleid. Het is prettig dat Stroom functioneert als een verbindende factor, waarbij ze contacten leggen met buitenlandse initiatieven, maar ook contacten verbeteren met de Haagse initiatieven onderling, iets wat niet zo snel tot stand komt als je zelf Praag bezoekt of zelfs in Den Haag zou blijven.”
- deelnemers studiereis Praag

Onder begeleiding van Stroom namen acht vertegenwoordigers van Haagse kunstenaarsinitiatieven en -platforms aan de reids deel: Marie Civikov (AETHER Haga), Marius Lut (Billytown / alternative art guide), Frits Dijcks (Jegens & Tevens / ism space), Jeannette Slütter (Locatie Z / Pip expo), Arthur Cordier (The Balcony/ Susan Bites), Jeroen van der Hulst (Project Space 1646), Mike Rijnierse (Quartair) en Trijntje Noske (ANNASTATE). We voerden gesprekken met organisatoren, curatoren, kunstenaars en beleidsmakers van meer dan 30 kunstplekken. Die plekken liepen uiteen van *non-profit* projectruimtes en kunstenaarscollectieven tot gerenommeerde kunstinstututen en galleries, met een nadruk op kunstenaarsinitiatieven.

De deelnemers gaven na afloop aan dat ze terugkeken op een vol maar inspirerend en leerzaam programma, dat hen een goede indruk gaf van het kunstklimaat in Praag, en tegelijkertijd de nodige reflectie bood op het kunstklimaat van Den Haag.

Mijn Stroom - Jouw Stroom

Innovatieve database en websites

In januari 2019 hebben we *Mijn Stroom* gelanceerd. Het is de nieuwe database voor ons relatiebestand met daaraan gekoppeld de Nederlandstalige website www.haagsekunstenaars.nl en het Engelstalige www.thehagueartists.nl. We hebben nieuwe functies en mogelijkheden ingebouwd waarmee we de portfolio's van bijna 1000 professioneel erkende Haagse kunstenaars digitaal zichtbaar maken. Zichtbaar voor de medewerkers en leden van onze adviescommissies, maar ook voor tentoonstellingsmakers, galeriehouders, opdrachtgevers en belangstellenden van buiten. De websites zijn een makkelijk te gebruiken en visueel aantrekkelijke online 'tool'. We volgen de actualiteit, tonen wat kunstenaars doen en ontsluiten de input van de kunstenaars in de database steeds op verschillende manieren. Elke week zetten we (het werk van) één of meerdere Haagse kunstenaars op de homepage in de spotlight. Dat dit positief ontvangen wordt is te zien aan de vele leuke reacties van kunstenaars en collega instellingen op social media (zie hiernaast).

Samen werken

Flexruimte

Voor in- en extern gebruik, maar met name voor Haagse kunstenaars, kunstcollectieven en -studenten hebben we een Flexruimte ingericht met flexibele werkplekken. We zien het als een besloten, gastvrije plek waar iedereen ongestoord naast en met elkaar aan het werk is, kleinere presentaties plaats kunnen vinden, kunstenaars met curatoren in gesprek kunnen gaan en waar men nieuwe contacten kan leggen. We hebben in 2019 een toename in het gebruik van de Flexruimte gezien waarbij er veel workshops zijn gegeven en events werden gepresenteerd. Haagse kunstenaarspublicaties blijven in de Flexruimte ter inspiratie en inzage beschikbaar.

“De reis heb ik ervaren als een leerzame ontdekkingsreis van het kunst circuit in Praag. De voorbereiding was erg goed en compact / gestroomlijnd gepland. Ik vond de hoeveelheid bezoeken indrukwekkend en heb het ervaren als een onderdompeling in het specifieke gebied waar wij naar op zoek waren.”

- deelnemer studiereis Praag

“Super leuk! Hartelijk bedankt voor je bericht. Ik ga het ook op facebook zetten. Wij zijn erg bezig in Tehran en morgen begint mijn tentoonstelling.”

“Wat is dat een goed initiatief, en het ziet er goed uit.”

“Thank you for letting us know! We will gladly share in our newsletter.”

Stroom Invest Week 2019: Tereza Jindrová op atelierbezoek bij Dewi Bekker (foto: Christian van der Kooy)

Ondersteuning, advies en stimulans

SUBSIDIEREGELINGEN

Stroom kent drie soorten subsidies:

- *PRO-subsidies*
- *SPOT-subsidies*
- *OBJECT-subsidies*

De workflow van onze subsidies wordt fasegewijs gedigitaliseerd. Dit wordt gedaan om het gebruikersgemak voor de aanvragers te verhogen en meer tijd vrij te spelen voor onze medewerkers zodat deze meer kunstenaars individueel kunnen adviseren en nieuwe activiteiten en projecten kunnen ontwikkelen.

Inschrijving kunstenaarsbestand

Om een beroep te kunnen doen op de *PRO Premium, Invest, Onderzoek* of *PRO Deo*, de *SPOT-subsidies* en de atelierbemiddeling dient men in het kunstenaarsbestand van Stroom ingeschreven te staan.

Eind 2019 waren 1006 kunstenaars ingeschreven; de profielen van deze kunstenaars zijn allemaal zichtbaar op www.haagsekunstenaars.nl en www.thehagueartists.nl.

Een onafhankelijke toetsingscommissie komt drie keer per jaar bijeen om degenen die zich hebben ingeschreven en kunstenaars die hun profiel hebben geactualiseerd te toetsen. Zij doet dit aan de hand van de ingediende documentatie en informatie en beoordeelt kunstenaars op vakmanschap, kwaliteit en zeggingskracht van het werk, marktgerichte en publieke activiteiten, en erkenning van het kunstenaarschap.

De Toetsingscommissie heeft in 2019 alleen de nieuwe inschrijvingen en academieverlaters bekeken. Er is geen oproep voor hertoetsing naar kunstenaars verzonden bij wie de inschrijvingsduur was verstreken; hun termijn is opgeschort. Dit is gedaan om meer tijd vrij te maken voor de ontwikkeling van de kunstenaarswebsites en om de toetsingsprocedure/methodiek te evalueren.

In totaal zijn er dit jaar 124 kunstenaars getoetst; daarvan zijn er 85 ingeschreven bij Stroom (waaronder 28 nieuwe inschrijvingen en 58 academieverlaters).

Trend stijging aanvragen zet door

PRO-subsidies - 159 aanvragen en 69 toekenningen

De PRO-subsidies hebben tot doel bij te dragen aan het kunstklimaat in Den Haag. Zowel individuele kunstenaars als curatoren, samenwerkingsverbanden en organisaties worden in de gelegenheid gesteld bijzondere projecten of activiteiten te organiseren en daartoe een subsidie aan te vragen: in Den Haag, maar ook elders, voor zover ze bijdragen aan de ontwikkeling en (inter)nationale profilering van Haagse kunst en kunstenaars. Overzicht van de PRO-subsidies met daarachter de aantallen toegekende aanvragen in 2019 (zie voor een uitgebreid overzicht van alle PRO-subsidies p. 91):

- PRO Kunstprojecten (26) financiert kunstprojecten en publicaties
- PRO Onderzoek (18) voor onderzoeksprojecten en artist-in-residencies ter ontwikkeling van het eigen werk en kunstenaarschap of onderzoeken ter versterking van het Haagse kunstklimaat

- PRO Kunstprogramma (11) ondersteunt programma's op het gebied van hedendaagse kunst, en internationale uitwisselingsactiviteiten en bijvoorbeeld residency-programma's
- PRO Invest (8) stelt beginnende kunstenaars in staat zich verder te ontwikkelen en een bijdrage te leveren aan de Haagse kunstwereld.
- PRO Premium (2) stelt kunstenaars met een actieve beroepspraktijk en kwalitatief onderscheidend werk in staat om tot verdieping en ontwikkeling van het werk te komen, en diens internationale positie en zichtbaarheid te versterken.
- PRO Deo (2)
- PRO Deo Herhaalbezoekprogramma (0) - in 2019 geen nieuw herhaalbezoekprogramma geïnitieerd omdat huidige herhaalbezoekprogramma nog tot in begin 2020 doorloopt.

In 2019 is het totaal aantal ingediende subsidieaanvragen iets gedaald ten opzichte van 2018. Dat was ook de verwachting, omdat we in 2019 uiteindelijk om productionele redenen hebben besloten om niet in 2019 maar pas in 2020 een nieuwe oproep voor het PRO Deo Herhaalbezoekprogramma uit te zetten. Belangrijke overweging was dat dat huidige programma nog tot in voorjaar 2020 doorloopt.

Desondanks kunnen we spreken van een voortzetting van de groei in het aantal aanvragen - en daarmee de verhoging van de werkdruk op de afdeling VWS, die enige jaren geleden is ingezet. Als wij bij de vergelijking van het aantal aanvragen voor 2019 met de kalenderjaren daarvoor deze aanvragen PRO Deo Herhaalbezoekprogramma buiten beschouwing laten, dan zien we dat de stijgende tendens zich heeft voortgezet: het aantal projectvoorstellen in 2019 was 159, tegenover 151 (2018), 145 (2017) en 113 (2016). Dat is een stijging van 5% ten opzichte van 2018, een stijging van 9% ten opzichte van 2017 en van 40% ten opzichte van 2016.

Er valt veel voor te zeggen om bij een vergelijking de cijfers voor PRO Deo Herhaalbezoekprogramma buiten beschouwing te laten. Het is niet alleen een zeer succesvol en populaire subsidievorm, waarmee wij een brede groep Haagse kunstenaars weten te bereiken. Het is ook een afwijkende subsidievorm binnen ons subsidiestelsel (zo is er geen subsidiebedrag mee gemoeid maar gaat het om atelierbezoeken; men dient niet een zelf geformuleerd voorstel in maar motiveert de wens voor de atelierbezoeken; en er wordt geen beargumenteerd advies verstrekt). Dit programma drukt daarom ook veel minder op onze administratieve werkzaamheden en meer op de productionele tak.

Samengevat: het aantal aanvragen PRO subsidies was in 2019 onverminderd hoog, en daarmee de druk op de administratie ook. Ten opzichte van 2018 werden iets minder toekenningen verstrekt (69 ten opzichte van 74 in 2018). Het verschil is wederom te verklaren doordat er geen PRO Deo Herhaalbezoeken werden toegekend (dat zijn er per 'oproep' altijd 8). Het totaalbedrag dat in 2019 werd toegekend was wel substantieel hoger (377.384,- ten opzichte van 337.709,- in 2018). Een stijging van bijna 12%, en een overschrijding van het totaalbudget voor de PRO subsidie.

In 2018 zagen wij bijna een verdubbeling van het aantal aanvragen en toekenningen PRO Onderzoek (van 10 toekenningen in 2017 naar 19 in 2018). Dit bestendigde in 2019, met in totaal 18 toekenningen PRO Onderzoek.

PRO Deo-Herhaalbezoeken 2018/2019

In het voorjaar van 2019 vonden de eerste PRO Deo Herhaalbezoeken plaats van curatoren Bas Hendrikx en Steven ten Thije. Deelnemende kunstenaars aan dit traject waren: Thomas Nondh Jansen, Vesta Kroese, Marianna Maruyama en Anna Moreno, Iliada Charalambous, Lisa Sebestikova, Alexander Zaklynsky en het collectief Das Leben am Haverkamp. De planning van deze bezoeken wordt afgestemd op de behoeften van de deelnemende kunstenaars en de bezoekende curatoren. Dit heeft tot gevolg dat het programma van in totaal vier herhaalbezoeken in de praktijk soms 'over het jaar heen' loopt. Ook in dit geval vinden de laatste bezoeken van de curatoren in het voorjaar van 2020 plaats.

Meer aanvragen, hogere bedragen

SPOT-subsidies

- 232 toekenningen

Met de *SPOT-subsidies* dragen we bij in de kosten van tentoonstellingen en van documentatie- en promotiemateriaal met het doel de zichtbaarheid van Haagse kunstenaars te vergroten. Er worden steeds meer aanvragen met hogere bedragen voor de SPOT subsidies ingediend (2017/212, 2018/207, 2019/232) zodat voortijdig het SPOT budget uitgeput raakt. Dit betekende voor 2017 en 2018 al dat we een subsidiestop moesten hanteren. Aanvragers die in de 2^e helft van het jaar aanspraak wilden maken op subsidie waren daar de dupe van. Voor 2019 dreigde begin augustus een zelfde situatie te ontstaan. De gemeente was bereid om een extra budget toe te voegen, waardoor we dit jaar een subsidiestop konden voorkomen. Voor 2020 heeft de gemeente een zelfde budget ter beschikking gesteld.

Overzicht *SPOT-subsidies* met daarachter de aantallen toegekende aanvragen:

- **SPOT Individuele tentoonstelling (123)** voor tentoonstellingen / presentaties van eigen werk in binnen- en buitenland.
- **SPOT Groepstentoonstelling (25)** voor tentoonstellingen en presentaties van werk van een groep kunstenaars in binnen- en buitenland.
- **SPOT Documentatie (84)** ter promotie en documentatie van eigen werk, zoals het vervaardigen van publicaties, fotografie, het (re)construeren van een website of het inschakelen van specialisten.

OBJECT-subsidies

- geen aanvragen

De *OBJECT-subsidies* hebben tot doel het aantal ateliers in Den Haag uit te breiden. We onderscheiden daarin twee verschillende vormen: de *OBJECT Permanent* ten behoeve van de realisatie van permanente ateliers (via een bijdrage in de bouwkosten of aankoop), en de *OBJECT Tijdelijk* die bedoeld is als eenmalige bijdrage in de opstartkosten van nieuwe atelierruimtes in een tijdelijke locatie/ atelierpand. In 2019 zijn geen OBJECT-subsidies aangevraagd. Ook in de afgelopen jaren fluctueerde het aantal

"Ik wilde laten weten dat ik het traject als heel fijn heb ervaren. Ik heb nieuw werk gemaakt en ook weer iets nieuws uitgetprobeerd. Dat was het belangrijkste voor mij in het traject..."

Vaak heb ik een portfolio gesprek met iemand en dan houd het op. Nu zat er een herhaling in wat voor mij goed werkt. En een jaar is ook lang genoeg om aan iets nieuws te werken en steeds weer iets nieuws te kunnen laten zien."
- Haags kunstenaar

aanvragen. De financiële situatie van individuele kunstenaars maakt het moeilijk om een financiering ten behoeve van de werk(woon)situatie aan te gaan. In het huidige onderzoek naar het toekomstbestendig maken van ons atelierbeleid wordt dit meegenomen.

Atelierbeleid: nieuw pand voor ontwerperscollectief Das Leben am Haverkamp (foto: Das Leben am Haverkamp)

Beleidsmaker, uitvoerder, bemiddelaar
ATELIERBEMIDDELING

Stroom voert het gemeentelijk atelierbeleid uit in Den Haag en zorgt voor goede en betaalbare ateliers voor Haagse kunstenaars en kunstenaarsinitiatieven. Hier raken we aan de wezenlijke behoeften van lokale kunst en kunstenaars, aan de dagelijkse werkelijkheid van leven en werken in een stad die het creatieve klimaat nadrukkelijk wil ondersteunen.

Stroom is geen beheerder, maar een bemiddelaar voor zowel (semi-)permanente en tijdelijke ateliers als voor atelierwoningen en broedplaatsen. Vanwege de groeiende leegstandsbeheer-economie, het veranderend landelijk en gemeentelijk overheidsbeleid en de groeiende precaire financiële situatie van kunstenaars, blijft het noodzakelijk om betaalbare ateliers voor de stad te borgen en te ontwikkelen. Het is in dit samenspel van verschillende organisaties en belangen, dat onze kracht tot uitdrukking komt. We zijn als verbinder, aanjager en adviseur in staat om de precieze behoefte vanuit het veld te formuleren en in samenwerking met het gemeentelijke broedplaatsenoverleg te werken aan een integrale en duurzame oplossing voor het ruimtevraagstuk.

Ook proberen we door middel van media, publieke debatten en in dialoog met diverse partners, een maatschappelijke discussie ten aanzien van het vestigings- en huisvestingsvraagstuk voor kunstenaars te entameren. In 2019 hebben we een bijdrage geleverd aan expertmeetings in Tilburg, Amsterdam en Utrecht, aan artikelen in o.a. Boekmancahier #119 - *Ruimte voor kunst en cultuur in de stad*, Den Haag Centraal en het Algemeen Dagblad, hebben we in samenwerking met de Kunstenbond en Platform BK het stadsgesprek *Geen Stad zonder kunst* georganiseerd en hebben we meegewerkt aan de documentaire *Ruimtemakers voor de kunst* van het Landelijk Overleg Ateliers (LOA).

Onderstaande infographic laat zien dat Stroom met beduidend minder FTE's dan andere grote steden het atelierbeleid uitvoert. De atelierconsulent in Den Haag doet veel van de werkzaamheden 'bovenop' de formele verantwoordelijkheden - bemiddelen en toewijzen van ateliers/panden - met niet direct-meetbare, maar wel aantoonbare meerwaarde.

Vergelijking atelierbeleid grote steden

487 45
ateliers/panden

784 62
ateliers/panden

500 38
ateliers/panden

500 43
ateliers/panden

Den Haag
Stroom/Broed-
plaatsmakelaar

Amsterdam
Bureau broedplaatsen/
Urban resort/CAWA

Rotterdam
SKAR/CBK

Utrecht
De Plaatsmaker

3 fte

12 fte

6 fte

8,5 fte

33

Tijdelijke ateliers

Een gezond en dynamisch kunst- en maakklimaat kan naast de voorraad betaalbare permanente ateliers niet zonder voldoende betaalbare tijdelijke atelierruimtes. Door de aantrekkende markt en de tussenkomst van de vele leegstands-beheerders staat de tijdelijke ateliervoorraad in Den Haag helaas nog steeds onder druk. Het aantal door ons bemiddelde tijdelijke ateliers (66 units in 2018 en 77 eind 2019) is weliswaar gestegen, maar staat nog altijd niet in verhouding tot het in de nota *Ruimte voor de Kunst* (2008) opgenomen benodigde aantal van 120 tijdelijke ateliers.

Hgtomi Rosa

In 2019 ontwikkelde kunstenaarscollectief de Besturing het concept van de 'Hide out' waarmee ze jonge initiatieven onder de vleugel van de Besturing twee jaar lang de ruimte geven zich te ontwikkelen en presenteren. Stroom heeft daarin voor het jonge kunstenaarsinitiatief Hgtomi Rosa bemiddeld. Het is een groep van zeven kunstenaars die zich naast hun eigen praktijk buigen over verschillende publieksevenementen.

Samenwerking ANNA Vastgoed & Cultuur

In 2018 is Stroom een pilot gestart in samenwerking met leegstandsbeheerder ANNA Vastgoed. Met als gevolg dat in 2019 vijf tijdelijke ateliers via ons ter beschikking komen aan startende kunstenaars voor een gebruikersvergoeding van € 50 per maand. Deze samenwerking wordt in 2020 geëvalueerd en zo mogelijk uitgebreid met andere leegstandsbeheerders.

ANNASTATE

Onze goede samenwerking met woningcorporatie Staedion resulteert in een vervolg van het verblijf van kunstenaarsinitiatief ANNASTATE in het pand Willem Dreespark 102. Na het succesvolle eerste jaar mogen ze daar voorlopig met acht ateliers blijven werken en programmeren.

Trixie

De samenwerking met woningcorporatie Haag Wonen voor het pand aan de Scheldestraat 1-11 gaat in 2020 het derde jaar in. In 2019 heeft het kunstenaarsinitiatief Trixie een Mondriaan Fonds bijdrage ontvangen om daar behalve te werken, ook actief te programmeren in de eigen presentatieruimte. Eind 2020 zal samen met Haag Wonen de samenwerking worden geëvalueerd en bij succes met nogmaals 3 jaar worden gecontinueerd.

Permanente ateliers/ atelierwoningen

Het gemeentelijk bestand permanente ateliers en atelierwoningen bestond eind 2020 uit 413 werkruimten waarvan 199 door Stroom werden bemiddeld en 64 atelierwoningen waarvan 43 door ons werden bemiddeld. We blijven met de gemeente onveranderd samenwerken om eventuele nieuwe plekken te creëren en de bestaande voorraad te bewaken.

beuys bois

In 2019 hebben we een permanente ruimte aan de Brouwersgracht 2M gevonden voor het jonge kunstenaarsinitiatief beuys bois. Samen met HANGOUT 070 en de LGBTQI gemeenschap, werken, programmeren en beheren ze daar een interactief archief.

Das Leben am Haverkamp

Ook het mode en kunstenaarscollectief DLAH heeft met behulp van Stroom het jaar 2019 positief afgesloten met een nieuwe permante ruimte midden in het centrum van Den Haag; Stille Veerkade 19. Naast ateliers beschikken ze over een projectruimte en presentatieruimte, wat ze in staat zal stellen om naast hun eigen beroepspraktijk nu ook in eigen beheer publieksevenementen te organiseren.

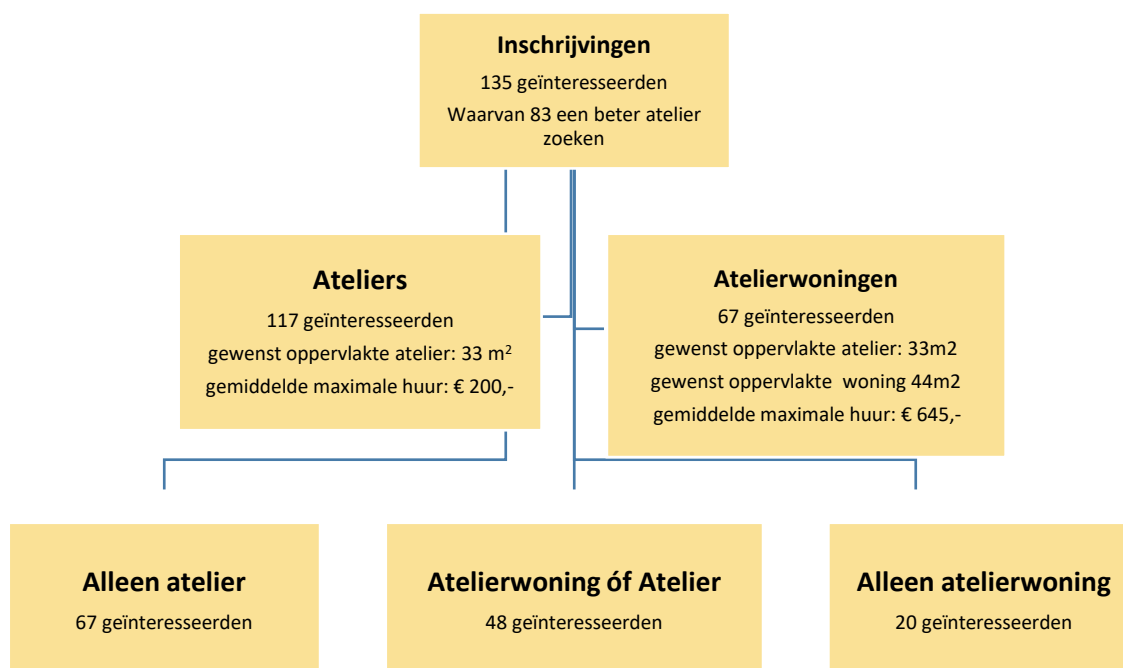
De Helena

In 2019 hebben Billytown en Stichting Ruimtevaart beiden in de tijdelijkheid kunnen werken en programmeren. Daarnaast zijn er in de projectruimte van het pand verschillende culturele evenementen georganiseerd, o.a. de culturele Nieuwjaarsborrel, modeshows en tentoonstellingen van de KABK. Momenteel wordt door de gemeente een plan doorgerekend en gezocht naar geschikte partners om het pand van 8000 m² te ontwikkelen tot permanent atelier- en cultuurpand.

Bemiddeling en wachtlijst

Op onze wachtlijst stonden op 31 december 2019 135 Haagse kunstenaars ingeschreven. We zien dat het aantal daarmee wederom iets gestegen is ten opzichte van 2018. In 2019 hebben we in totaal 150 keer bemiddeld. De kunstenaars die op zoek zijn naar passende werkruimte informeren we continu; het actuele atelieraanbod staat steeds online op onze website en we versturen ieder kwartaal een digitale *Update Atelieraanbod*.

Overzicht van de atelierwachtlijst per 31 december 2019:

Harry op de Laak, *Natuur en Techniek*, 1957 – herplaatsing kunstwerk april 2017
(foto: Laurens Kuipers, courtesy Mahler Vastgoed Ontwikkeling)

KUNST IN DE OPENBARE RUIMTE

de voelsprietten van de stad

Het beleid van Stroom op het gebied van kunst in de openbare ruimte heeft zich ontwikkeld tot een integraal programma dat gericht is op de stad, stedelijkheid en meer algemeen: de samenleving. We initiëren vernieuwende kunstprojecten en adviseren diverse opdrachtgevers bij de realisatie van **Beelden in de Stad** en **Kunst bij Scholen**. Verder geven we jaarlijks een of meer kunstenaars de opdracht een werk te maken voor **De Beeldengalerij** in het centrum van Den Haag. Daarnaast ligt het accent van Kunst in de Openbare Ruimte voor een groot deel op erfgoedkwesties van behoud en beheer van bestaande werken.

Kunstwerken zijn een soort voelsprietten van de stad. Ze dragen bij aan de betekenis en het karakter van het publieke domein, en kunnen publieke waarden zichtbaar maken.

Stadsvernieuwingsprojecten zetten de openbaarheid van de stedelijke ruimte voortdurend onder druk, en daarmee de maatschappelijke rol die kunst er kan spelen. In het centrum, maar ook ver daarbuiten, lopen we regelmatig aan tegen de dagelijkse realiteit, bijvoorbeeld ook als er een vrachtwagen een sokkelbeeld uit het lood tikt of als er kunstwerken vermist worden. Een integrale benadering voor het beheer van de collectie Den Haag, die alle kunstwerken in de stad omvat, is dan ook dringend nodig. Niet alleen vanwege het onderhoud, maar ook om een zorgvuldige afweging te kunnen maken wanneer bestemmingsplannen veranderen of kunstwerken door sloop dreigen te verdwijnen. In 2019 hebben we zo twee markante werken kunnen behoeden voor verval; een monumentaal kunstwerk van Pierre van Soest uit 1965, dat we over hebben genomen van de gemeente Amsterdam en in Den Haag deel zal uitmaken van het *Van Klingereren Paviljoen* in de Binckhorst; en het imposante zeven-verdiepingen hoge kunstwerk *Natuur en Techniek* (1957) van Harry op de Laak dat een nieuwe plek kreeg in de gevel van het appartementencomplex De President aan de Conradkade. Dit laatste werk prijkt nu trots op de lijst van 100 sleutelwerken van kunst in de openbare ruimte van Nederland. Met het wegvallen van de Stichting Kunst in de Openbare Ruimte (SKOR) en tal van CBK's in Nederland is er veel expertise rondom kunst in de openbare ruimte verdwenen en wordt er naar Stroom gekeken voor een actualisering van de visie. Als kenniscentrum wordt er met grote regelmaat een beroep op ons gedaan door kunstenaars en andere gemeenten - zoals Rotterdam, Groningen en Arnhem, en ook door Atelier Rijksbouwmeester en de Rijksdienst Cultureel Erfgoed.

“Vaak wordt gezegd waar een wil is, is een weg. Ik zou het geen wil willen noemen, maar passie, passie voor architectuur, passie voor de omgeving en passie voor kunst. En passie kan alle betrokkenen in het laten samen lopen van omstandigheden niet worden ontzegd.”

— Nora van Klingereren n.a.v. het transport van het kunstwerk van haar vader

DE BEELDENGALERIJ

De Beeldengalerij is met z'n wisselende opstellingen en met ieder jaar een nieuwe aanwinst, het kloppend hart van de Collectie Den Haag. Door het permanente karakter en de jaarlijkse nieuwe opdrachten is het een unieke vorm van kunst in de openbare ruimte: het laat sinds begin jaren '90 een dwarsdoorsnede zien van de Nederlandse beeldhouwkunst en haakt aan op actuele

maatschappelijke onderwerpen als religie, populisme en gender. Het concept is van P. Struycken, conservator van *De Beeldengalerij* is André Kruysen. De hoge kwaliteit van de individuele werken werd dit jaar extra zichtbaar door een bruikleenverzoek van Museum Beelden aan Zee om het sokkelbeeld van Carel Visser te presenteren in de zeer succesvolle tentoonstelling *Carel Visser: Genesis*.

Met de toename van gemiddeld één nieuw beeld per jaar - de teller staat inmiddels op 45 - wordt ook de functie van een openbaar depot steeds belangrijker. Het afgelopen jaar is een lang gekoesterde wens uitgekomen, en is het *Open Depot in het Zuiderpark* gerealiseerd. We vinden het belangrijk dat de niet geëxposeerde werken veilig staan opgeslagen, zonder dat deze uit het zicht verdwijnen. Met de sportcampus op de achtergrond, zijn en blijven deze werken nu toch toegankelijk voor het publiek. Voor het komend jaar staat een uitbreiding van *De Beeldengalerij* met een werk van Yvonne Dröge Wendel gepland.

Swingende bijeenkomst

De dematerialisatie van de vijf geboden in de vijf zintuigen door Tirzo Martha

De meest recente aanwinst aan *De Beeldengalerij* is een werk van beeldhouwer, cineast, schrijver en performance kunstenaar Tirzo Martha. Martha, die samen met David Bade het Instituto Buena Vista in Curaçao heeft opgezet, kreeg in 2019 de Wilhelminaring - dé oeuvreprijs voor Nederlandse beeldhouwkunst - toegekend. Bij de nieuwe sculptuur *De dematerialisatie van de vijf geboden in de vijf zintuigen* spelen alledaagse objecten de hoofdrol. Door deze te bekronen met bronzen haarkammen en afgodsbeeldjes nodigt de kunstenaar ons uit om de betekenis van deze voorwerpen te herontdekken.

Aan de onthulling van het kunstwerk ging een programma vooraf met schrijver/ curator Rob Perrée en kunsthistoricus Adi Martis. Onder begeleiding van een live Tambú groep werd het kunstwerk vervolgens voor het Haagse stadhuis met Caribische percussie muziek ingewijd.

De totstandkoming van dit kunstwerk toont hoe beleid en dienstverlening in elkaars verlengde liggen. Het gaat hierbij vaak over immateriële zaken, zoals de diepliggende waarden van cultuurbeleid. Wat die waarden kunnen zijn, wordt duidelijk uit de emotionele reacties van het toegestroomde publiek. Het roept de vraag op hoeveel er ontbreekt in de kunstwereld, ook in de openbare ruimte. Sluit de 'collectie Den Haag' aan bij wat er in de samenleving speelt? Is er verandering nodig in de manier waarop we werken? Een publieksreactie als: *"Dank man, dit gaat over mij. Dit gaat over onze pijn. Die zie ik nergens."* laat ons beseffen dat er een enorme capaciteit is om de openbare ruimte tot een ruimte te maken die echt meerstemmig is. Nu blijkt er nog een aanzienlijke kloof tussen veel van die kunstwerken en de mensen die zich ertussen bewegen. Het gaat om de representatie van hetgeen ontbreekt. Het gaat om de immateriële waarden, en hoe we deze zichtbaar kunnen maken in het publieke domein.

"Mijn werk reflecteert de dagelijkse realiteit van Curaçao. Veel Curaçaoënaars pakken alles aan om te overleven. De ene dag zijn ze automonteur en de volgende dag verkopen ze vis. Voor mij als kunstenaar gaat het niet zozeer over de referenties die mensen hebben als wel wat voor betekenis ze zelf geven aan het werk"

— Tirzo Martha, interview in Beelden Magazine

BEELDEN IN DE STAD

Of het nu gaat om monumenten, standbeelden, of om andere kunstwerken in de openbare ruimte, Stroom adviseert, bemiddelt, ondersteunt en initieert. 2019 werd gekenmerkt door onze inzet voor grote gemeentelijke projecten zoals de Rotterdamsebaan en de Ling Zhi Helicopters, die de stad van internationale allure voorzien en die in de komende jaren hun beslag zullen krijgen.

Op de bres voor feministisch voorvechtster **Een standbeeld voor Aletta Jacobs**

Wanneer je een rondje loopt door de Haagse binnenstad kom je tientallen standbeelden van belangrijke mannen tegen; van Willem Drees tot Thorbecke. Monumenten voor vrouwen zijn nauwelijks aanwezig in het Haagse straatbeeld. Voor de Partij van de Arbeid reden voldoende om enkele jaren geleden de actie te starten *Die vrouw verdient een standbeeld*. Het vormde de basis voor een initiatiefvoorstel dat werd aangeboden aan de gemeente. Een standbeeld ter ere van Aletta Jacobs, prominent feministisch voorvechtster, verschijnt binnen afzienbare tijd, ter gelegenheid van 100 jaar vrouwenkiesrecht.

Den Haag verrijkt met iconisch kunstwerk **Ling Zhi Helicopters door Huang Yong Ping**

Op 19 oktober 2019 is onverwacht en tot ons grote verdriet Huang Yong Ping overleden. Hij wordt gezien als een van de bekendste kunstenaars van de Chinese avant-garde. Internationaal geroemd om zijn inventiviteit en grenzeloze verbeelding, en zijn scherpzinnige blik op de huidige tijd en onze plek in de geschiedenis. We werkten in het afgelopen jaar, samen met het stadsdeel Leidschenveen-Ypenburg, de gemeente en met technisch producent Anything is Possible, toe naar de voltooiing en onthulling van Huang Yong Ping's kunstwerk *Ling Zhi Helicopters*; een intrigerend en reusachtig ensemble van drie 'paddenstoel-helicopters' dat op de kop van de Rijswijkse Landingslaan komt te staan. De stad Den Haag realiseert hiermee een ambitieus project en voegt een iconisch kunstwerk toe aan haar indrukwekkende collectie kunstwerken in de openbare ruimte, waartoe ook het *Hemels Gewelf* van James Turrell behoort. In juni 2019 bezocht de kunstenaar de werkplaats van Anything is Possible in Abcoude, waar het werk wordt uitgevoerd, en zijn samen met hem de laatste details doorgesproken waardoor we met zekerheid kunnen zeggen dat het werk straks aan al zijn wensen voldoet. Huang Yong Ping liet weten bijzonder gelukkig te zijn met de technische uitvoering en zorg voor zijn werk. Bij dezelfde gelegenheid is de kunstenaar geïnterviewd door Sandra Smets van het NRC Handelsblad. Dit interview zal postuum worden gepubliceerd op het moment van de onthulling. Het nieuwe monumentale kunstwerk komt in 2020 te staan op de locatie van voormalig vliegveld Ypenburg en markeert de totstandkoming van stadsdeel Leidschenveen-Ypenburg. De onthulling is tevens een eerbetoon aan Huang Yong Ping. *Ling Zhi Helicopters* is een van de laatste ontwerpen van zijn hand.

Eén locatie, twee grootstedelijke opdrachten

Rotterdamsebaan

Stroom begeleidt sinds 2018 twee grote kunstopdrachten voor de Rotterdamsebaan, de nieuwe weg die wordt aangelegd tussen knooppunt Ypenburg en de Binckhorst. Met de beide opdrachten is een totaalbudget gemoeid van 1,5 miljoen euro. De ene opdracht met het thema *Victory Boogiewoogie (VBW)* - naar het gelijknamige schilderij van Piet Mondriaan - is gesitueerd rond de tunnelmond in de Binckhorst. De andere is gebaseerd op de archeologische vindplaats en zal in of rond het nieuwe Molenvlietpark komen.

Voor iedere opdracht is een aparte commissie samengesteld die bestaat uit een zeer divers gezelschap van 7 profielen die passen bij de locatie, het thema en de aard van de opdrachten. Er is speciaal gezocht naar leden met verschillende achtergronden, gender en leeftijd, relatie tot Den Haag en een mix van kunstkenner en leken met een eigen expertise die essentieel is voor de opdracht.

In het afgelopen jaar hebben de commissies gewerkt aan het verkennen van het terrein, de verschillende thema's, de context en de ontwikkelingen in de kunst in de openbare ruimte om gezamenlijk de opdracht aan de kunstenaar te formuleren en een passende selectieprocedure te kiezen. Om nader tot elkaar te komen en het onderwerp beter te leren kennen heeft de VBW-commissie in september een driedaagse reis gemaakt naar Folkstone om ter plekke de effecten en kunstwerken van de Folkstone Triënnale te bekijken onder leiding van Lewis Biggs, curator van de triënnale. De Archeologie-commissie heeft in oktober in twee dagen de werken van Art Land Flevoland bezocht en uitgebreid gesproken met Martine van Kampen, curator van Land Art Flevoland.

We verwachten dat rond de opening van de Tunnel, december 2020, bekend kan worden gemaakt welke kunstenaars zijn uitgekozen om de definitieve kunstwerken te mogen realiseren op basis van hun geselecteerde schetsvoorstel.

KUNST BIJ SCHOLEN

De realisatie van incidentele, vaak grote kunstwerken gaat gepaard aan een regulier programma van kunstprojecten bij scholen in de hele stad. Bij de nieuw- en verbouw van een school is een vast percentage van de totale bouwsom gereserveerd voor een kunstwerk. Stroom begeleidt de totstandkoming daarvan in samenspraak met de schoolleiding. Vaak zijn leerlingen via commissies of een jury betrokken bij dit proces.

Voor toekomstige generaties

Het kunstbudget wordt overigens niet altijd ingezet ten behoeve van een nieuw kunstwerk, maar kan ook ingezet worden om markante bestaande kunstwerken bij scholen te behouden en/of een nieuw leven in te blazen. Zo bevond zich in het oude gebouw van het Vrijzinnig Christelijk Lyceum (VCL) in het Van Stolkpark in Scheveningen een reusachtig reliëf van schokbeton van beroemd grafisch kunstenaar M.C. Escher. Veel toeristen uit Japan en China worden wekelijks langs de school geleid om het kunstwerk van Escher te bewonderen. Toen de sloop van het oude schoolgebouw ter sprake kwam, was meteen duidelijk dat het kunstwerk bewaard zou moeten blijven. In samenspraak met architectenbureau Atelier Pro kreeg het werk in het nieuwe ontwerp een speciale plek, maar dat was nog niet zo eenvoudig. Het zogenoemde 'Pegasus-patroon' was uitgevoerd in tweekleurig schokbeton en het was onbekend hoe het was bevestigd. Onder leiding van expert Pier Terwen werd het werk losgezaagd, schoongemaakt en kreeg het bij de nieuwbouw weer een goede plek zodat het werk ook voor toekomstige generaties vanaf de weg zichtbaar is.

In 2019 kregen de volgende kunstenaars schetsopdrachten voor kunstwerken bij scholen:

- Annechien Meier, De Vliermeent
- Esther Jiskoot, Rijnsdorp Lyceum
- Lisa Sebestikova, Blokspoelschool, Kindcentrum Vroondaal / A.M.G. Schmidtschool

Our House, your Home: Hybrid Peace door VCRC, Kiev: screening tijdens Movies that Matter Festival
(foto: Stroom Den Haag)

PROGRAMMA

Where's the exhibition?

*In 2019 hebben we vanuit ons kunstinhoudelijk programma bewust een kantelmoment geforceerd, omdat we de consequenties van onze missie – het verwezenlijken van de maatschappelijke potentie van kunst – onder de loep wilden nemen. Hoe positioneren we kunst in deze veranderende samenleving? Wat voor soort programma levert dit op? Voor de periode 2019-2020 is onder de noemer 'Where's the Exhibition?' een open, onderzoekend en experimenteel programma samengesteld met een aantal nieuwe programma-lijnen, zoals **Our House, your Home**, **Reading Residency**, **Close Companions**, en **Antropologie van de Publieke Ruimte**. De laatste pas met ingang van 2020. Daarnaast zijn langer-lopende trajecten zoals **See You in The Hague** en **Uncertainty Seminars** in 2019 voortgezet.*

OUR HOUSE, YOUR HOME

Met de programmalijn *Our House, your Home* beogen we twee doelstellingen. Ten eerste willen we ons verbinden aan partijen met een vergelijkbare missie, om te leren van de ervaringen van partners die in hetzelfde veld werkzaam zijn. Ten tweede trachten we door middel van een open uitnodiging partijen uit te dagen om buiten de kaders van conventionele presentatiemodellen te treden; de tentoonstellingsruimte van Stroom desgewenst te gebruiken als redactielokaal, testruimte, of ontmoetingsplek, en om de verbinding met Den Haag op een alternatieve manier te benaderen en uit te diepen.

Visual Culture Research Center

Hybrid Peace

25 maart t/m 26 mei 2019

Het Visual Culture Research Center (VCRC), onze gast uit Kiev, presenteerde bij Stroom het project *Hybrid Peace*, bestaande uit installaties, screenings en debatten. VCRC is een onafhankelijk platform voor academische, artistieke en activistische gemeenschappen. Het is in Oekraïne betrokken bij publicaties, wetenschappelijk onderzoek, discussies, conferenties, en tentoonstellingen. *Hybrid Peace* werd geïnitieerd en gerealiseerd door Vasyl Cherepanyn, directeur van VCRC. *Hybrid Peace* ging gedurende een periode van zeven weken vanuit meerdere thematische invalshoeken in op het concept van 'hybride vrede' en de betekenis daarvan in het huidige politieke landschap. De ramp met vlucht MH17, de Maidan revolutie en het Oekraïne referendum toonden de urgentie van het thema - o.a. ook tijdens het *Movies that Matter Festival*. De Europese Unie wordt op dit moment omringd door oorlogen, zowel aan de oostgrenzen als aan de zuidgrenzen: door technologische ontwikkelingen en veranderingen in het geopolitieke landschap heeft een voortdurende 'hybride oorlog' zich aan de randen van Europa gevestigd. In tegenstelling tot 'conventionele' oorlogvoering werkt hybride oorlog door middel van privélégers, cyberoorlog, en politieke gevangenen.

"Na jaren waarin bezoekerscijfers en eigen inkomsten heilig waren, wordt door presentatie-instellingen gezocht naar een nieuwe, kwalitatievere omgang met kunst en vooral haar publiek. In plaats van de presentatie van meer tentoonstellingen en evenementen wordt gekozen voor een geconcentreerdere praktijk met een soms ongewisse uitkomst."

— Domeniek Ruyters, interview met Arno van Roosmalen in *Metropolis M*

"Ik vind het erg belangrijk dat je, als je een vast proces gewend bent, juist kiest voor een organische aanpak zoals Stroom heeft gedaan. Je moet een bepaalde institutionele moed oproepen om vaste processen te doorbreken — neer te leggen wat je altijd al deed en te ontdekken hoe je dingen anders kunt benaderen."

— Vasyl Cherepanyn, directeur VCRC

Our House, your Home: rite of access door left gallery (foto: Naomi Moonlion)

In de tentoonstellingsruimte van Stroom werd gaandeweg een presentatie opgebouwd, met installaties van Hito Steyerl, Angelina Kariakina, Yuriy Hrytsyna, Oleksiy Radynski, en Artur Zmijewski.

Het programma in 2019 bevatte de volgende extra activiteiten:

25 maart - *Image at War*, filmvertoning en gesprek met Vasyl Cherepanyn
26 maart - *The Trial: The State of Russia versus Oleg Sentsov*, filmvertoning en discussie tijdens het *Movies That Matter Festival*
27 maart - *From Crimea to Siberia: How Russia is Tormenting Political Prisoners Sentsov and Kolchenko*, filmvertoning en gesprek met Angelina Kariakina
13 april - *Gaze and Power: Individual Experience in the Reconstruction of Historical Events*, filmvertoning en gesprek met Yuriy Hrytsyna
28 april - *Maidan and Beyond: Observing the (Counter-) Revolution*, filmvertoning en gesprek met Oleksiy Radynski
- 5 mei - *Glimpse*, filmvertoning en gesprek met Artur Zmijewski

left gallery rite of access

7 september t/m 20 oktober 2019

rite of access, het project van left gallery, speelde met de toegankelijkheid van digitale kunst. Als online platform produceert en verkoopt left gallery kunstwerken als downloadbare objecten, die beschikbaar zijn in beperkte oplage. Als virtueel platform nam het voor de eerste keer intrek in de fysieke ruimte van een kunstinstelling. Door gebruik van bitcoin en blockchain technologie konden bezoekers werken kopen variërend van flight simulator tot ruziënde robot. Een aankoop via left gallery, waar ook ter wereld, zorgde ervoor dat de werken in de tentoonstelling bij Stroom langer te zien waren.

Met een ruimtelijk ontwerp van Laurel Schwulst werd de tentoonstellingsruimte getransformeerd tot *left store*: een alternatieve versie van de Apple Store voor net.art. Door de succesvolle handel in de beginperiode werd er genoeg krediet opgebracht om de kunstwerken in de gehele periode te presenteren. Bijdragen waren te zien van William Habib Kherbek, Margarethe Kollmer, Ryan Kuo, Dorine van Meel, Viktor Timofeev, Adriana Ramic, Harm van den Dorpel, Laurel Schwulst, Micah Schippa, Aarati Akkapedi, David Reinfurt, en Simon Denny.

Het programma bevatte de volgende extra activiteiten:

5 oktober - curator tour tijdens MuseumNacht en afterparty
LASER CLUB #6 x left gallery bij *The Grey Space in the Middle*
m.m.v. Oli XL, Malib, Zoë McPherson, Harm van den Dorpel, DJ
Melissa & Torus

“Actie voeren tegen mensenrechtenschendingen vergt volharding en uithoudingsvermogen. (...) [Oleg] Sentsovs gevangenschap is nauw verbonden met de bezetting van de Krim... Het is pure geopolitiek. Tegelijkertijd doet Cherepanyn een oproep aan Europese steden om Sentsov te beschouwen als Europeaan.”

— Frits Dijks, 'Hybrid Peace: The Trial against Oleg Sentsov', *Jegens&Tevens* [Op 7 sep2019 werd Sentsov door Rusland vrijgelaten in een uitwisseling van krijgsgevangenen met Oekraïne.]

“Tijdens je bezoek aan Stroom kan je meeliften op de aanwinst van iemand anders. ... Wil je meer? Consumeer! Hoe groter de aankoop hoe langer de tentoonstelling ‘aan’ gaat. De koopziekte die dit concept onderstreept wordt bij Stroom nog harder aangezet door de door Laurel Schwulst ontworpen inrichting— een directe referentie naar de ‘stores’ van het mediaconglomeraat dat gekenmerkt wordt door een aangevreten vrucht.”

— Lena van Tijen, 'Wil je meer? Consumeer!' - in gesprek met Harm van den Dorpel over left gallery bij Stroom Den Haag', *Metropolis M*

“Een galerie vermomd als Apple Store”

— *Algemeen Dagblad*

Our House, your Home: Towards a Black Testimony door Languid Hands | performance Zinzi Minott
(foto: Taronia Leonora)

Languid Hands *Towards a Black Testimony*

26 oktober t/m 20 december 2019

Het Londense curatorenduo Languid Hands (Imani Robinson en Rabz Lansiquot) presenteerde bij Stroom de nieuwe film *Towards a Black Testimony: Prayer/Protest/Peace* en toonde hoezeer Zwarte getuigenissen worden genegeerd, vertroebeld en vaak totaal ondermijnd. *Towards a Black Testimony* vormde daarnaast ook een platform voor lezingen, performances en tafelgesprekken. De ondertitel van de 40-minuten durende film - *Prayer/Protest/Peace* - die twee maanden lang bij Stroom te zien was, is ontleend aan de derde track op het album *We Insist!* (1960) van jazzdrummer en componist Max Roach (i.s.m. vocalist Abbey Lincoln). Met deze compositie als onderliggende structuur voor de film zelf, presenteerde Languid Hands drie overpeinzingen over dood en sterven en over de on/mogelijkheid van Zwarte getuigenissen.

In een uitgebreid en goedbezocht openingsweekend gaven kunstenaars uit de Zwarte diaspora (Rebecca Bellantoni, Zinzi Minott, Black Quantum Futurism en Shenece Oretha) vanuit hun eigen praktijk en in een eigen vorm een reactie op de film. Daarnaast vond er ook een publieke screening van de film plaats gevolgd door een Q&A, een tafelgesprek met alle kunstenaars die aan het weekend hebben bijgedragen, en een afterparty. Een extra laag aan het programma stond onder leiding van Deborah Cameron; de *DeeDee Talks* en bestond uit een tweetal talkshows met de Afro Nederlandse gemeenschap in Den Haag. Daarnaast organiseerde Deborah Cameron bij Stroom workshops voor een video archief van Zwarte getuigenissen van mensen uit de Afro Nederlandse gemeenschap in Den Haag. Deze 'video-testimonies' waren vervolgens in de maanden rondom de jaarwisseling bij Stroom te zien.

Het programma bevatte in 2019 de volgende extra activiteiten:

26 oktober - filmvertoning en Q&A met Languid Hands, en performances door Zinzi Minott, Rebecca Bellantoni, Shenece Oretha, en een afterparty i.s.m. Narges Mohammadi en DJs: Rabz, DJ Fitgirl, Latoya and Fatima Ferrari in *The Grey Space in the Middle*

27 oktober - tafelgesprekken met Camae Ayewa, Rasheedah Phillips, Zinzi Minott, Rebecca Bellantoni, Shenece Oretha, Rabz Lansiquot, and Imani Robinson, en een performance door Black Quantum Futurism

2 november - *DeeDee Talks x Towards a Black Testimony: Young Ones vs Golden Goldies*

23 november - *DeeDee Talks & Hang out 070 x Towards a Black Testimony: Black Queer Testimonies*

"Het concept 'Towards a Black Testimony' haalt zijn kracht uit het publieke programma, waarin ruimte is voor discussie en eigentijdse stemmen.(...) Dat Languid Hands nog steeds dezelfde problemen aankaart, zegt veel over hoe langzaam maatschappelijke veranderingen plaatsvinden."

— George Vermij, 'Towards a Black Testimony: Zoeken naar de onderdrukte zwarte stem', Den Haag Centraal

"At the work's heart lies a definitive embrace of anger as a source of illumination, information and energy – a 'fire in places where there was no light' – in order to resist and liberate oneself from the constraints of what is deemed a legible mode of individual or collective expression."

— Joseph Constable, 'Towards a Black Testimony: Prayer/Protest/Peace', jerwoodarts.org

"Voor de kids was het een bijzondere ervaring omdat zij aangaven dat ze het voor eerste meemaakten dat een talk gevoerd werd dat gericht was op zwarte mensen en dat er onderwerpen besproken werden die dicht bij hun stonden."

— Deborah Cameron, by DeeDee

READING RESIDENCY

We merken dat er een enorme behoefte bij kunstenaars is aan een plek voor herbronning, bezinning, rust en onbevangen kennisverwerving. Zo'n plek om deze intieme activiteiten te ontplooiën, is essentieel voor de ontwikkeling van de kunstenaar en de kwaliteit die zij ons, de samenleving, kunnen bieden. Daarom nodigt Stroom in de periode 2019-2020 ieder jaar drie kunstenaars uit voor een *reading residency* van een maand in onze bibliotheek. In 2019 waren de eerste gasten: curator Renée Mboya (Nairobi, Kenia), kunstenaar Katarina Petrovic (gevestigd in Den Haag), en artistiek directeur Jules Rochielle Sievert (Boston en New York City). De resident kon dagelijks (zelfs 's nachts) verblijven in de bibliotheek, en zich laven aan haar inhoudelijke rijkdom. Omgekeerd leidden de informele gesprekken van de residents met andere bezoekers en medewerkers tot nieuwe contacten en inzichten. De residencies boden daarmee een belangrijke verrijking van de bibliotheek als kenniscentrum voor hedendaagse kunst en maatschappij.

Katarina Petrovic

17 t/m 28 juni & 8 t/m 20 juli 2019

Katarina Petrovic is een interdisciplinaire Haagse kunstenaar die werkt op het gebied van kunst en wetenschap. Katarina doet door middel van haar kunstenaarspraktijk onderzoek naar vertaling en interpretatie, door haar aandacht te richten op verschillende structuren en vormen waarin informatie wordt georganiseerd, door middel van symbolische structuren zoals taal, wiskunde, en code. Ze heeft een logboek bijgehouden op de Stroom website en Stroom Instagram.

Renée Mboya

23 september t/m 19 oktober 2019

Curator, schrijver en filmmaker Renée Mboya uit Nairobi doet onderzoek naar de werking van het geheugen en naar het gebruik van autobiografische elementen in hedendaagse verhalen, die worden gebruikt om verkeerde voorstellingen in de (Afrikaanse) geschiedenis te rehabiliteren. In verband met haar huidige project - *A Glossary of Words My Mother Never Taught Me* - doet ze o.m. onderzoek naar de documentaire *Africa Addio* (1966). Renée gebruikte haar residency mede als theoretisch onderzoek voor een volgend filmproject. Op 9 oktober gaf ze een semi-publieke presentatie over de voortgang van haar onderzoek.

"I can't imagine a better way to have been introduced to Den Haag and to Stroom than through the minds of many who came through this library in the years before"
- Renée Mboya

Jules Rochielle Sievert

3 t/m 30 november 2020

Jules Rochielle Sievert is artistiek directeur van NuLawLab, verbonden aan Northeastern University School of Law in Boston (USA); een interdisciplinair onderzoekscentrum dat vanuit kunst complexe ontwikkelingen in de rechtspraak benadert. Tijdens haar residency koos zij er juist voor om in maar ook buiten de bibliotheek vele kunstenaars, initiatieven, organisaties en professionals op het gebied van rechtspraak te ontmoeten. Op die manier heeft Jules een uitgebreid en indrukwekkend netwerk opgebouwd dat het Haagse initiatief beuys bois verbindt met Lourien Wijers of Jeanne van Heeswijk met Hague Institute for the

Uncertainty Seminars: Not Getting It (foto: Eline Benjaminsen)

Innovation of Law. Op grond hiervan zal Jules in 2020 een editie van *Uncertainty Seminars* samenstellen.

Twijfel en aarzelingsarm UNCERTAINTY SEMINARS

Uncertainty Seminars is enkele jaren geleden gestart als onderdeel van het meerjarenprogramma *Attempts to Read the World (Differently)*, waarin Stroom in samenwerking met kunstenaars op een zoekende en intuïtieve wijze naar onze huidige wereld kijkt, en nieuwe manieren ontwikkelt om in deze wereld te navigeren. Kunstenaars zijn bij uitstek de gidsen die we nodig hebben. Hun antennes, gevoeligheid, open blik, onbevooroordeelde benadering, stellen hen in staat zich een voorstelling te maken van die nieuwe wereld. De *Uncertainty Seminars* vormen samen het belangrijkste publieke gebaar brengen binnen *Where's the Exhibition?* Het gaat om levendige samenkomsten waarin net zo goed objecten kunnen spreken, stiltes kunnen vallen, dieren acteren, zintuiglijke ervaringen worden opgeroepen, muziek wordt gemaakt, films worden vertoond, het lichaam in beweging wordt gebracht en de ruimte van Stroom wordt bespeeld.

Inspirerend en relevant

Kunstenaars en publiek gaven aan dat ze de seminars inspirerend en relevant vonden. De eerste seminars werden nog als (te) specialistisch ervaren, ondanks de interessante bijdragen, waarbij het publiek in een passieve rol en houding verkeerde. Maar in de loop van de reeks en al doende lerend groeiden we binnen de doelstelling om met *Uncertainty Seminars* 'een groot en breed publiek' te bereiken.

In 2019 vonden de volgende vier seminars plaats:

24, 25, 26 mei – Not Getting It, m.m.v. Pauline Boudry & Renate Loren, Simon Dogger, Tony Cokes, Davide Sanvee, Francisca Khamis en Tina Reden, Arif Kornweitz, Tina Rahimy, Femke Herregraven.

14, 15, 16 juni – Shadows of Tomorrow, m.m.v. Ioanna Gerakidi, Hannah Dawn Henderson, Sands Murray-Wassink, Aurélie Nyirabikali Lierman, Schemas of Uncertainty (Callum Copley & Danae Io), Lynnée Denise.

16 augustus – Feel the Space Breathing, o.l.v. kunscriticus, schrijver, onderzoeker en curator Vincent van Velsen.

13, 14, 15 september – Other Than Art's Sake, m.m.v. Dena Yago, Simone Zeefuik, Yamuna Forzani, Stijn Verhoeff & Sjoerd Leijten, discours | Katayoun Arian, Christian Nyampeta, Daniela & Linda Dostálková, Susan Ploetz, Jacco van Uden, Mercedes Azpilicueta, Céline Berger, Martijntje Hallmann.

Uncertainty Seminars: Shadows of Tomorrow (foto: Eline Benjaminsen)

SEE YOU IN THE HAGUE

Met het meerjarenprogramma *See You in The Hague* leggen we al vanaf 2013 de focus op de ambitie en werkelijkheid van Den Haag als Internationale Stad van Vrede en Recht. Via tal van grote en kleine projecten worden organisaties en kunstenaars die zich bezighouden met Vrede en Recht verbonden.

Diego Tonus and Anonymous *Fragments of a Conversation with a Counterfeiter*

1 maart t/m 24 mei 2019

Tijd en waarde bevroegd

Met *Fragments of a Conversation with a Counterfeiter* richt de Italiaanse kunstenaar Diego Tonus zich op reproductie als een onderzoeksmethode om besturingsystemen en machtsstructuren te bevragen. Hij voerde gesprekken met een vervalser en realiseerde in samenwerking met deze zes nieuwe werken. Twee daarvan - *Private Conversations* en *Timepiece* - werden bij Stroom gepresenteerd. Ieder werk is een artistieke manifestatie van ideeën van de vervalser, en bovendien geregistreerd als handelsgeheim bij het Benelux-Bureau voor het Intellectuele Eigendom in Den Haag. Het project van Diego Tonus strekte zich uit over een aantal openbare en commerciële locaties in Den Haag en Maastricht. In Den Haag waren het Ministerie van Financiën en Schaap en Citroen Juweliers bij het project betrokken. In Maastricht was dat de Jan van Eyck Academie.

Huib Haye van der Werf (destijds hoofd artistiek programma Jan van Eyck Academie) trad op als curator. De fysieke installatie in de entreeruimte van Stroom zou tevens dienen als platform voor gesprekken met experts en denkers die in Den Haag actief zijn op het gebied van justitie, octrooirecht en veiligheid. De bijeenkomsten zijn helaas door omstandigheden niet van de grond gekomen.

Bij het project, dat deel uitmaakt van de Italian Council (uitgegeven door het Italiaanse Ministerie van Cultuur) die Tonus in 2018 won, verscheen een catalogus en na afloop volgde een publicatie. Het project is een samenwerkingsverband van Stroom met de Jan van Eyck Academie en MAMbo Museum, Bologna (IT). Mede door zijn ervaring met het project, woont de kunstenaar inmiddels in Den Haag.

Archis - Architecture of Peace Dialogues

23 juni 2019

In juni werden de *Architecture of Peace Dialogues*, die sinds 2010 door Archis/Volume worden georganiseerd, afgesloten met een laatste debat bij Stroom. Onder de titel *How do we materialize Peace?* Richtte het zich op de reconstructie in en van post-conflict gebieden en de lessen die daarbij te trekken zijn uit de naoorlogse Europese situatie. Deelnemers aan het panel waren Anatol Itten (van denktank Disrupted Societies Institute), en stedenbouwkundige Bengin Dawod (Common Affairs), moderator was Saskia van Stein.

In 2014 hadden we Archis al eerder te gast, toen in verband met de tentoonstelling *The Good Cause*, ook een onderdeel van de *Architecture of Peace*.

The Special Tribunal for Lebanon

28 augustus en 2 september 2019

In samenwerking met het Special Tribunal for Lebanon organiseerden we twee besloten sessies over *See You in The Hague* en de mogelijkheden die kunst biedt om anders naar rechtspraak te kijken. We deden dit speciaal voor studenten van het 'Inter-University Program on International Criminal Law and Procedure,' een programma van elf verschillende universiteiten in Libanon. Tijdens de eerste sessie vond er een presentatie plaats van de Haagse filmmaker Esther Eliane Bots, die delen van haar nieuwe productie *The Channel* vertoonde; een film over de indringende ervaringen van tolken tijdens het Joegoslavië Tribunaal. Tijdens de tweede sessie presenteerde Anneleen de Jong (auteur van *The Art of Making Peace: Lessons Learned from Peace Treaties*) haar onderzoek naar nieuwe verbeeldingen van vrede.

OVERIGE ACTIVITEITEN

*Naast de hiervoor geschetste programmalijnen en activiteiten in verband met ons voorwaardenscheppend beleid en de kunst in de openbare ruimte hebben we gedurende het jaar ook nog activiteiten ontplooid die buiten deze kaders maar wel onder deze verantwoording vallen, zoals de tentoonstelling **Repairing Earthquake Project** en de maandelijkse **Zefir7**, waarbij inspirerende ontwerpers en kunstenaars uit binnen- en buitenland bijeen komen.*

Nishiko

Repairing Earthquake Project

17 november 2018 t/m 27 januari 2019

We bieden talentvolle Haagse kunstenaars door middel van een solotentoonstelling graag een podium om hun zichtbaarheid te vergroten. In samenspraak met gastcurator Roel Arkesteijn (Museum De Domijnen, Sittard) werkte Nishiko (Kagoshima, Japan, 1981) aan een eerste en unieke integrale presentatie van haar *Repairing Earthquake Project*.

De groen-witte windsok die op 21.10 meter hoogte boven onze publieksingang hing, symboliseerde het niveau dat het zeewater aan de Japanse kust bereikte tijdens de tsunami in 2011.

De in Den Haag woonachtige Nishiko keerde al snel na de ramp terug naar het Tohoku-gewest en zocht er naar resterende voorwerpen en verzamelde ooggetuigenverklaringen die de nasleep van de ramp ervaarbaar maken. Ze repareerde de objecten en presenteerde ze bij tentoonstellingen in Yokohama en Mito. De liefdevolle en nauwkeurig gereconstrueerde en gerepareerde voorwerpen blijven met hun littekens zichtbaar herinneren aan de historische gebeurtenissen. Nishiko geeft ze een tweede leven en brengt ze onder bij 'pleegouders'.

Sokkel als ontmoetingsplek

De architecturale structuur die Nishiko voor de tentoonstelling ontwierp, fungeerde als een betreedbare sokkel en als een ontmoetingsplek waar bezoekers in gesprek konden gaan met de kunstenaar. Als tegenhanger van de sober-ogende tentoonstelling voorzag een luxe uitgevoerde brochure in uitvoerige achtergrondinformatie over het project..

Stroom School

Onder de noemer *Rising Waters* werd er vanuit verschillende perspectieven in enkele lezingen ingegaan op de klimaatverandering. De rondleidingen door Nishiko waren een succes. De behoefte aan persoonlijk contact met de kunstenaar bleek groot. Dat was ook het geval bij de finissage, waarbij Nishiko het publiek voorzag van door haar verzamelde micro-plastics en een vooruitblik toonde van de afsluitende publicatie over het project.

We zagen een breed en zeer geïnteresseerd publiek van professionals en klimaatactivisten tot scholieren. Er werden veel nieuwe 'pleegouders' gevonden voor de door Nishiko gevonden en herstelde voorwerpen.

"Nishiko found that "even a shard with the story behind it catches people's heart." Objects have histories, bearing the imprints of the human lives that enfold them, and Nishiko helps make visible these connections....

As our landfills grow larger, and our societies become more divisive and insular, artists like Nishiko [...] remind us of the value of caring for the broken and discarded. Maybe after the revolution, in an economic system that inhibits waste, there will be no such thing as "garbage"—only well-made and sustainable objects, the recycled and repaired."

- Anya Ventura, 'The Art of Repair', Art Critique

De volgende activiteiten vonden plaats:

28 november 2018 - lezing door Ocean-Earth-oprichter Peter Fend
2 december 2018 - rondleiding door Nishiko
12 december 2018 - lezing door Annechien Meier, kunstenaar en
initiatiefnemer Laboratory of Microclimates i.s.m. Gert-Jan Gerlach
9 januari 2019 - lezing door Betsy Damon, Amerikaanse eco-
feminist en wateractivist
13 januari 2019 - rondleiding door Nishiko
23 januari 2019 - lezing door Maarten Vanden Eynde, kunstenaar
en Tieme Haddeman, oprichter Urban Green / Urban Wetlands
26 januari 2019 - expatsgroep uit Japan olv Valeria Martielli
27 januari 2019 - finissage

Spin off

We zijn er trots op dat het project ook door andere kunstinstellingen is opgepakt en in compactere vorm is getoond:
juni-september 2019, 14th Fellbach Triennial for Small Sculpture: 40,000 - A Museum Of Curiosity, Duitsland
maart-juni 2020, Penumbraal Age, Art in the time of Planetary Change, The Museum of Modern Art, Warschau, Polen

Drukbezoekt ontwerperscafé

Zefir7 / BNO Kring Den Haag

Het ontwerpersplatform Zefir7 heeft een lange geschiedenis. De constante vernieuwing, het inzetten van de meest actuele (digitale) tools, en de grote mate van interdisciplinariteit maken het tot een succes. Het brengt ons in contact met nieuw publiek en andere disciplines. Omgekeerd biedt Stroom een breed en informeel podium. Acht keer per jaar vindt er op de derde dinsdag van de maand bij Stroom een presentatie plaats. Voor grafisch- en letterontwerp, product-design, mode en textiel, interactive media design, audio visual en webdesign, samenwerkingen met wetenschap, muziek, dans, film en performance, is de belangstelling groot. Het zijn met name studenten en docenten van de KABK, Willem de Kooning, Design Academy, ArtEZ, Rietveld en HKU, naast de professionele ontwerpers, beeldend kunstenaars en overige belangstellenden. De (facebook)teasers, die afwisselend door jonge ontwerpers worden gemaakt, geven de aankondigingen extra kleur. De duo en solopresentaties waren ook dit jaar weer verrassend en als altijd open, speels, gepassioneerd, en inspirerend.

In 2019 vonden de volgende presentaties plaats:

15 januari - Jeisson Drenth, Pleun Gremmen, Zalán Szakács
19 februari - Johannes Verwoerd, Edgar Walthert
19 maart - David Carson
16 april 2019, Das Leben am Haverkamp, Studio Lennarts & De Bruijn
21 mei - Studio Spass
17 september - New Signatures, vijf jonge ontwerpers die dit jaar
afstudeerden aan diverse kunstacademies in Nederland: Carl Herner, Cristina Kordunian, Rosalie van Pinxteren, Mirelle van Tulder, Tosca Schiff.
15 oktober - Marijn van der Leeuw, Louisiana van Onna, Suzette Bousema.
19 november - Mei-Li Nieuwland, Viktor Hachmang

BIBLIOTHEEK

the minds of many

Schatkamer

Wij maken onze rol en functie als onderzoekscentrum op het gebied van kunst en de stedelijke omgeving en actuele, maatschappelijke ontwikkelingen, mede inzichtelijk door onze bibliotheek. De bibliotheek is de schatkamer van Stroom. Hier huist - of beter leeft - een unieke collectie die staf en bezoekers een rijkdom aan kennis biedt over kunst en de publieke ruimte. De uitgebreide collectie van boeken, tijdschriften en artikelen is inhoudelijk geconcentreerd rond thema's die onder meer verwijzen naar de kunsten, de zintuiglijke ervaring van de stedelijke omgeving, nieuwe technologie, filosofie, de samenleving, inclusiviteit, maatschappelijke betrokkenheid, en hun onderlinge verbondenheid. Enerzijds volgt de collectie de inhoud van ons programma, omgekeerd biedt ze een belangrijke voedingsbron voor ons denken en beleid: in samenspraak met medewerkers en bezoekers reflecteren en reageren we continu op ontwikkelingen in de samenleving en in de kunst; en telkens komen we tot nieuwe inzichten, onvermoede invalshoeken en terreinen. Die inzichten bepalen dat de thematische ordening verandert, dat we historische teksten en kunstenaars opduiken die opnieuw relevant zijn, en we voortdurend op zoek zijn naar publicaties over - soms nog latent - actuele terreinen als het Antropoceen, alternatieve economieën, surveillance capitalism, nieuwe vormen van samenwerking, decolonisatie en inclusiviteit; onderwerpen die ook voor veel hedendaagse kunstenaars belangrijk zijn.

De collectie is openbaar toegankelijk; bezoekers kunnen struinen door de thematisch geordende boeken en komen daardoor - en vaak mede dankzij de expertise van de bibliothecaris en andere medewerkers - soms op voor hen nog onverwachte invalshoeken en associaties. Dit wordt blijkens de reacties van de bezoekers zeer gewaardeerd. Vaak nieuw geordende kennis omvat als het ware de *minds of many* zoals Renee Mboya zegt, die medewerkers, de talloze studenten, kunstenaars én reading residents inspirerende, nieuwe perspectieven bieden in hun onderzoek en ontwikkeling.

"The library is a basis - in an old good Marxist sense - of Stroom. Your politics towards archiving , collecting, selecting makes concepts, theories and practices coherent, continuous and self-aware, and I find it crucial for an institutional activity and appreciate it very much."
- Vasyi Cherepanyn

ONDERTUSSEN

BIBLIOTHEEK

FLEXRUIMTE

TENTOONSTELLING

TOILET

DEZE WEEK
DEZE WEEK

WEEK 2-3
8 t/m 19 januari 2020

PUBLIEK EN BEREIK

maatschappelijk draagvlak

COMMUNICATIE

Positionering en publieksbereik

Door de activerende en vaak agenderende rol heeft Stroom in de afgelopen jaren steeds haar lokale, nationale en internationale positie weten te handhaven. Lokaal omdat we de spil zijn van het Haagse kunstenveld. Nationaal en internationaal omdat we de kunstwereld via uitwisselingen, samenwerking en kennisdeling steeds weer weten te verbinden. We openen de deuren voor alle partijen in de samenleving, en verwelkomen samenwerking binnen- en buiten het kunstenveld. In het verslag hiervoor is daar al over geschreven.

Met ons beleid en programma stellen we ons steeds ten doel om uiteenlopende groepen in onze samenleving te bereiken en vanuit de kunsten een maatschappelijke doorwerking te creëren. Die doorwerking is niet altijd in getallen te meten. Een groot deel van de diensten die wij leveren aan de stad, aan haar kunstenaars en organisaties, heeft ook niet de vorm van een publieksactiviteit. We hebben met ons voorwaardenscheppend beleid al vele jaren een groot bereik onder kunstprofessionals en -studenten. De samenwerking met de KABK, maar ook met andere academies en met de vele kunstenaarsinitiatieven is een vast en verrijkend gegeven. Daarnaast hebben we contact met een grote groep cultureel belangstellenden die vanuit het hele land op onze activiteiten afkomen, met scholieren uit het voortgezet en hoger onderwijs en de vele geïnteresseerde expats in Den Haag. Een belangrijk deel van ons publiek bereiken we indirect. Deelname aan het *Movies that Matter Festival* is zo'n voorbeeld waarbij we inspiratie bieden, bewustwording creëren, ideeën genereren en een breed publiek weten te activeren. Anderzijds vinden we het belangrijk dat we met de presentaties in de Flexruimte en activiteiten als *Meet the Curators* en de *DeeDee Talks* ruimte geven voor meer interactieve samenkomsten, workshops en informele gesprekken in kleine, intieme settings. Daarvoor was er in 2019 gelukkig voldoende gelegenheid.

Anders programmeren, anders communiceren

De nieuwe wijze van programmeren betekende in 2019 ook een nieuwe wijze van presenteren en communiceren. We lieten een aantal voorwaarden en kaders los die daarvoor vanzelfsprekend waren met in het achterhoofd dat andere waarden, werkwijzen en methoden ruimte bieden voor nieuwe inzichten en verrijkend zijn voor de organisatie. Dit betekende voor de communicatie dat we minder grepen naar 'vaste' middelen als flyers en ander drukwerk, en ons meer op online communicatiestrategieën hebben geconcentreerd. Het digitale jaarverslag dat we speciaal voor een breed publiek maken is daarvan een goed voorbeeld. Daarnaast hebben we de nieuwsbrief en onze social media, op een andere – meer speelse en toegankelijke – manier ingezet. En hebben we met *Mijn Stroom* de database van ons relatiebestand vernieuwd. Tegelijkertijd lieten we de teugels vieren wat betreft de huisstijl zoekend naar een vorm die past bij de transitiefase waarin we ons bevinden.

Veel van de nieuwe programmalijnen zijn gedreven door een zeer persoonlijke samenwerking met kunstenaars, collectieven en (maatschappelijke) organisaties, waarbij het delen van expertise en netwerk centraal staat. Iedere programmalijn in 2019 vroeg weer om een net andere vorm van presentatie en communicatie, om verschillende publieksgroepen aan te spreken en betrekken. 2019 kenmerkte zich daarom ook door veel persoonlijke interactie en maatwerk en vroeg om alertheid, vindingrijkheid en flexibiliteit van het communicatieve team.

We waren met onze *Our House, your Home*-gasten (VCRC, left gallery en Languid hands) en reading residents voortdurend in gesprek over bepaalde eisen en wensen ten aanzien van hun projecten in Den Haag. Bij de totstandkoming van het programma zochten we naar intensieve samenwerking met diverse lokale en (inter)nationale partners, binnen én buiten de kunst, en naar mogelijkheden tot synergie binnen onze beleidssterreinen.

Het afgelopen jaar bleek des te meer dat ieder project - hoe klein ook - concrete informatie, structuur en planning nodig heeft om de communicatieve doelstellingen te behalen. Zouden we in eerste instantie de communicatiestrategie en -lijnen van de gastorganisatie volgen, hebben we gaandeweg en op basis van de ervaringen besloten om een 'gastenmap' samen te stellen met daarin een opsomming van de middelen, ervaringen, kanalen e.d. waar onze gasten wat betreft de communicatieve ondersteuning (maar ook t.a.v. productie en techniek, omgeving en netwerk) rekening mee kunnen houden. De verwachting is dat we ons op deze manier voor een langere tijd intensief verbinden aan (inter)nationale personen en organisaties, en dat deze verbintenissen ook leiden tot een nieuw (inter)nationaal publieksbereik voor Stroom.

De nieuwe aanpak vormde afgelopen jaar enerzijds een goede gelegenheid om nieuwe communicatiekanalen en interactieve formats te leren kennen, maar toonde ook onbetwist de directe noodzaak om de corporate huisstijl en website te vernieuwen, en de organisatie uit te breiden.

De boekwinkel

Het meest duidelijke en publieke gezicht van de experimentele fase waarin we ons bevinden is wellicht de herinrichting van de entreeruimte. Aan het begin van 2019 hebben we die geheel ontruimd, een 'tabula rasa', om deze in de loop van het jaar op basis van nieuwe inzichten en wensen weer op te bouwen. Een proces waar we overigens nog midden in zitten.

De terugkeer van de boekwinkel, wellicht geen klassiek communicatiemiddel, maar wel tekenend voor onze opvatting over het contact met ons publiek - (onder)zoekend (aan)spreken en het belang van wederkerigheid - leek evident, maar in welke vorm? We hebben een mini boekwinkel door de entreeruimte laten reizen. Wat is een goede plek en waarom? Wat is de waarde van deze boekwinkel? De synergie met ons programma's. De inspiratie? Op enig moment hebben we de boekwinkel bijna geheel laten verdwijnen. Er volgden intensieve gesprekken met (teleurgestelde) bezoekers. Uiteindelijk kreeg de boekwinkel zijn huidige plek en met een prominenter 'smoel'. Vanaf de straatkant zichtbaar, een inspirerende, meer uitnodigende grotere boekwinkel voor een nog breder publiek. En met een gevarieerd assortiment; van kunst(enaars)publicaties tot *must read* klassiekers, van politiek tot proza, van onze eigen fluor-gele *Uncertainty Seminars* sokken tot T-shirts en Charitea drankjes.

Hosting, ontvangsten, netwerken

Behalve onze permanente zoektocht naar nieuw publiek en daarmee de uitbreiding van ons netwerk worden we steeds vaker benaderd als locatie voor programma's van externe organisaties en initiatieven. We ontvangen ze graag zolang het thema bij ons past, een bijzondere relationele situatie daartoe aanleiding geeft, en het organisatorisch haalbaar is.

Zo vond het afscheid van Dirkje Bakker (werkzaam bij Kabinet en Protocol, gemeente Den Haag) bij ons plaats, werden er workshops georganiseerd door Orisun i.s.m. Cultuur en Ondernemen, expertmeetings Rotterdamsebaan, Border Sessions Lab, een netwerkbijeenkomst van de Ambassade van de Noordzee, en was Stroom stemlocatie voor de Provinciale Staten verkiezingen. Net als vorig jaar heeft The Hague Contemporary een tijdelijke werkplek in onze flexruimte.

Het persoonlijke contact met het kunstenveld is een onmisbaar onderdeel van onze praktijk. Die contacten zijn er door het jaar heen, maar niets is zo eensluidend en breed gedragen als de gezamenlijke nieuwjaarsborrel van het Haagse kunstenveld. Het is een gedeeld moment waarop we het nieuwe jaar collegiaal en feestelijk inluiden, elkaar mooie successen wensen, en des te meer beseffen hoe betekenisvol ieders bijdrage is aan het energieke kunstklimaat in onze stad en daarbuiten. De organisatie van deze feestelijke bijeenkomsten is dan ook al vele jaren voor een belangrijke mate in handen van Stroom.

De nieuwjaarsborrel op 14 januari 2019 in de Helena (aan het Helena van Doeverenplantsoen) met ruim 400 gasten was een groot succes, mede dankzij de inspirerende woorden van Eric de Vroedt (artistiek leider Nationaal Theater) en storyteller Deborah Cameron, een performance van kunstenaars Jessica van Deursen, Monique van Deursen en Sis Josip en muziek door Radio ñ. De catering werd verzorgd door Haagse Hapjes in een installatie van Refunc terwijl de pakkende uitnodiging door Glitterstudio werd gemaakt. Deelnemende organisaties waren: Gemeentemuseum Den Haag/Fotomuseum/GEM, KABK, Parts Project Space, Sis Josip Galerie, West Den Haag, The Grey Space in the Middle, De Besturing, Haagse Kunstkring, Hoogtij, Stichting Ruimtevaart, 1646 project space, Locatie Z, Billytown, Heden, Quartair, See Lab, Nest en Stroom Den Haag.

Reading the City: met Bruno Setola (foto: Stroom Den Haag)

EDUCATIE EN PARTICIPATIE

Kunst en cultuur draagt bij aan een bredere kijk op de wereld en de maatschappij waarin we leven. Goed beschouwd hebben alle activiteiten van Stroom een educatief karakter. Dat geldt voor de tentoonstellingen, rondleidingen, lezingen, workshops, expertmeetings, excursies, en andere activiteiten. We organiseren ze voor jong en oud.

De educatieve projecten en de samenwerking met scholen, en instellingen als CultuurSchakel en IMC Weekendschool zijn ook dit jaar inhoudelijk en qua bereik, erg vruchtbaar en leerrijk. Zowel voor de leerlingen, docenten, betrokken kunstenaars als voor onszelf. Alle reden om de activiteiten voort te zetten en deze waar mogelijk uit te breiden. Op enkele van deze educatieve activiteiten gaan we hieronder dieper in.

Stroom School

De Stroom School is de noemer voor het randprogramma van lezingen, workshops, debatten e.d. dat met de tentoonstellingen verbonden is. De activiteiten zijn in dit verslag steeds opgenomen in de bespreking van de betreffende tentoonstellingen.

Community of Practice

De Community of Practice (CoP) is bij ons onderdeel van de Stroom School. Een CoP is een groep personen die zelfsturend en informeel van en met elkaar leren en zich versterken in een gedeelde uitdaging, passie of interesse. Ze wordt samengesteld uit personen met uiteenlopende achtergronden en praktijken. Ieder lid heeft een eigen achterban, die we zo bij de projecten betrekken. De CoP krijgt alle ruimte om publieksgroepen te activeren en waar mogelijk activiteiten te bedenken en organiseren. In 2019 organiseerden we de CoP als onderdeel van *Towards a Black Testimony* (zie p. 47).

KABK Elective *Reading the City*

Lezingen, masterclasses, workshops, ontvangsten en rondleidingen bieden studenten, professionals en overige belangstellenden waardevolle leermomenten. Hiervan is het programma (het leerproject) *Reading the City*, dat we organiseren als *elective* binnen het curriculum van de KABK, een treffend voorbeeld.

In 2019 lieten we negen studenten kennismaken met de stad en het stedelijke door specifieke manieren van 'lezen' te introduceren. We wisselden een fysieke en zintuiglijke ervaring van de stad af met een inhoudelijk informatieve, waarbij het onderweg zijn even belangrijk was als ergens aankomen. Vanwege de succesvolle editie van het voorgaande jaar, lieten we ons in 2019 gidsen door dezelfde kunstenaars, ontwerpers, programmamakers en onderzoekers.

In 2019 bestond *Reading the City* uit de volgende activiteiten:

8 maart – Sabrina Lindemann, *The Hague as ReSource City*

15 maart – Lodovica Guarnieri, *The Hague as battlefield*

22 maart – Bruno Setola, *The Hague as play space*

29 maart – Elise 't Hart, *The Hague as soundpiece*

19 april – Vincent de Boer (Stroom), *The Hague as public space*

26 april – Willemijn Lofvers, *The Hague as everyday experience*

"I have always been an explorer, now I have a new repertoire of mechanisms to experience a place, from thinking purely about form, the disturbing and confronting new information regarding the security systems in place, sounds, history or maintaining an authenticity within a quickly changing world."

"During our tours Reading the City, I became reacquainted with the home I inhabit and ignore : the common space we share, that in the mindless commute between 'to go home' ; 'to go to school' ; 'to get to' ; had been overridden. The monotony of the student routine becomes so isolating, you find there is a space, a whole city even, with which you have forgotten to engage."

- deelnemers van de KABK Elective

Primair en Voortgezet Onderwijs

Dat verbeelding en creativiteit tot een groter zelfbewustzijn en zelfstandigheid leidt is een gegeven. We vinden het belangrijk om die ervaring aan kinderen mee te geven en Stroom richt zich daarom al langere tijd op de ontwikkeling van workshops en lessenreeksen voor het primair en voortgezet onderwijs. We werken met verve mee aan de ontwikkeling van de doorlopende leerlijn Cultuuronderwijs op zijn Haags (COH); een modulaire opzet van lespakketten, waarbij relaties worden gelegd met het onderwijs in andere domeinen. In verband met COH hebben we een intensieve relatie ontwikkeld met CultuurSchakel, die als een onmisbaar scharnierpunt fungeert tussen scholen en aanbieders. De diverse op maat gemaakte en gevarieerde leerlijnen zijn inmiddels een begrip in het Haagse onderwijs.

Ons aanbod in 2019 bestond uit twee projecten: *De Beeldengalerij* en *Achter de Schermen*, respectievelijk verbonden aan ons beleid voor Kunst in de Openbare Ruimte en Voorwaardenscheppend Beleid. Voor *De Beeldengalerij* maakte Ingrid Mol een instructieve digitale lesbrieven. En op locatie in het centrum werden rondleidingen gegeven door André Kruysen, Wieke Terpstra en medewerkers van Stroom. De excursies dienen vaak als inspiratie voor vervolglussen die de begeleidende docent op school geeft. *Achter de schermen* biedt een andere blik op kunst. Niets is zo inspirerend en verrassend als een bezoek aan een atelier. Daar wordt de kunstenaarspraktijk opeens tastbaar en worden leerlingen betrokken bij het maakproces. Ook onderdeel van het Cultuuronderwijs vormen de inspiratielessen door Kunstenaars in de Klas (KiK). Deze werden voor het Montaigne Lyceum verzorgd door Kevin Bauer, Annechien Meier, Dana LaMonda, Navid Nuur, Vincent de Kooker, Pietertje van Splunter en Denis Oudendijk. Voor de Galvanischool waren dat Sjuul Joosen, Jessy Rahman, Melissa Cruz, Carolien Adriaansche, Sarah Atzori, Frank Niessen en Sarina Missot, en voor Zuid-West College, Carolien Adriaansche.

Educatief maatwerk

Stroom wordt herhaaldelijk op eigen initiatief door scholen benaderd voor een project of workshop. Met Maris College Belgisch Park hebben we al langer contact. Dit jaar gingen leerlingen op bezoek bij de ateliers van Pietertje van Splunter, Ludmilla Rodrigues, Zeger Reyers, Dana LaMonda en Wieteke Heldens. Ook met de IMC Weekendschool, voor kinderen uit sociaal economisch kwetsbare wijken, hebben we een waardevolle band ontwikkeld. Onder leiding van Petra Knötschke, Erfan Abdi en Melissa Cruz werkten leerlingen in aansluiting op het *Today's Art Festival*, aan diverse projecten. In Spoorwijk werden kunstlessen aangeboden door Yvette Teeuwen en Stefanie Scholte. Inspirerend was ook het scholierenfestival *Na mij de zondvloed* van theaterschool Rabarber, waar Farah Rahman workshops begeleidde. En met het Veurs Lyceum onderzoeken leerlingen jaarlijks de 'waarde van kunst' waarmee ze extra studiepunten behalen. De betrokken docenten merken op dat juist de discussie over die waarden zeer aansluit bij de actualiteit. We krijgen ook uit België verzoeken voor educatief maatwerk. Zo gingen studenten van de Artesis Plantijn Hogeschool Antwerpen met Lili Berger en Masaaki van het SeeLab aan de slag, en bezochten ze het project *Schilderswijkse bloemetjes* van Rozemarijn Lucassen. En kozen leerlingen van Technisch Instituut Heilige Familie uit Brugge voor een bezoek aan het atelier van Denis Oudendijk.

STROOM ONLINE

**ruim 156.097 bezoeken (sessies) op onze drie websites
meer dan 6000 contacten
circa 11.500 Facebook volgers
ruim 3600 volgers op Instagram**

Stroom beheert drie websites (stroom.nl, haagsekunstenaars.nl (plus de Engelse versie thehagueartists.nl) en atelierantwoord.nl en is actief op Facebook en Instagram (het Twitter account is sinds begin 2019 op non-actief gezet). Een enkele keer gebruiken we ook YouTube en Vimeo, als we kwalitatief goed eigen filmmateriaal willen uploaden. Op Facebook maken we steeds vaker advertentiegelden vrij om onze events te promoten en zo het bereik te vergroten en indien van toepassing kaarten te verkopen. Facebook events worden steeds vaker gekoppeld aan Eventbrite en zijn daardoor beter zichtbaar en bereiken meer potentiële bezoekers. In 2020 zullen we al onze events inclusief de eventuele kaartverkoop daarom via Eventbrite gaan uitzetten. Posts met beeldmateriaal van Haagse kunstenaars doen het over het algemeen goed, en Stroom zal in 2020 meer daarop gaan inzetten, zowel op Facebook als op Instagram.

De website stroom.nl werd in 2019 aanmerkelijk vaker geraadpleegd dan in het jaar daarvoor. Dit is deels te verklaren door het professioneel inzetten van onze Google Ads Grant. Ongeveer 33% van de bezoekers kwam op de Stroom website terecht via een Google advertentie. Een onderzoek van bureau INTK laat zien dat de bezoekcijfers vergeleken met die van andere instituten goed zijn (voor details zie secties hieronder).

Op de andere twee websites (haagsekunstenaars en atelierantwoord) bleven de bezoekersaantallen ongeveer gelijk aan die van 2018. Vooral voor de haagsekunstenaars website is dit teleurstellend, aangezien deze site in 2019 geheel vernieuwd is. De drie websites van Stroom tesamen werden in 2019 in totaal 156.097 keer bezocht (het aantal unieke bezoekers was 104.736). In tegenstelling tot vorig jaar zijn we in 2019 nauwelijks aanwezig geweest met banners op websites als Metropolis M, Trendbeheer en Jegens & Tevens.

Stroom Den Haag website

www.stroom.nl

De website van Stroom is de plek waar alles over de organisatie te vinden is, plus het volledige publieksprogramma, projecten van kunst in de openbare ruimte, publicaties, educatie en het stimulerend beleid voor Haagse kunstenaars (waaronder ook subsidies en ateliers). Bijzonder is het uitgebreide archief dat teruggaat tot de oprichting van Stroom in 1990. In 2019 hebben we geëxperimenteerd met een tijdelijke homepage waarop (in tekst) meer werd verteld over onze transitieperiode. Vervolgens kon men doorklikken naar de reguliere homepage, die voor de gelegenheid een geheel witte achtergrond had. In 2019 werd de Stroom website 104.376 keer bezocht (het aantal unieke bezoekers was 69.276). Dit is een flinke stijging ten opzichte van 2018. Deels komt dit door de effectieve inzet van onze Google Ad Grant die door een professioneel bureau (INTK) beheerd wordt (zie hieronder). Via een geanonimiseerd benchmark van dit bureau zijn de resultaten gelegd naast die van vier andere vergelijkbare instituten. Wat betreft het aantal online bezoeken doen we het goed. Bij de organisaties die zijn bekeken ligt het aantal online website bezoeken tussen de 34.180 en 266.180 in 2019. De Stroom website

zit hier ongeveer tussenin met ruim 104.370. Bij het instituut met de meeste bezoeken vinden ook regelmatig concerten plaats, wat deze cijfers in context plaatst.

De bezoekcijfers van de Stroom website zouden bovendien een stuk hoger kunnen zijn als de site niet zo technisch verouderd was (hij werd gelanceerd in 2004). In 2019 is er gekeken naar de mogelijkheden om een nieuwe website te bouwen, waarin alle nieuwe eisen en wensen worden meegenomen. Belangrijk punt hierbij is dat het volledige archief in deze transitie niet verloren gaat, zeker gezien het feit dat Stroom in 2020 precies 30 jaar bestaat. De bezoekers van de Stroom website kwamen in 2019 voor 44% uit Nederland, voor 26% uit Groot Brittannië en voor 11% uit Verenigde Staten. Bij de steden staat London bovenaan (18%), gevolgd door Den Haag (15%) en Amsterdam (10%). Ook interessant is de verhouding man (43%) - vrouw (57%). Qua leeftijd zien we dat de categorie 25-34 jaar (31%) het best vertegenwoordigd is, gevolgd door 35-44 jaar (20%) en 45-54 (16%).

Google Ads Grant

Sinds enige jaren heeft Stroom een Google Ads Grant die verbonden is aan de domeinnaam stroom.nl. Hiermee kunnen we per jaar circa 100.00 dollar uitgeven aan zoekwoorden waarmee het publiek naar de website van Stroom wordt geleid. De eerste jaren was het nog mogelijk dit programma zelf te beheren, maar sinds eind 2017 heeft Google zulke ingrijpende veranderingen aangebracht in hun beleid, dat we ons genoodzaakt zagen het professionele bureau INTK in te schakelen. In 2019 kwam gemiddeld 33% van de bezoekers via een Google Advertentie op de Stroom website terecht. In totaal waren er via de Google Ads 34.760 bezoekers. Vergeleken met 2018 is dit een ruime verdrievoudiging. Het percentage van 33% bezoekers ligt volgens het hierboven genoemde INTK onderzoek bij vergelijkbare instituten tussen de 11% en 44%. Stroom kan inmiddels gevonden worden via 1.321 zoekwoorden, en via 450 verschillende advertenties, die op een maandelijks basis worden aangepast. Qua vertoningen van de advertenties liepen de vergeleken organisaties uiteen van 101.650 tot 226.400. In 2019 werden de advertenties voor Stroom Den Haag zo'n 226.400 keer vertoond. Stroom behaalde dus de meeste vertoningen van de instituten waarnaar gekeken is. In 2019 hebben we daardoor 41.550 dollar van onze Google Ad Grant 'uitgegeven'.

Stroom nieuwsbrief

De Stroom nieuwsbrief is in 2019 aangepast en versimpeld. Om de productie te versnellen hebben we per februari besloten niet meer met een persoonlijke column van de directeur te beginnen, maar direct met een aanprekend bericht over het programma of beleid van Stroom. Het aantal items is ook drastisch ingeperkt om ruimte te creëren voor een Engelse vertaling. De eerste Nederlands/Engelse editie werd verstuurd in de maand mei. De gemiddeld drie tot vier uitgelichte onderwerpen worden geïllustreerd met aantrekkelijk beeldmateriaal en zoomen in op de verschillende onderdelen van Stroom: presentatie-instelling, kunst in de openbare ruimte en stimulerend beleid voor Haagse kunstenaars. Onderaan de nieuwsbrief werden steeds drie tentoonstellingstips van het Haagse platform The Hague Contemporary opgenomen. Dit jaar verstuurden we elke vier weken een nieuwsbrief aan een bestand van circa 4.500 (Nederlands- en Engelstalige) abonnees, volgens een vast ritme van iedere eerste donderdag van de maand. In totaal werden er

twaalf nieuwsbrieven verzonden. Volgens de statistieken van MailChimp worden ze vaker geopend dan gemiddeld in de culturele wereld.

Stroom op Facebook

Facebook.com/stroomdenhaag

In 2019 hebben we het aantal Facebook 'posts' beperkt tot drie per week (op maandag, woensdag en vrijdag), om het publiek niet met informatie te overspoelen en meer aandacht te genereren voor de geplaatste berichten. Daarnaast zijn voor alle openingen, lezingen en andere eenmalige activiteiten Facebook events aangemaakt, die in de meeste gevallen vanuit het communicatiebudget gepromoot werden, afgestemd op een specifieke doelgroep. Dit laatste kwam hun zichtbaarheid merkbaar ten goede. Opmerkelijk is dat we in het geval van *Towards a Black Testimony* tegen een vorm van Facebook censuur zijn aangelopen. Alle advertenties rond dit programma-onderdeel werden door Facebook stelselmatig geblokkeerd en/of vertraagd. Reden hiervoor zou kunnen zijn dat we hierbij gebruik maakten van de hashtag en target audience #blacklivesmatter. De Stroom Facebook pagina had eind van het jaar 10.527 volgers, ruim 1000 meer dan vorig jaar. Ons publiek bestaat voor 61% uit vrouwen en 36% uit mannen. Qua leeftijd zijn de groepen 25-34 jaar (35%) en 35-44 jaar (27%) het best vertegenwoordigd.

Stroom op Instagram

stroom_den_haag

Het Stroom Instagram account wordt steeds populairder. Het aantal volgers stond eind 2019 op 3.630 (bijna 1.100 meer dan vorig jaar). Het account is in de eerste helft van het jaar beheerd door onze stagiair op de afdeling communicatie. Zij heeft o.a. geëxperimenteerd met het plaatsen van 'stories'. Daarnaast is het Instagram-account in de herfst een aantal weken overgedragen aan een speciale gast, Ryan Kuo (een van de kunstenaars in de presentatie *left gallery: rite of access*). Verreweg de populairste Instagram post dit jaar was echter een foto van de herplaatsing van het reliëf van M.C. Escher bij het VCL in Den Haag (219 likes). Andere populaire posts waren foto's van de Stroom etalage *Where's the Exhibition* (140 likes); Meet the artists: Afra Eisma & Dewi Bekker (125 likes); *Hemels Gewelf* van James Turrell (121 likes); en een fotogalerij van kunstenaars/curatoren in de Invest Week (102 likes).

Stroom op YouTube en Vimeo

youtube.com/stroomdenhaag en *vimeo.com/stroomdenhaag*

Op onze Vimeo en YouTube-kanalen hebben we dit jaar slecht twee keer nieuw beeldmateriaal geplaatst. Het bewegend logo van *Hybrid Peace* en een korte documentaire over het transport over water van het monumentale werk van Pierre van Soest, van Amsterdam naar Den Haag (zie pagina ...). Op Vimeo werd het *Hybrid Peace* logo 1.762 maal bekeken en de documentaire over Pierre van Soest 130 keer. De meeste kijkers kwamen uit Nederland en Oekraïne. Van ouder filmmateriaal deden *Re/flect/or* van Navid Nuur uit 2018 (158 views) en *Notel* van Lawrence Lek uit 2018 (115 views) het nog steeds vrij goed. Op YouTube gaat de interesse vooral uit naar ouder beeldmateriaal, zoals *City Pig* uit 2009 (608 views), Cyprien Gaillard's *Dunepark* uit 2011 (228 views) en *Behind the scenes: Céline Condorelli* uit 2017 (198 views). In totaal waren er in 2019 op beide kanalen samen 4.344 video weergaves, waarvan 2.745 op Vimeo en 1.599 op YouTube.

Zefir7 op Facebook

Facebook.com/ZefirZeven

De Facebook pagina voor het ontwerperscafé dat maandelijks bij Stroom plaats vindt, wordt onderhouden door de organisatie achter Zefir7 zelf. Elke maand wordt een event aangemaakt met een bewegende event banner die steeds door een andere ontwerper wordt vormgegeven. Stroom is medeorganisator van de Zefir7-events en deelt de events tevens op haar eigen timeline. Het aantal volgers stond eind 2019 op 873.

Platform Haagse kunstenaars

www.haagsekunstenaars.nl

www.thehagueartists.nl

Begin 2019 is, na een testfase van meer dan een jaar, ons nieuwe platform gelanceerd voor professionele Haagse kunstenaars die bij Stroom staan ingeschreven. De website is ontworpen door Buurmen en gebouwd door Qabana. De portfolio's en cv's op de site worden door de Haagse kunstenaars zelf bijgehouden. De site is aantrekkelijk vormgegeven met veel groot en kwalitatief hoogwaardig beeld. Tevens biedt de nieuwe website de mogelijkheid om met bewegend beeld te werken en is er nu ook een Engelstalige versie (met eigen URL), die de database ook interessant maakt voor bezoekers van buiten het Nederlandse taalgebied. Op de homepage wordt elke week een specifieke kunstenaar, of groep kunstenaars uitgelicht, met een link naar de actualiteit. De database kan op verschillende manieren doorzocht worden, bijvoorbeeld op naam, trefwoord of onderwerp. Vervolgens kunnen de zoekresultaten verder verfijnd worden. Gebruikers kunnen een persoonlijke selectielijst samenstellen, die kan worden opgeslagen en/of doorgestuurd. De website is ingericht om te worden geraadpleegd door algemeen geïnteresseerden, tentoonstellers, opdrachtgevers, kunstenaars, galeriehouders, andere digitale platforms en de adviescommissies en afdelingen van Stroom. Eind 2019 waren er op de site de profielen van circa 1.000 Haagse kunstenaars te zien met bijna 11.000 werken. In 2019 werd website 50.200 keer bezocht, het aantal unieke bezoekers was 33.961, en het aantal paginaweergaves 125.000. Het aantal bekeken pagina's steeg - met 29.000 - flink.

AtelierAntwoord

www.atelierantwoord.nl

Deze website werd acht jaar geleden gelanceerd, als database met nuttige en praktische informatie voor ateliergebruikers en -beheerders. De site heeft helaas nooit voldaan aan onze verwachtingen. In 2019 werd het platform slechts 1.521 keer bezocht, hoofdzakelijk door 'mensen' (of robots) uit de USA (61%). In 2020 kijken we of de website een nieuw leven kan worden ingeblazen.

PUBLICATIES

Jeroen Eisinga - De maatschappelijke ladder

De publicatie *Jeroen Eisinga - De maatschappelijke ladder* is door Stroom uitgebracht ter gelegenheid van de uitreiking van de Ouborg Prijs 2019 aan kunstenaar Jeroen Eisinga (zie p. 21). Samen met zijn vrouw Natasja van Kampen heeft hij vele maanden aan de 328 pagina's tellende bundel gewerkt. De teksten zijn van hem, de vormgeving is van haar. *“Het is een boek vol ideeën en ontdekkingen,”* aldus Eisinga zelf in Het Parool (29-11-2019). *“Het omvat 25 jaar kennis en achtergronden; alles wat je nog niet van me kende staat er in.”* Het boek is opgebouwd als een filmscript, met een verhaallijn. De ene keer worden er dingen duidelijk gemaakt met tekst, een andere keer met beeld. *“Ik werk al 25 jaar ideeën uit in schetsboeken. Al mijn projecten beginnen met tekeningen en gedachten. Het is gemaakt zonder het idee dat iemand het ooit te zien zou krijgen. Ik heb ze opgeschreven voor mezelf. Om iets duidelijk te krijgen. Ongecensureerd, zoals ik het voel.”*

Voor ons is dit de 18de publicatie die we in het kader van deze prestigieuze prijs begeleiden en uitgeven. Altijd in nauwe samenwerking met de laureaat, met vormgevers en drukkers en met de kennis die we met de jaren hebben opgebouwd.

Samenstelling en concept: Jeroen Eisinga en Natasja van Kampen

Eindredactie: Jeroen Eisinga en Jane Huldman

Teksten: Jeroen Eisinga; overige tekstbijdragen: Anna Achmatova (dichtbundel *De Laatste Roos*, FTM Agency, Ltd.), Albert Wulffers

Vormgeving: Natasja van Kampen

Fotografie: diverse bijdragen (beeldbewerking: Hatice Güleriyüz)

Taal: Nederlands

ISBN/EAN: 97 890 7379 98 2 0

Uitgever: Stroom Den Haag, 2019

Prijs: € 29,50

Verplaatsing monumentaal werk Pierre van Soest van Amsterdam naar Den Haag (foto: Peter de Ruij)

STROOM IN HET NIEUWS: 2019

In een jaar waarin Stroom duidelijk voor experiment koos en begon aan een ingrijpende transitiefase, bleef aandacht voor specifieke onderwerpen en programmaonderdelen een beetje achter in de pers. Daarentegen verscheen er een aantal grote interviews waarin de nieuwe aanpak door onze directeur Arno van Roosmalen werd uitgelegd en geduid, o.a. in Metropolis M, Jegens & Tevens en Haaglanden Business. Ruime aandacht was er wel in de lokale pers (en op de Antillen) voor de onthulling van het beeld van Tirzo Martha in *De Beeldengalerij*, in de nationale pers voor de verhuizing van het monumentale kunstwerk van Pierre van Soest en de Ouborg Prijs voor Jeroen Eisinga, op (inter)nationaal niveau voor de presentaties *Repairing Earthquake Project* en *rite of access*. Ten slotte werd in samenwerking met het blog Jegens & Tevens een serie van 19 interviews geplaatst waarin de deelnemende kunstenaars en bezoekende curatoren en critici van de *Invest Week* 2019 uitgebreid werden geïntroduceerd.

JANUARI

Nishiko: Repairing Earthquake Project: Catastrofe

Arts en auto
Ignace Schretlen
8 januari

Nishiko: Repairing Earthquake Project: Boven schaamte en verdriet

Villa La Repubblica
Bertus Pieters
11 januari

Nishiko: Repairing Earthquake Project: Nishiko, Repairing Earthquake Project; Stroom, The Hague

Villa Next Door
Bertus Pieters
12 januari

Stimulerend beleid: 934 Haagse kunstenaars gezocht en gevonden

Jegens & Tevens
17 januari

Nishiko: Repairing Earthquake Project: Studio visit #1: Nishiko - How to repair an earthquake?

MetropolisM.com
Debbie Broekers
18 januari

Nishiko: Repairing Earthquake Project: Schone tragiek bij Stroom Den Haag

Jegens & Tevens
Malou Cohen
19 januari

Stroom beleid algemeen: Stroom Den Haag: 'Elke stad heeft een goed kunstklimaat nodig' (interview Arno van Roosmalen)

Haaglanden Business
Evelyne Lammerding
januari

Stroom stimulerend beleid: Trixie

De Wijkant Rivierenbuurt/Spuikwartier
Hetty Gijzen
januari

FEBRUARI

Nishiko: Repairing Earthquake Project: Kunstkrabbels: Repairing Earthquake

Kunstkrant
Januari-februari

James Turrell (Hemels Gewelf): De natuur als kunstwerk

Koffietijd/RTL4
Yuki Khu en Ko van 't Hek
19 februari

Folkert de Jong (De Speler): Kunst in de wijk: De Speler

Konkreetnieuws
Piet Vernimmen
februari

Nishiko: Repairing Earthquake Project: The Art of Repair

Art Critique
Anya Ventura
28 februari

MAART

VCRC 'Hybrid Peace': Hybrid Peace: The Trial against Oleg Sentsov

Jegens & Tevens
Frits Dijcks
28 maart

APRIL

James Turrell (Hemels Gewelf): BuitenBeeld: Het Hemels Gewelf in Kijkduin
VNG Magazine nummer 6
Cindy Castricum
5 april

De Beeldengalerij: Achter de schermen van de Beeldengalerij
Beelden magazine
André Kruysen
11 april (#1)

Beleid Stroom 2019-2020: Regime Change #5. Open einde. Nieuwe regels voor presentatie-instelling (interview Arno van Roosmalen)
Metropolis M
Domeniek Ruyters
April/mei (nummer 2)

Beleid Stroom 2019-2020: Where's the exhibition? (interview Arno van Roosmalen)
Jegens & Tevens
Frits Dijcks
16 april

Kunst openbare ruimte: Stroom als adviseur Bombastisch gevelkunstwerk uit jaren '50 opnieuw onthuld
Omroep West
16 april

Invest Week 2019: Stroom Invest Interviews / artist Mickey Yang
Jegens & Tevens
Frits Dijcks
23 april

Invest Week 2019: Stroom Invest Interviews / curator Florian Weigl
Jegens & Tevens
Cybil Scott
25 april

Invest Week 2019: Stroom Invest Interviews / curator Raphael Fonseca
Jegens & Tevens
Indra de Vriendt
30 april

MEI

Invest Week 2019: Stroom Invest Interviews / artist Iliada Charalambous
Jegens & Tevens
Mirjam Verloop
3 mei

Invest Week 2019: Stroom Invest interviews / artist Afra Eisma
Jegens & Tevens
Liza Voetman
7 mei

Invest Week 2019: Stroom Invest interviews / curator Mizuki Endo
Jegens & Tevens
Indra Devriendt
9 mei

Invest Week 2019: Stroom Invest interviews / artist Dewi Bekker
Jegens & Tevens
Nathalie van der Lely
13 mei

Invest Week 2019: Stroom Invest Interviews / curator Sandino Scheidegger
Jegens & Tevens
Frits Dijcks
15 mei

Invest Week 2019: Stroom Invest Interviews / artist Paul de Jong
Jegens & Tevens
Mirjam Verloop
17 mei

Invest Week 2019: Stroom Invest interviews / artist Lydia Buijs
Jegens & Tevens
Cathleen Owens
22 mei

Invest Week 2019: Stroom Invest interview / artist Catherine Biocca
Jegens & Tevens
Cybil Scott
24 mei

Invest Week 2019: Stroom Invest interviews / curator Laila Hida
Jegens & Tevens
Liza Voetman
27 mei

Invest Week 2019: Stroom Invest interview / artist Florentijn de Boer
Jegens & Tevens
Nathalie van der Lely
29 mei

Herplaatsing werk Pierre van Soest: Unieke verhuizing (Wandrelief Kunstwerk in delen naar Den Haag)
Het Parool
Edo Dijksterhuis
29 mei

Herplaatsing werk Pierre van Soest: Heftig stuk betonkunst verhuist naar Binckhorst
Den Haag Centraal
Herman Rosenberg
30 mei

Herplaatsing werk Pierre van Soest: Kunstwerk voor 'nieuwe' jeugdherberg Ockenburg nu al in Den Haag
Omroep West
31 mei

**Invest Week 2019: Stroom Invest Interviews / artist
Anna Sophie de Vries**
Jegens & Tevens
Bob van der Sterre
31 mei

JUNI

**Invest Week 2019: Stroom Invest interviews /
curator Joanna Zielieska**
Jegens & Tevens
Cathleen Owens
3 juni

**Invest Week 2019: Stroom Invest interviews / artist
Sjuul Joosen**
Jegens & Tevens
Frits Dijcks
5 juni

**Invest Week 2019: Stroom Invest interviews /
curator Yasmijn Jarram**
Jegens & Tevens
Bob van der Sterre
10 juni

**Beleid Stroom 2019-2020: Open einde - Nieuwe
regels voor de presentatie-instelling - Reflections #9**
Metropolis M (website)
Domeniek Ruyters
12 juni

**Invest Week 2019: Stroom Invest interviews / artist
Joeri Woudstra**
Jegens & Tevens
Bob van der Sterre
12 juni

**Invest Week 2019: Stroom Invest interviews /
curator Tereza Jindrová**
Jegens & Tevens
Cathleen Owens
14 juni

**Atelierbeleid: De stad als gesprek (Betaalbare
woon- en werkruimte voor kunstenaars in Den
Haag)**
Boekman #119
Frits Dijcks en Remco Osório Lobato
Juni (zomer)

JULI

**De Dingen (Ambassade van de Noordzee): Leren
luisteren naar de zee**
Den Haag Centraal
Marloe van der Schrier
4 juli

**Stroom prijzen: Kunststudenten tonen hun
eindexamenwerk**
AD / Haagsche Courant
Nico Heemelaar
8 juli

**De Dingen (Ambassade van de Noordzee): 'Onder
water is het een ongelooflijke herrie'**
AD / Haagsche Courant
Geraldine Metselaar
11 juli

AUGUSTUS

**De Beeldengalerij: Nieuw: Tirzo Martha in
Beeldengalerij**
Dagblad 070 (online)
1 augustus

De Beeldengalerij: Nieuwe aanwinst Beeldengalerij
AD / Haagsche Courant
2 augustus

**Vito Acconci: Parel uit de provincie: Een park in het
water in Den Haag**
Nederlands Dagblad
Eline Ammeraal
16 augustus

**KOR algemeen: Vandalen storten zich op kunst in
Zuiderpark**
AD / Haagsche Courant
Nico Heemelaar
21 augustus

De Beeldengalerij: Kunstwerk even zichtbaar
Amigoe
Otti Thomas
26 augustus

**De Beeldengalerij: Tirzo Martha, The
Dematerialisation of the Five Commands in the Five
Senses; Public Sculpture Gallery, The Hague**
Villa Next Door 2
Bertus Pieters
26 augustus

**De Beeldengalerij: Beeld Tirzo Martha startpunt
voor nieuwe Gildewandeling**
De Posthoorn (online)
29 augustus

**De Beeldengalerij: De dematerialisatie van de vijf
geboden in de vijf zintuigen**
chmkoome's blog
chmkoome
29 augustus

De Beeldengalerij: Beeldengalerij: Nieuwe aanwinst
AD Haagsche Courant
Frank Jansen (foto)
30 augustus

**De Beeldengalerij: De Beeldengalerij Kalvermarkt
Centrum Den Haag**
Kunst in de Wijk
30 augustus

SEPTEMBER

De Beeldengalerij: Nieuwe Gildewandeling 'Een Stroom van Beelden'

Gilde Journaal
Carel Wiemers
september (jrg. 22 nr. 2)

De Beeldengalerij: Tirzo Martha ontvangt Wilhelminaring

Amigoe
Otti Thomas
1 september

De Beeldengalerij: Tirzo Martha x Beeldengalerij, een zintuiglijke ervaring

Jegens & Tevens
Frits Dijcks
2 september

De Beeldengalerij: Wilhelminaring naar Tirzo Martha voor hele oeuvre

NRC.nl
Toef Jaeger
2 september

De Beeldengalerij: Tirzo Martha x Beeldengalerij, een zintuiglijke ervaring

Caraïbisch Uitzicht: Werkgroep Caraïbische letteren
Frits Dijcks
2 september

De Beeldengalerij: Beeld Tirzo Martha startpunt voor nieuwe Gildewandeling

De Posthoorn (krant)
4 september

left gallery: Wil je meer? Consumeer!' - in gesprek met Harm van den Dorpel over left gallery bij Stroom Den Haag

MetropolisM.com
Lena van Tijen
6 september

left gallery: Twee exposities, één gedachte, of toch niet?

Jegens & Tevens
Vincent 't Sas
9 september

left gallery: Left Gallery uit Berlijn in Stroom Den Haag

If Then is Now
Walter van Teeffelen
9 september

De Beeldengalerij: Wilhelminaring 2019: Tirzo Martha: Tirzo Martha is hot!

Beelden Magazine (website)
Paulo Martina
10 september

Thorbecke Monument: Na Thorbecke (liberalisme in crisis)

De Groene Amsterdammer
Henk te Velde
12 september

left gallery: Een galerie vermomd als Apple Store AD / Haagsche Courant

12 september

De Beeldengalerij: Beeldende kunst in de openbare ruimte

BK-informatie
27 september (no. 6)

left gallery: left gallery: rite of access - Den Haag

BK-informatie
27 september (no. 6)

De Beeldengalerij: Tirzo Martha is hot! Winnaar 11e Wilhelminaring

Beelden Magazine (#3)
Paulo Martina
29 september

OKTOBER

KOR: John Wayne beeld: 'Emmer van standbeeld in Wateringse Veld gejat: Kunstenaar naar de bouwmarkt voor een nieuwe'

Omroep West
Tom van der Horst
23 oktober

KOR: John Wayne beeld: John Wayne is zijn emmer kwijt

Reformatorisch Dagblad
23 oktober

Ouborg Prijs: Jeroen Eisinga wint Ouborg Prijs 2019

Metropolis M (website)
23 oktober

Ouborg Prijs: Ouborgprijs voor Jeroen Eisinga

Panorama (online)
23 oktober

KOR: John Wayne beeld: Muijs in de Morgen interview met Vincent de Boer

Omroep West - Radio: Muijs in de Morgen
Bas Muijs (interview met Vincent de Boer)
24 oktober

NOVEMBER

Ouborg Prijs: Boek, tentoonstelling en prijs Jeroen Eisinga

AD / Haagsche Courant
7 november

Towards a Black Testimony: Zoeken naar de onderdrukte zwarte stem

Den Haag Centraal
George Vermij
14 november

Towards a Black Testimony: Towards a Black Testimony: Prayer/Protest/Peace

Jerwood Arts (website)
Joseph Constable
15 november

KOR: Rotterdamsebaan: Werk in uitvoering: Kunst bij de Rotterdamsebaan
Stadskrant (no. 11)
27 november

Ouborg Prijs: Filmkunstenaar Jeroen Eisinga: 'Ik werk als een galeislaaf'
Het Parool
Jan Pieter Ekker
29 november

DECEMBER

Studereis Praag: Praag, van DIY naar een hybride kunstpraktijk
Jegens & Tevens
Frits Dijcks
29 december

Towards a Black Testimony: Top 10 2019 | Nummer 4: Towards a Black Testimony
DeeDee's Blog
DeeDee (Deborah Cameron)
29 december

KWANTITATIEVE GEGEVENS

Bijlage 1 Prestatiegegevens Stroom Den Haag

Activiteiten (excl. Beurzen en manifestaties)	Raming 2019	Realisatie 2019	Raming 2020
Tentoonstellingen in Den Haag in eigen huis	5	5	4 *
Bezoekers totaal	<u>2.000</u>	<u>1.441</u>	<u>2.000</u>
waarvan betalende bezoekers	0	0	
waarvan niet-betalende bezoekers	2.000	1.441	2.000
Deelnemende kunstenaars	<u>3</u>	<u>5</u>	<u>12</u> *
waarvan wonend/werkend in Den Haag	1	1	4
waarvan uit de rest van Nederland	1	0	4
waarvan uit het buitenland	1	4	4
Presentaties elders totaal	<u>3</u>	<u>3</u>	<u>1</u> *
waarvan in Den Haag buiten eigen huis	0	3	
waarvan in de rest van Nederland	0	0	
waarvan in het buitenland	3	0	1
Bezoekers	0	277	100
Deelnemende kunstenaars wonend/werkende in Den Haag	0	2	3
Lezingen /debatten / symposia / sessies	22	31	20
Bezoekers totaal	<u>500</u>	<u>1.557</u>	<u>800</u>
waarvan betalende bezoekers	0	30	
waarvan niet-betalende bezoekers	500	1.527	800
Deelnemende kunstenaars	<u>30</u>	<u>55</u>	<u>30</u>
waarvan wonend/werkend in Den Haag	10	14	10
waarvan uit de rest van Nederland	10	4	10
waarvan uit het buitenland	10	37	10
Excursies / workshops / cursussen	3	7	5 *
Bezoekers totaal	<u>100</u>	<u>85</u>	<u>100</u>
waarvan betalende bezoekers	0	0	20
waarvan niet-betalende bezoekers	100	85	80
Deelnemende kunstenaars	<u>3</u>	<u>2</u>	<u>5</u>
waarvan wonend/werkend in Den Haag	1	1	3
waarvan uit de rest van Nederland	1	1	2
waarvan uit het buitenland	1	0	0
Overige activiteiten	8	67	10 *
Bezoekers totaal	<u>4.000</u>	<u>4.365</u>	<u>0</u>
waarvan betalende bezoekers	3.500	0	
waarvan niet-betalende bezoekers	500	4.365	
Deelnemende kunstenaars	<u>3</u>	<u>16</u>	
waarvan wonend/werkend in Den Haag	1	2	
waarvan uit de rest van Nederland	1	0	
waarvan uit het buitenland	1	14	
Deelname aan festivals / manifestaties / beurzen	Raming 2019	Realisatie 2019	Raming 2020
in Den Haag	1	0	
met aantal kunstenaars	4	0	
Bezoekers	400	0	
in de rest van Nederland	0	0	
met aantal kunstenaars	0	0	
Bezoekers	0	0	
in het buitenland	0	0	
met aantal kunstenaars	0	0	
Bezoekers	0	0	

Kunstenaarsondersteuning			
Deelnemende kunstenaars werkplaatsfaciliteiten	nvt	nvt	nvt
Deelnemende kunstenaars gastateliers	nvt	nvt	nvt
Deelnemende kunstenaars begeleidingstrajecten	nvt	nvt	nvt

Subsidiebeleid	Raming 2019	Realisatie 2019	Raming 2020
Kunstenaars in documentatiebestand	800	1.006	950
Toetsing beroepsmatigheid	250	124	140
Erkenningen beroepsmatigheid	140	85	100
SPOT subsidie individueel	220	207	200
SPOT subsidie groep (thema- en groepstent.)	20	25	20
PRO subsidie individueel	50	58	60
PRO subsidie groep (kunstenaarsinitiatieven)	8	11	10

Stimuleringsbeleid	Raming 2019	Realisatie 2019	Raming 2020
Advisering / begeleiding / atelierbezoeken	100	164	200
Deelnemende kunstenaars	200	61	200
Activiteiten	8	2	8
Deelnemende kunstenaars	8	7	8
Presentaties	10	3	8
Deelnemende kunstenaars	10	4	8
Verleende prijzen / stipendia	2	3	1

Atelierbeleid	Raming 2019	Realisatie 2019	Raming 2020
Bemiddeling ateliers	100	150	90
Permanente ateliers per 31-12 (waarvan door Stroom bemiddeld)	250	413 (199)	413
- Atelierwoningen per 31-12 (waarvan door Stroom bemiddeld)		64 (43)	
Tijdelijke ateliers per 31-12	90	77	77
Objectsubsidies (units)	10	0	5

Kunst in de openbare ruimte	Raming 2019	Realisatie 2019	Raming 2020
Verstreckte opdrachten	5	3	5
Opleveringen	5	2	5

Cultuurparticipatie: activiteiten voor kinderen en jongeren in de vakanties	Raming 2019	Realisatie 2019	Raming 2020
Activiteiten in de vakanties		0	
Deelnemers t/m 12 jaar	200	0	200
Deelnemers 13-18 jaar	0	0	0
Aangeboden verschillende activiteiten	2	0	2

Cultuureducatie: aanbod in schoolverband	Raming 2019	Realisatie 2019	Raming 2020
Aanbod voor Haagse scholen			
Lessen / activiteiten primair onderwijs	5	9	5
Deelnemende scholen primair onderwijs	5	2	5
Deelnemende leerlingen primair onderwijs	300	379	300
Lessen / activiteiten voortgezet onderwijs	3	17	6
Deelnemende scholen voortgezet onderwijs	3	13	6
Deelnemende leerlingen voortgezet onderwijs	150	1.000	150
Aanbod voor niet-Haagse scholen			
Lessen / activiteiten primair onderwijs	0	0	0
Deelnemende scholen primair onderwijs	0	0	0
Deelnemende leerlingen primair onderwijs	0	0	0
Lessen / activiteiten voortgezet onderwijs	1	0	1
Deelnemende scholen voortgezet onderwijs	1	0	1
Deelnemende leerlingen voortgezet onderwijs	40	0	40

Prestatiegegevens
Format Mondriaan Fonds

	2019		Activiteitenplan		2018	
	Aantal	Aantal bezoeken	Aantal	Aantal bezoeken	Aantal	Aantal bezoeken
Totaal aantal tentoonstellingen *	8	1.441	8		8	3.919
waarvan in het binnenland	8	1.441	8	-	8	3.919
waarvan in het buitenland	0	0	0		0	-
Co-producties	11		5		2	
Totaal aantal educatieve activiteiten	26	1.379	11	490	33	582
Lezingen/seminars/workshops	31	1.557	22	500	29	1.238
Publicaties	15		12		4	
Totaal aantal overige activiteiten	74	4.450	22	4.500	46	5.584

	2019	Activiteitenplan	2018
Totaal aantal bezoeken	8.827	7.390	11.323
waarvan betaalde bezoeken	30	500	
waarvan scholieren	1.379	490	582

	2019	Activiteitenplan	2018
Aantal openingsuren	806	1.000	1.998

	2019	Activiteitenplan	2018
Aantal scholen waarmee is samengewerkt	15	9	17

	2019	Activiteitenplan	2018
Aantal bezoeken website	106.636	100.000	93.977
waarvan unieke bezoekers per jaar	105.405	95.000	92.604

	2019	Activiteitenplan	2018
Aantal vrijwilligers	0	0	0

FINANCIËEL VERSLAG

Balans

Activa	2019	2018
Vaste activa		
Materiële vaste activa		
Inventaris	7.949	3.094
ICT	56.889	70.472
Verbouwing gastappartement	1.293	6.468
totaal vaste activa:	<u>66.131</u>	<u>80.034</u>
Vlottende activa		
Vorderingen		
Vorderingen gemeente Den Haag	9.450	2.450
Vorderingen overige subsidiegevers	182.437	33.250
Overige debiteuren	196.293	45.766
Belastingen en premies sociale verzekeringen	0	0
Overige vorderingen en overlopende activa	52.534	54.857
Liquide middelen	1.351.745	1.282.000
totaal vlottende activa:	<u>1.792.460</u>	<u>1.418.323</u>
totaal activa:	<u>1.858.591</u>	<u>1.498.357</u>
Passiva	2019	2018
Eigen vermogen		
Vrij besteedbaar eigen vermogen	197.487	251.910
Vastgelegd eigen vermogen	391.896	401.311
totaal eigen vermogen:	<u>589.383</u>	<u>653.221</u>
Vreemd vermogen		
Voorzieningen	12.000	0
Kortlopende schulden		
Schulden aan de gemeente Den Haag	103.735	96.946
Verplichtingen mbt activiteiten	305.830	231.271
Schulden aan leveranciers	25.571	58.904
Belastingen en premies sociale verzekeringen	26.506	5.197
Overlopende passiva	795.565	452.818
totaal vreemd vermogen:	<u>1.269.208</u>	<u>845.136</u>
totaal passiva:	<u>1.858.591</u>	<u>1.498.357</u>

Staat van baten en lasten		2019		2018
Functioneel		realisatie	2e versie begr; 25 sept 2019	realisatie
Baten				
Opbrengsten				
<i>Directe opbrengsten</i>				
A.1 Publieksinkomsten	751		1.000	503
A.2 Sponsoring	6.300		6.300	6.300
A.3 Overige inkomsten	283.730		286.903	298.702
<i>Indirecte opbrengsten</i>				
A.4 Diverse inkomsten	85.900		72.875	70.678
A.5 Bijdragen uit private middelen	91.632		66.700	53.388
subtotaal opbrengsten:		<u>468.314</u>	<u>433.778</u>	<u>429.572</u>
Bijdragen				
B.1.2 Meerjarige subsidie Cultuurfondsen	115.000		132.000	140.500
B.3.1 Subsidie Den Haag ikv Meerjarenbeleidsplan	2.117.112		2.078.933	2.047.509
B.3.2 Overige subsidies Den Haag	118.744		124.500	45.191
B.4.1 Overige subs/bijdr uit publieke middelen	4.378		4.750	22.500
subtotaal bijdragen:		<u>2.355.234</u>	<u>2.340.183</u>	<u>2.255.700</u>
som der baten:		<u>2.823.548</u>	<u>2.773.961</u>	<u>2.685.271</u>
Lasten				
C.1 Beheerslasten personeel	fte			
C.2 Beheerslasten materieel	5,6	128.362	123.429	102.059
subtotaal beheerslasten:		<u>128.362</u>	<u>105.678</u>	<u>104.386</u>
D.1 Activiteitenlasten personeel	10,1	1.133.405	1.162.121	1.016.843
D.2 Activiteitenlasten materieel				
Algemeen		189.064	171.054	144.333
Voorwaardenscheppend beleid		830.296	815.877	744.424
Inhoudelijk beleid		238.096	290.965	308.650
Kunst in de Openbare Ruimte		252.178	244.947	200.696
subtotaal activiteitenlasten:		<u>2.643.040</u>	<u>2.684.963</u>	<u>2.414.945</u>
som der lasten:	15,7	<u>2.887.639</u>	<u>2.914.070</u>	<u>2.621.391</u>
Saldo uit gewone bedrijfsvoering		-64.090	-140.109	63.881
Saldo rentebaten en -lasten		253	500	560
Exploitatiesaldo		-63.838	-139.609	64.441
Resumé personeelskosten				
Totaal personeelskosten (C.1 + D.1)				
- waarvan op vast contract		994.508	1.010.632	887.573
- waarvan op tijdelijk contract		87.624	83.456	474.297
- waarvan via inhuur		179.637	191.462	115.203
Totaal:		<u>1.261.768</u>	<u>1.285.550</u>	<u>1.477.073</u>
Resultaatverdeling				
Exploitatiesaldo				
Resultaatverdeling				
Onttrekking uit bestemmingsreserves en -fondsen				
Bestemmingsreserve KOR projecten	6.825		20.000	
Innovatie / Professionalisering	11.777		11.777	
Subsidiebeleid / Stimulerende activiteiten	0		22.000	
Onderhoud KOR	4.638		3.000	
Ouborgprijs	28.000		38.241	
		<u>51.240</u>	<u>95.018</u>	<u>0</u>
Toevoeging aan bestemmingsreserves en -fondsen				
Bestemmingsreserve KOR projecten	0			-26.200
Huisvesting	-35.000		-35.000	
Ouborgprijs	0			-38.241
		<u>-35.000</u>	<u>-35.000</u>	<u>-64.441</u>
Toevoeging / onttrekking Algemene reserve		-47.598	-79.591	0

Toelichting functionele staat van baten en lasten

D.2 Activiteitenlasten materieel	2019		2019	2018
	realisatie	2e versie begri; 25 sept 2019		realisatie
- Algemene kosten van beleid en programma				
Doorberekende beheerslasten				
Huisvesting	32.069	32.210		32.141
Overige organisatiekosten	43.862	51.045		38.923
	<u>75.931</u>	<u>83.254</u>		<u>71.064</u>
Publiciteit, PR, Communicatie				
Algemene publiciteit	14.418	15.000		5.505
Google Adwords	41.550	12.000		15.673
Informatievoorziening	3.376	2.500		1.004
Stroom Circle	0		pm	
	<u>59.345</u>	<u>29.500</u>		<u>22.182</u>
Ontvangst				
Entree / foyer	4.571	3.500		2.995
Ontvangsten derden	12.608	12.300		15.495
Onkosten boekverkoop	5.026	6.000		3.759
Algemene presentatiekosten	5.109	10.000		9.770
Verkregen kortingen	-531	-1.000		-1.837
	<u>26.784</u>	<u>30.800</u>		<u>30.181</u>
Kennis en onderzoek				
Bibliotheek	7.725	12.500		12.271
Educatie	19.279	15.000		8.635
	<u>27.004</u>	<u>27.500</u>		<u>20.906</u>
totaal Algemene kosten:	<u>189.064</u>	<u>171.054</u>		<u>144.333</u>

Toelichting functionele staat van baten en lasten

D.2 Activiteitenlasten materieel - Voorwaardenscheppend beleid	2019		2019	2018
	realisatie	2e versie begri, 25 sept 2019		realisatie
Doorberekende beheerslasten				
Huisvesting	53.059	52.762		52.711
Overige organisatiekosten	52.634	51.045		38.923
	<u>105.693</u>	<u>103.807</u>		<u>91.634</u>
Algemeen				
Algemene kosten bureau SDA	726	1.500		379
Toetsing beroepsmatigheid	2.491	4.000		3.670
www.haagsekunstenaaars.nl	6.509	2.500		2.000
	<u>9.725</u>	<u>8.000</u>		<u>6.049</u>
Subsidiebeleid				
Algemene kosten subsidiebeleid	21.375			20.172
SPOT tentoonstellingssubsidie	116.320			101.652
SPOT documentatiesubsidie	41.276			35.518
SPOT groepstentoonstellingssubsidie	46.073			47.545
PRO kunstprojecten	184.197			158.610
PRO Invest	32.000			44.000
PRO Premium	16.000			8.000
PRO Onderzoek	72.760			78.858
PRO kunstprogramma's	82.427			69.386
PRO Deo	625			2.714
Objectsubsidie Ateliers - zie onder Atelierbeleid				
	<u>613.054</u>	<u>538.000</u>		<u>566.455</u>
Stimulerende activiteiten				
Talentontwikkeling				
Invest Week	20.611	22.000		16.623
Invest KABK - lichting vorig boekjaar	2.763	0		0
Invest KABK - lichting dit boekjaar	5.381	12.000		4.245
Aanmoedigingsprijzen	3.749	4.000		3.909
Versterking beroepspraktijk en kunstklimaat				
Atelierbezoekprogramma	5.879	8.000		5.985
Zichtbaarheid en internationalisering				
Ondertussenpresentaties	5.814	7.320		3.483
Op Zicht presentaties	300	0		3.643
Studiereis	5.058	7.500		0
Excellentie				
Ouborgprijs	52.594	63.250		703
	<u>102.150</u>	<u>124.070</u>		<u>38.590</u>
Atelierbeleid				
Atelierbeleid algemeen	1.288	3.000		1.607
Onderzoek Atelierbeleid	0	5.000		
Objectsubsidie	0	40.000		43.900
Door te berekenen kosten atelierpanden	3.550	4.000		3.214
	<u>4.837</u>	<u>52.000</u>		<u>48.720</u>
subtotaal:	<u>835.460</u>	<u>825.877</u>		<u>751.448</u>
Vervallen subsidietoekenningen vorige boekjaren				
SPOT subsidies	-2.602			-4.405
PRO subsidies	-2.561			-2.619
	<u>-5.163</u>	<u>-10.000</u>		<u>-7.024</u>
totaal Vws Beleid:	<u>830.296</u>	<u>815.877</u>		<u>744.424</u>

Toelichting functionele staat van baten en lasten

D.2 Activiteitenlasten materieel - Inhoudelijk beleid	2019		2019	2018
	realisatie	2e versie begr; 25 sept 2019		realisatie
Doorberekende beheerslasten				
Huisvesting	82.537	82.074		82.112
Overige organisatiekosten	17.545	17.015		12.974
	<u>100.082</u>		<u>99.089</u>	<u>95.087</u>
Programma				
Algemeen	7.717	1.000		14.073
Ontwerpcafé Zefir 7	5.188	4.000		4.140
	<u>12.905</u>		<u>5.000</u>	<u>18.213</u>
OUR HOUSE, YOUR HOME	665			
VCRC - Kiev	23.391	23.000		
left gallery - Berlijn	18.269	21.300		
'Towards a Black Testimony' - Languid Hands (Londen)	24.026	26.050		
The Nest Collective - Nairobi (2020)	189			
Random Institute - Zürich (2020)	916			
Conflictorium - Ahmedabad (2020)	632			
	<u>68.087</u>		<u>70.350</u>	<u>1.008</u>
CLOSE COMPANIONS				
Manuel Beltrán	3.775	2.000		
Femke Herregraven	0	4.000		
Simone Zeefuik	0	4.200		
Arna Mačkić	1.304	4.950		
	<u>5.079</u>		<u>15.150</u>	
READING RESIDENCIES	44			
Katarina Petrovic	1.500	1.500		
Renée Mboya	2.636	2.000		
Jules Rochielle Sievert	2.032	2.000		
	<u>6.212</u>		<u>5.500</u>	
'See You in The Hague'				
Coördinator / programmamaker		5.000		
Sessies	0	3.000		
'Fragments of a Conversation with a Counterfeiter' - Diego Tonus	558	300		
The Congo Tribunal - Milo Rau				35.451
	<u>558</u>		<u>8.300</u>	<u>35.451</u>
'Uncertainty Seminars'				
Algemeen	14.067	22.516		
Publieksprogramma		26.860		
Uncertainty Seminars I	5.729			
Uncertainty Seminars II	5.737			
Uncertainty Seminars III	1.275			
Uncertainty Seminars IV	9.678			
	<u>36.486</u>		<u>49.376</u>	<u>70</u>
'De Dingen'	0		0	24.583
'Een antropologie van de publieke ruimte'				
Coördinator / programmamaker	0	5.000		
Blauwe Golven - Hans van Houwelingen	0	pm		
'No, you won't be naming no buildings after me'	0	10.000		
Conferentie Toekomst Kunst en publieke ruimte	0	14.500		
	<u>0</u>		<u>29.500</u>	
Repairing Earthquake Project - Nishiko - 2018-2019	8.687	8.700		41.633
Céline Condorelli				7.400
Back-up - Jan Rosseel				9.600
My Practice My Politics				8.794
Notel The Hague - Lawrence Lek				66.298
overige				513
totaal Inhoudelijk Beleid:	<u>238.096</u>	<u>290.965</u>		<u>308.650</u>

Toelichting functionele staat van baten en lasten

D.2 Activiteitenlasten materieel - Kunst in de Openbare Ruimte	2019		2019	2018
	realisatie	2e versie begr; 25 sept 2019		realisatie
Doorberekende beheerslasten				
Huisvesting	9.442		9.389	9.381
Overige organisatiekosten	8.772		8.507	6.487
		<u>18.215</u>	<u>17.897</u>	<u>15.868</u>
Algemeen				
Algemene kosten Kunst in de Openbare Ruimte	2.271		1.000	428
Research				
Publiciteit Kunst in de Openbare Ruimte				
		<u>2.271</u>	<u>1.000</u>	<u>428</u>
De Beeldengalerij				
Algemeen	9.340			15.716
Open opslag Zuiderpark	28.519			16.108
Stalen mantels tbv sokkelbeelden	27.235			
Verplaatsingen	11.416			0
uitleen beeld Carel Visser aan Museum Beelden aan Zee	1.985			
Opgeleverd:				
De dematerialisering... - Tirzo Martha	41.171			
'Bambataa' - Gabriel Lester	3.000			34.064
'RE/FLECTOR' - Navid Nuur	0			33.573
Beheer en onderhoud	1.768			2.903
'Eline Vere' - Thom Puckey	1.286			0
'Dutch Mechanisms'- Folkert de Jong	424			651
'EN/OF' - Marc Ruygrok	0			2.831
'Mannetje met losse ledematen' - Tom Claassen	0			605
'Calimero' - David Bade	0			424
'And Life is Over There' - Femmy Otten	2.000			918
In voorbereiding:				
sokkelbeeld Yvonne Dröge Wendel	0			
		<u>128.141</u>	<u>80.000</u>	<u>107.793</u>
Oprachten voor kunst op school				
Projecten in voorbereiding	25.647			
Opgeleverde projecten	28.428			
Documentatie en overige kosten	1.800			
		<u>55.875</u>	<u>100.000</u>	<u>54.326</u>
Beheer en onderhoud				
Hemels Gewelf - James Turrell	11.850		11.000	11.347
Eetbaar Park - Nils Norman				
- dotatie voorziening afbraak paviljoen	12.000			
- overdracht gebruik aan Stg Eetbaar Park	1.892			
Reconstructie Tenierstraat - Berry Holslag	0		pm	
Kunstwerk Hollands Spoor - Auke de Vries	0		pm	
HEDEN - Marc Ruygrok				3.013
		<u>25.742</u>	<u>11.000</u>	<u>14.360</u>
Overige projecten Kunst in de Openbare Ruimte				
Betonrelief Pierre van Soest	0		20.000	
		<u>0</u>	<u>20.000</u>	
Kosten advisering projecten derden				
- Kunstwerk Hollands Spoor - Auke de Vries	0		2.500	
- Standbeeld Aletta Jacobs	19.277		10.800	5.522
- Rotterdamsebaan	1.161		500	0
- Leidschenveen-Ypenburg - Huang Yong Ping	1.496		1.250	1.845
- Juliana Monument - Ingrid Mol	0		pm	0
- Thorbecke Monument - Thom Puckey				338
		<u>21.934</u>	<u>15.050</u>	<u>7.705</u>
totaal Kunst Openbare Ruimte:		<u>252.178</u>	<u>244.947</u>	<u>200.481</u>

ORGANISATIE

Algemeen

Cultureel ondernemerschap

Naast de kerntaken waarvoor de gemeente Stroom Den Haag heeft opgericht, voeren we een aantal opdrachten uit als ondernemer. Het gaat hierbij om het adviseren over en het begeleiden van de totstandkoming van grote projecten in de openbare ruimte. Deze projecten kennen zonder uitzondering een looptijd van meerdere jaren. In 2019 is veel aandacht uitgegaan naar twee kunstprojecten die bij de Rotterdamsebaan zullen worden gerealiseerd. Het plan voor de oprichting van een standbeeld voor Aletta Jacobs heeft, mede door de maatschappelijke discussie die is ontstaan rond haar persoon, vertraging opgelopen. Het project bij Leidschenveen-Ypenburg nadert zijn voltooiing, en zal naar verwachting in het voorjaar van 2020 worden opgeleverd. De oplevering van het Juliana Monument is uitgesteld, vanwege de herinrichting van het Koningin Julianaplein bij Centraal Station. Naast de inkomsten uit deze opdrachten, werft Stroom inkomsten uit advisering, jurering, en ontvangsten van externe geïnteresseerden. Het gastappartement heeft in 2019 opnieuw goed gerendeerd, en ook de boekverkoop is op peil gebleven. Daarnaast heeft Stroom gelden gegenereerd via sponsoring, schenkingen van particulieren, en bijdragen van subsidiefondsen. In 2019 hebben we onderzoek laten doen naar de positionering van onze organisatie. Op basis van die uitkomsten is een nieuwe strategie voor relatiebeheer en fondsenwerving in gang gezet, dat vanaf 2020 vorm zal krijgen. Het 'denken in diensten' is daarbij een centraal uitgangspunt.

Professionalisering en innovatie

In januari 2019 is de nieuwe website haagsekunstenaars.nl gelanceerd. Dit biedt een eigentijds platform waarmee zowel de zichtbaarheid van Haagse kunstenaars als de efficiëntie van de interne procedures van Stroom zijn verbeterd. Lopende het jaar heeft organisatiedeskundige Jacco van Uden als extern adviseur een aantal processen rond besluitvorming en projectafhandeling tegen het licht gehouden en geadviseerd over de verbetering daarvan. Los daarvan heeft de gemeente een benchmarkonderzoek laten doen naar onze financiering. Hoewel een directe benchmark met andere steden moeilijk te maken is, omdat er geen instellingen zijn die zich één op één met Stroom laten vergelijken, heeft dit onderzoek ons tot het inzicht gebracht dat we onvoldoende middelen hebben om alle taken professioneel te kunnen blijven uitvoeren. Mede door de bezuinigingen van 2013 is de organisatie onvoldoende bemenst, en zijn cruciale functies te afhankelijk van één medewerker. Om het huidige niveau te kunnen blijven functioneren, heeft de organisatie substantieel meer subsidie van de gemeente gevraagd, voor de meerjarenbeleidsperiode 2021-2024. In 2020 zal blijken of dit door de gemeente wordt toegekend.

Code Diversiteit & Inclusie

Stroom onderschrijft de Code Diversiteit & Inclusie. Deze sluit aan bij de manier waarop we in deze periode naar onze missie kijken. We beseffen de urgentie en deze kwam in 2019 nadrukkelijk in het programma van *Towards a Black Testimony*, onderdeel van het *Our House, your Home*-programma, naar voren.

Als we in onze eigen blik een dieper besef ontwikkelen van de onzichtbare mechanismes van in- en uitsluiting, zal dit de wens om te veranderen versterken. Het gaat er uiteindelijk om dat urgentie op het gebied van inclusie wordt gedragen door diegenen met beslissingsbevoegdheid. In alle lagen van de organisatie brengen we aandacht en gevoel voor inclusiviteit tot stand, ontwikkelen hiertoe een visie en een strategie om deze visie te implementeren in beleid en handelen.

We formuleren vacatures zo zorgvuldig mogelijk en zetten ze in een zo inclusief mogelijk netwerk uit. Leden van ons team organiseren zelf activiteiten, we bieden cursussen en excursies aan, onze commissies worden samengesteld met het oogmerk van een zo groot en zinvol mogelijke representatie en we nemen onze communicatie onder de loep. In de nabije toekomst willen we ook onze toetsingssystematiek zodanig omvormen dat een inclusiever kunstenaarsbestand ontstaat.

Bestuur en directie

Het bestuur van Stroom is onafhankelijk gepositioneerd ten opzichte van Stroom en richt zich op een kritische en integere taakvervulling. Gehecht wordt aan een transparante werkwijze en een heldere verdeling van verantwoordelijkheden en bevoegdheden tussen directie en bestuur. Stroom is bekend met de Governance Code Cultuur en streeft ernaar de daarin beschreven principes zo goed mogelijk toe te passen. Mede in het kader van deze code beraadt het bestuur zich op het formuleren van een statutenwijziging, waarbij het huidige model (bestuur op afstand) wordt omgezet naar een Raad van Toezicht-model. Stroom betreft ook de Code Culturele Diversiteit en de Fair Practice Code in haar beleid en de dagelijkse uitvoering. Het bestuur van Stroom bestaat statutair uit vijf tot zeven leden. Bestuursleden worden aangesteld voor vier jaar en zijn eenmaal herbenoembaar. Bestuursvergaderingen vinden minimaal vier keer per jaar plaats in tegenwoordigheid van de directie. In 2019 heeft het bestuur vijf maal vergaderd en één besloten bijeenkomst gehouden om het eigen functioneren te evalueren. Het bestuur is verheugd over het feit dat een nieuwe penningmeester is gevonden in de persoon van Nike van Nuland. Zij is in de vergadering van april toegetreden. In de vergadering van november heeft Willem Velthoven zijn tweede termijn als bestuurslid voltooid. Het bestuur van Stroom is hem erkentelijk voor zijn, vaak eigenzinnige, bijdrage.

Verantwoordelijkheden en bevoegdheden

Het bestuur houdt integraal toezicht op het functioneren van Stroom, waarbij het vooraf beleidsstukken, jaarplannen en begrotingen goedkeurt en vaststelt en achteraf toeziet op het beleid van de directie, op de realisatie van de doelstellingen en activiteiten, het risicobeheer en op de algemene gang van zaken van Stroom. Ook wordt de externe accountant door het bestuur benoemd.

Daarnaast beslist het bestuur over benoeming, beoordeling, bezoldiging en ontslag van de directie. De beloning voor de directie voldoet aan de regels gesteld in de 'Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector' (WNT). De rolverdeling tussen bestuur en directie is primair vastgelegd in de statuten en in het directiereglement. Binnen dit formele kader fungeert het bestuur als adviseur en sparringpartner van de directie.

Model, samenstelling en beloning

Bij de samenstelling van het bestuur wordt gezocht naar complementaire deskundigheid, op het gebied van beeldende kunsten, politiek, bestuur, stedelijke ontwikkeling en financiële zaken. Tenminste één van de leden van het bestuur heeft uitvoerende praktijkervaring op het gebied van beeldende kunsten. Daarnaast wordt gestreefd naar een evenwichtige opbouw met aandacht voor diversiteit, zowel voor wat betreft de verhouding man / vrouw, deskundigheid, leeftijdsopbouw en culturele achtergrond. De beloning voor de bestuurders is beperkt tot vacatiegelden voor genoten vergaderingen.

De samenstelling van het bestuur in 2019 was als volgt:

Naam	m/v	geb jr	functie in bestuur	datum aanst	datum aftr	termijn	(neven) functies
Rabiaâ Benlahbib	v	1974	lid	04-10 2016		1	directeur Creative Court vz Laaktheater redactie Kunsten '92
Sharon Gesthuizen	v	1976	voorz	12-04 2017		1	vz AFNL-NOA vz BMK vz Festival Classique RvT HKU RvA SVB bestuurslid MKB-Nederland RvA Expertisecentrum Euthanasie bstr Willem Drees-lezing eigenaar De Bananenplant
Nike van Nuland	v	1968	penningm secretaris	03-04 2019		1	Equity Partner BDO Ledenraad RABO Den Haag Secr Stg Kornuiten van Trias
Robert Rinnooy Kan	m	1958	lid	19-05 2016		1	directeur AGMinfo vz Unda Foundation bestuur Ned Vereniging Toezicht Cultuur
Willem Velthoven	m	1958	lid	29-11 2011	18-11 2019	2	learner at MediaMatic
Arnoldus T.M. van Roosmalen	m	1959	-	01-01 2005	-	-	bstr Stg Reconstructie Teniersstraat lid Academiebrede Werkveldcie KABK

Personeel

- Hildegard Beijersbergen-Blom, medewerker communicatie en pers
- Vincent de Boer, adviseur/begeleider Kunst in de Openbare Ruimte
- Connie van Driel, hoofd afdeling SD&A
- Johan van Gemert, coördinator techniek en bouw
- Martin Hamel, administratief medewerker, in dienst per 9 oktober 2019
- Jane Huldman, hoofd productiebureau
- Dorien Jansen, medewerker secretariaat en administratie
- Marieke Klos, hoofd receptie / huismeester
- Ilga Minjon, programmamaker beeldende kunst
- Arnold Mosselman, bibliothecaris
- Bas Mulder, hoofd bedrijfsvoering
- Lidwien Nielander, medewerker secretariaat
- Liesbeth Nieuwenweg, redactiemedewerker website, social media
- Remco Osório Lobato, medewerker Atelierbeleid
- Mischa Poppe, medewerker afdeling SD&A
- Marjoleine Rietveld, stagiaire communicatie
- Cora Roorda van Eijsinga, medewerker receptie
- Arno van Roosmalen, directeur
- Michelle Schulkens, medewerker productiebureau
- Ira van der Valk, medewerker documentatie / boekverkoop / archief, afdeling SD&A
- Lua Vollaard, programmamaker

Toetsingscommissie

- Thomas Ankum
- Natasja van Kampen
- Lynne van Rhijn
- Pim Voorneman

Freelancers/oproepkrachten

- Ruben Baart
- Eline Benjaminsen
- Harold de Bree
- Iris Dik
- Myung Feyen
- Vasiliki Giakoumi
- Natascha Helmer
- Robbin Heyker
- Anneleen de Jong
- Klaas Jonkman
- Simon van Kray
- André Kruysen
- Taronia Leonora
- Hein van Liempd
- Rozemarijn Lucassen
- Alina Lupu
- Annechien Meier
- Marjolijn van der Meij
- Ingrid Mol
- Jana Mol
- Naomi Moonlion
- Wineke van Muiswinkel
- Jay Navarro
- Ayako Nishibori
- Arianne Olthaar
- Radna Rumping
- Maarten Savelkoel
- Ton Schuttelaar
- Katerina Sidorova
- Mylene Siegers
- Nies Vooijs

Deelnemers *Invest Week* 2019 op bezoek bij De Electriciteitsfabriek (foto: Stroom Den Haag)

BIJLAGEN

OVERZICHT PRO-SUBSIDIES

Adviescommissie PRO-subsidies

De adviescommissie PRO Subsidies bestaat in 2019 uit een poule van negen personen met uiteenlopende achtergronden, van wie er per beoordelingsbijeenkomst vijf worden uitgenodigd:

Katayoun Arian (januari 2018)
Maurice Bogaert (januari 2018)
Manon Bovenkerk (september 2014)
Annet Dekker (september 2018)
Gijs Frieling (april 2016)
Marius Lut (januari 2016)
Iris Sikking (januari 2018)
Huib Haye van der Werf (januari 2018)
Roel Wouters (september 2018)

PRO Kunstprojecten (28)

Verena Blok, Aanvraag Nieuw Project
Esther Bots, Narrating Conflict
Kim David Bots, Bent Pipe, Bent Smoke
Marie Civikov, Exchange Sofia Haga
Jeroen Eisinga, Soysambu
Afra Eisma, Utsuro Bune
Thijs Fokkens, Every Future (is a crime scene) part 4 & 5
Anne Geene, Book of Plants (werktitel)
Victor Hachmang, Twin Mirrors
Verena Hahn, Through your window I can see my house (Working Title)
Hannah Dawn Henderson, Testament
Anouk van Klaveren, Peach Tree Ambiguous
Kateřina Konarovská, Parkour Shaman
Matthias König, SnackBar The Ambassador
Vibeke Mascini, This Giant Time
Leandros Ntolas, Four Elements
Evelina Rajca, Jutta Cuny Award - four step working plan
Tivon Rice, Neural Narratives: An A.I. collaboration with TU Delft
Indré Urbonaité, State of Shame
Dewi de Vree, Magnetoceptia - State of Sphere

Stichting Billytown, Hickypunk
Stichting Electriciteitsfabriek, Abramacabra (werktitel)
Stichting Grauzone, Art 'N' Roll - GRAUKUNST
Stichting Nest, 7 Year Old Me
Stichting Nest, Mybody.com
Stichting The Other Book, The Other Book
Stichting P.S., Project ID - In-Between identities

Stichting Project Space 1646, 1646 at Poppositions

PRO Onderzoek (18)

Juliaan Andeweg, 10.000 Years of Nordic Folk Art Revisited (werktitel)
Andrius Arutiunian, ZKM I Hertz-Lab 'Emotional AI'
Marika Asatiani, On a clair day nothing ever happens
Jeroen Barendse, Just-in-time
Verena Blok, KAMEN Artist Residency
Channa Boon, Werkperiode EKWC Oosterwijk
Maarten Brijker, Rupert Alternative Education Programme
Esther Hovers, Artist-in-Residency - NARS Foundation Brooklyn, NY
Hanna Ijäs, Residency in Quebec City, Canada
Tatiana Kolganova, How could our language change if we take into account the quantum realm?
Trijntje Noske / ANNASTATE, AqTushetii Residency in Georgië
Jiajia Qi, If there someone, something, in here?
Mohadeseh Rahimitabar, Nida Art Colony Artist-in-Residence Program
Machteld Rullens, Shiro Oni
Oscar Santillán, Strand Stranded
Jeannette Slütter, Oeuvre@SundayMorning@EKWC
Majda Vidakovic, Why glue the remains back together? / Coult it be a home? Yugo-Fiction
Elizabeth de Vaal, AIR Casa Amenta Maria Celleno Italië

PRO Kunstprogramma (11)

Stichting Bartalk, BARTALK 2019-2020
Stichting Billytown The Kitchen, Jaarprogramma The Kitchen 2019/ 2020
Stichting Haagse Rondgang, Hoogtij #56 #57 #58 #59
Stichting Page not Found, Programme of public events ...
Stichting Page Not Found, Programme of public events ...
Stichting Page Not Found, Programme of public events January - June 2020
Stichting Project Space 1646, Programma 25 januari - 30 juni 2019
Stichting Project Space 1646, Programma oktober-december 2019
Vereniging iii, iii program autumn 2019
Vereniging iii, iii Workspace Program Spring 2020
V.O.F. The Balcony, Six Exhibitions at The Balcony

PRO Invest (8)

Alex Andropoulos
 Eline Benjaminsen
 Márton Kabai
 Minsook Kang
 Brigitte Louter
 Alexandra Martens Serrano
 Jeannette Slütter
 Philip Vermeulen

PRO Premium (2)

Kim David Bots
 Gabey Tjon a Tham

PRO Deo (2)

Keely Haftner
 Leandros Ntolas

OVERZICHT ATELIERBEZOEKEN**Totaal atelierbezoeken 2019: 198**

- 66 Atelierbezoekprogramma
- 118 Invest Week
- 14 PRO Deo herhaalbezoekprogramma

Atelierbezoekprogramma**- 66 bezoeken**

januari-december 2019

Natasja Kensmil 18 en 19 februari 2019

(beeldend kunstenaar, Amsterdam) (9)

Ibrahim R Ineke
 Natasja van Kampen
 Cedric ter Bals
 Risk Hazekamp
 Casper Verborg
 Verena Blok
 Tanja Engelberts
 Nadine Stijns
 Tobias Lengkeek

Folkert de Jong, 25 en 26 maart 2019

beeldend kunstenaar, Amsterdam (9)

Thijs Jaeger
 Yair Callender
 Dewi Bekker
 Bram De Jonghe
 Joncquil de Vries
 Ai Hashimoto
 Marianna Maruyama
 Evelina Rajca
 Marit Mihklepp

Zoë Gray, 3 en 4 april 2019

senior curator WIELS, Brussel (8)

Arthur Cordier
 Eline Benjaminsen
 Sarah Carlier
 Verena Blok
 Anna Moreno
 Nadine Stijns
 gerlach en koop
 Ludmila Rodrigues

Martin van Zomeren, 29 en 30 oktober 2019, galerist, Amsterdam (7)

Mark van Overeem
 Nanhee Kim
 Robbin Heyker
 Paulien Bekker
 Mickey Yang
 Machteld Rullens
 Petra Wiek

Rosa de Graaf en Vivian Zihlerl, 27 en 28 november 2019,

curatoren Witte de With, Rotterdam (8)

Elisa Caldana
 gerlach en koop
 Arefeh Riahi
 Karina Zavidova
 Janne van Gilst
 Alexandra Martens Serrano
 Vibeke Mascini
 Martin Gabriel en Kateřina Konarovská

Anne van der Zwaag, 22 november en 6 december 2019

curator en directeur Object, Rotterdam en BIG ART, Utrecht (10)

Ai Hashimoto
 Suzette Bousema
 Casper Verborg
 Lianne Hoogerwerf
 Mike Rijniere
 Kim Nuyen
 Zaida Oenema
 Evelina Rajca
 Martin Gabriel
 Nynke Koster

Suzanne Swarts, 4 december 2019,

directeur Museum Voorlinden, Wassenaar (5)

Femmy Otten
 Andrea Freckmann
 Lilian Kreutzberger
 Bram de Jonghe
 Nynke Koster

Barbara Visser, 19 en 20 december 2019,

kunstenaar, Amsterdam (10)

Laura Snijders
Jeannette Slütter
Josje Hattink
Brigitte Louter
Jacqueline Heerema
Joncquil de Vries
Evelina Rajca
Bernice Nauta
Karel van Laere
Jonathan Hielkema

Invest Week

-118 bezoeken

17- t/m/ 21 juni 2019

Deelnemende curatoren

Catherine Biocca
Florian Weigl
Joanna Zielinska
Laila Hida
Mizuki Endo
Raphael Fonseca
Sandino Scheidegger
Tereza Jindrová
Yasmijn Jarram

Deelnemende commissieleden en Stroom medewerkers

Katayoun Arian
Manon Bovenkerk
Huib Haye van der Werf
Marius Lut
Vincent de Boer (Stroom)
Lua Vollaard (Stroom)
Mischa Poppe (Stroom)

Deelnemende kunstenaars (allen hebben een Pro Invest subsidie ontvangen)

Dewi Bekker
Florentijn de Boer
Lydia Buijs
Iliada Charalambous
Afra Eisma
Paul de Jong
Sjuul Joosen
Joeri Woudstra
Mickey Yang
Anna Sophie de Vries

PRO Deo Herhaalbezoekprogramma 2018/2019

-14 atelierbezoeken

januari-november 2019

Deelnemende curatoren

Bas Hendrikx (7)
Steven ten Thije (7)

Deelnemende kunstenaars /kunstenaarscollectief

Anna Moreno
Das Leben am Haverkamp -
kunstenaarscollectief
Iliada Charalambous
Lisa Sebestikova
Marianna La Rosa Maruyama
Thomas Nondh Jansen
Vesta Kroese
Alexander Zaklynsky

Opbouw kunstenaarsbestand

Per 31 december 2019:

20-30 jaar:	229	22,8%
31-40 jaar:	235	23,3%
41-50 jaar:	146	14,5%
51-60 jaar:	146	14,5%
61-65 jaar:	67	6,7%
<u>65+ jaar:</u>	<u>183</u>	<u>18,2%</u>

Totaal: 1006 100%

OVERZICHT ATELIERS

Tijdelijke ateliers

Overzicht van de tijdelijke ateliers per 31 december 2019 en prognose afname in 2020:

120 ateliers - benodigde en vastgestelde voorraad tijdelijke ateliers; op basis nota 'Ruimte voor de Kunst'

102 ateliers - beschikbaar 31 december 2016

42 ateliers - beschikbaar 31 december 2017

66 ateliers - beschikbaar 31 december 2018

77 ateliers - beschikbaar 31 december 2019

Adres	Organisatie	Ateliers	Presentatie-ruimte	Project-ruimte	Eigenaar	Prognose mogelijke afname ateliers 2020: tijdelijk wordt permanent of oplevering* pand.
Stuwstraat 285	Individuele kunstenaar	4		Nee	VESTIA	
Beatrijsstraat 12	Helicopter	13		Ja	CVDH (via Bewaakt & Bewoond)	13
Helena van Doeverenplantsoen 3	Ruimtevaart	18		Ja	CVDH	
Helena van Doeverenplantsoen 3	Billytown	19		Ja	CVDH	
Willem Dreespark 102	ANNASTATE	8		Ja	Staedion	
Scheldestraat 1-11		15		Ja	Haag Wonen	
Totaal		77				13

Uncertainty Seminars: The Map of Scattered Society (ontwerp: Studio The Rodina)

STROOM DANKT...

Ambassade van Japan in Nederland; Ambassade van de Noordzee; ANNA Vastgoed & Cultuur; Anything is Possible; ARCHIS; Billytown; Bond Heemschut Amsterdam; BankGiro Loterij Fonds; BNO Kring Groot Den Haag; Boekhandel Van Stockum; Campai; CultuurSchakel; De Appel Art Center Curatorial Programme; Drukkerij Opmeer; Gemeente Amsterdam; Gemeente Den Haag; Gerrit van Es; Google AdWords; Haagse Hogeschool; Jan van Eyck Academie; Jerwood Arts; Koninklijke Academie van Beeldende Kunsten Den Haag; Kunstmuseum Den Haag; Leon Thier; MAMbo Museum, Bologna; Movies that Matter Festival; Museum Beelden aan Zee; MuseumNacht Den Haag; Mondriaan Fonds; Ontwikkelaar Stebru; Platform Stad; Projectbureau Leidschenveen-Ypenburg; Qabana; Rijksbureau voor het Cultureel Erfgoed; Satellietgroep; Special Tribunal for Lebanon; Stedelijk Museum Amsterdam; Stichting Piket Kunstprijzen; Stichting Reconstructie Teniersstraat; The Grey Space in the Middle; The Hague Contemporary; The One Minutes; The Rodina; TMC Asser Instituut; Waag Society; We Are Public; Zefir7; vele, vele galleries in binnen- en buitenland; scholen voor basis en voortgezet onderwijs in en buiten Den Haag

... en alle belangstellenden, bezoekers en deelnemers.

COLOFON

Tekst en redactie: Stroom Den Haag
April 2020

Stroom Den Haag
Hogewal 1-9
2514 HA Den Haag
tel.: 070-3658985
info@stroom.nl
www.stroom.nl

